Anders

berättelse

om

sina barn- och ungdomsår

Liten stamtavla

Far Johan **Anshelm** Lindström (6/3 1890 - 1961 2/1) föddes i V Stafträsk, Jörn, Västerbotten.
Mor Hanna **Naemi** Boman (31/7 1902 - 1942 21/1) föddes i Bjurlöv, Skåne.
De fick oss tre pojkar **Erik** 16/2 1934 - 199 **Olle** 1/5 1936 - 1993 28/7 och **Anders** född 9/12 1939

Styvmor **Margit** Josefina Wennblad (21/4 1914 - 16/6 1998)
Mina halvsyskon **Gunnar** 18/6 1844, **Karin** 27/9 1946, **Göran** född 18/8 1952

Farfar August Lindström (8/1 1863 - 1931 26/2) timmerman, skolvaktmästare, kyrkvärd, född i Stavträsk utanför Jörn.
Farmor Anna, Fredrika, född Abramsson (3/1 1860 - 1905 2/1) i Kusmark, var blankstrykerska. Förutom Anshelm hade de tre ytterligare barn, Maria, Elias och Georg.

Morfar Erik Boman (11/8 1861 - 1913 22/9) kolportör, handlare och predikant född i Piptjärn i Jörn, flyttade till Skåne men återvände till Jörn där han slutade sina dagar i en lång och plågsam käkcancersjukdom

Mormor Christina Amalia, född Nilsson (12/1 1870 - 1915 12/2) föddes i Malmö och dog i Jörn.
Förutom min mor Naemi hade de två flickor Ester (17/11 1893 - 1929 11/2) och Ruth 10/2 1899 - 1926 8/10.
Alla flickorna föddes i Bjurlöv.

Systrarna Boman

1893 17/11	Ester föds
1899 10/2	Ruth föds
1902 31/7	Naemi föds
1921 6/3	Anshelm gifter sig med Ester
1926 8/10	Ruth dör i TBC
1929 11/2	Ester dör i TBC
1933 14/5	Anshelm gifter sig med Naemi
1942 21/1	Naemi, min mamma dör i TBC

Min far Anshelm var således gift med Ester från den 3 juni 1921 till 11 februari 1929 då hon dog i TBC (utan barn),
samt med Naemi, min mor, från den 14 maj 1933 till 21 januari 1942 21/1, då hon dog i TBC (mor till tre pojkar Lindström).

Ingen av mina far- eller morföräldrar har jag träffat i livet.

Inledning

Till Lindströmarna Ludde, Tove och Filip, Gunnar, Karin, Göran, barnbarn, och övriga anhöriga, vänner!

Då och då har jag tänkt på att jag skulle vilja berätta för er om mig själv och mina ungdomsår. Ni vet ju mycket om mig, hur jag tänker, vad jag gör och ni har hört mig berätta många historier om både det ena och det andra. En hel del av det jag här skriver kommer ni också att känna igen. Men det är mycket som ni inte vet och kanske skulle uppskatta att få veta mera om. Därför ser jag det här som en levnadsbeskrivning, ett sorts berättartestamente till er alla.

Varför nu detta?! Jag tänker då och då på min egen far, oftare ju äldre jag blir. Hur mycket vet jag om honom? Jag var 24 när han gick bort ur tiden. Redan då fanns det saker jag hade önskat veta om honom som jag inte visste, inte minst från hans barndom. Det kan jag aldrig få reda på. Inte heller från min mor finns något att hämta. Det enda jag har från henne är ett fotografi där hon med ett mycket vänt ansikte och mild blick tycks säga: ”Jag finns någonstans och tänker på er mina pojkar”. Jag var två år när min mor dog.

Åren går. Rätt som det är förändrats saker som gör att inte heller jag kan skriva eller berätta händelser och intryck som påverkat mitt liv och indirekt era liv. In i den brokighet som mitt liv bestått och består av är det inte enkelt att hitta en naturlig öppning. Det är inte heller lätt att formulera om tankar och minnen till ord och teckna ner dem.

Men nu när jag sitter här på Capri, denna fantastiskt vackra och blommande ö, i en vacker lägenhet på taket av Villa San Michele som doktor Axel Munthe en gång lät bygga åt sig, då vill jag göra det. Inte så att jag är på väg att falla ihop och dö eller så: Fåglarna sjunger vårens sånger utanför och solen värmer gott. Men här vid Medelhavet har jag fått inspiration att levandegöra mina barndomsminnen för er. Och ni ska veta att mycket som jag trodde var glömt och förgånget har tonat fram under skrivandets gång. Det liksom bara vällde fram ur sinnets gömda skrymslen.

Mycket är sorgligt, annat är glada och festliga händelser som jag varit med om. Jag tänker särskilt på allt hyss och bus som var en ung grabbs sätt att söka bekräftelse och speciella sätt att tampas med en knepig värld. En värld där ondskan inte kan lastas på en enskild människa som det tillsynes verkar tendera mot i denna beskrivning. Omständigheter gör att saker och ting blir som de blir. August Strindberg lär har yttrat att det ”inte är människorna i sig som är intressanta men deras livsöden är det”! Det ligger en del i det påståendet!

I viss mån kan människan styra sina omständigheter, i vissa fall inte. Uppfostran är, som jag ser det, föräldrars möjlighet att lära sina barn möta livets omständigheter. Men om denna uppfostran sker utan dialog, är sträng, enkelriktad därtill allierad med en s k osynlig tredje part som ”ser, hör och vet allt”, och där beröring mellan föräldrar och barn inte förekommer annat än vid aga, då fyller denna uppfostran ingen bättre funktion än att skapa komplex och rädslor. Där positiv, personlig dialog mellan föräldrar och barn utvecklas, och där vuxna förstår skillnaden mellan auktoritet och att vara auktoritär, där tror jag förutsättningar skapas som kan möta de omständigheter livet för oss in på, svårigheter såväl som njutbara glädjeyttringar.

Att förhålla sig till livets omständigheter och att lösa dess problem är en levnadskonst. Det är något som var och en av oss må komma till insikt om och ta itu med själv, inget som någon gud, djävul eller ängel kan lösa åt oss.

Vårt hem i Skellefteå var ett s.k. ”kristet” hem. Alla har vi fått lära oss eller blivit indoktrinerade om, att Gud är Gud, kyrkan är kyrkan och de omständigheter som Jesus levde under och hans sätt att möta ont och gott, att denne person var Guds son offrad på korset. Många menar att han var det allra främsta föredömet för oss människor. Det håller jag gärna med om. Dock räcker för mig att detta föredöme är till hjälp för oss precis som andra goda mänskliga föredömen, döda eller levande: Jag tänker på Hammarsköld, Mandela, Martin Luther King, moder Theresa, kompisar, vänner, min egen far. Ja, till och med min styvmor ägde positiva egenskaper där hon kunde vara ett föredöme för andra även om jag som barn hade svårt att se, förstå och ta till mig det.

Denna min berättelse handlar om min egen barn- och ungdomstid från det jag var två år till tjugofem. Kanske tycker du att det är långt och svårt att begripa, långa meningar ibland. Lägg då undan alltihop och plocka fram det vid annat tillfälle. Kanske längre fram i livet då du börjar undra vem du själv är och vad det nu var som Anders hade totat ihop. För mig är detta också ett sätt att lasta ur mig en massa tankar och minnen, att inte bara gå omkring och bära på allt, att få kasta av mig i datorn som vore den en slaskhink.

Så skulle jag vilja säga att min berättelse också är en uppskattning och högaktning av Olle, min äldre bror. Olle var den som stod mig närmast i syskonskaran och jag kunde söka tröst hos honom när det var svårt hemma. Vi fann ofta tröst hos varandra. Kanske berodde detta också på att vi två stod varandra närmast i ålder. Jag har kunnat se upp till honom som storebror och föredöme. Ibland har jag retat mig på hans noggrannhet, busat eller gjort narr av hans pedanteri. Jag vet också att detta sårade honom ibland.

Om hans sista handling är att betrakta som ett föredöme kan jag bara egoistiskt svara att det tycker jag inte. Denna min egoism går ut på att jag önskar så att han ännu hade varit min levande bror och att jag själv älskar livet, åtminstone ännu. Om handlingen som sådan, att korta sitt eget liv, är att betrakta som positiv eller negativ har nog mer med betraktarens egen sinnevärld att göra än med Olles. Hur patetiskt det än kan låta så bestämmer vi inte själva att få bli födda, inte heller får vi bestämma när vi ska dö. Många människor som ligger på sjukhus och plågas, vill dö. Detta unnas dem dock inte av religiösa skäl eller, som man säger; av respekt mot människan. Av tradition är det förenat med skam mot Gud att begå självmord eller att taga sig av daga. Om respekt mot den individuella, enskilda människan talas det sällan.

I Skinnskatteberg, på en åker utanför kyrkogården finns en ensam liten gravsten utanför de andra som ligger innanför kyrkogårdsmuren. En udda, förmodligen olycklig, sidosatt människa som valt att ta saken i egna händer. Denna någon fördömdes för sitt ”syndfulla” ingrepp och begravdes utanför vigd jord. De kristnas högsta representation i Skinnskatteberg såg en gång för alla till att utanförskapet skulle fortsätta även efter döden.

Jag ser Olles ”tagande av daga” som att han låtit sig övertygas om att detta var en god handling för honom. Jag kan inte annat än känna mig hedrad av att ha haft en bror som kunde fatta ett så svårt beslut och genomföra det. I samma andetag står jag undrande: Anhöriga, jag själv och vänner fanns, men var fanns kommunikationen eller dialogen om denna problematik och för en människa ett så avgörande steg? Jag tänker mig att Olles barn som inte längre har sin pappa i livet under stundom undrar hur det var när deras far växte upp. Hur var det ur hans brors ögon sett? Kanske Eriks barn ställer liknade frågor.

Gunnar, Karin och Göran, mina halvsyskon, er har jag också skrivit om, men mindre, därför att ni tillhör en generation efter mig. Ni och era barn är också välkomna att ta del av min berättelse. Dock är jag medveten om att det jag beskriver i min relation till er mor måhända är svårt för er att dela eller att ta till er. Det har jag förståelse för. Men jag har valt att vara ärlig mot mig själv och inte ta annan hänsyn än till det jag själv upplevt som barn och ung man. Någon bitterhet eller hämndkänsla som fått mig att skriva finns inte, bara en allmän lust att på något sätt uttrycka det jag upplevt och funderat över. Mestadels har jag, som sagts, haft väldigt roligt under skrivandets gång, under stundom skrattat hjärtligt åt olika episoder framför datorn. Men ofta har jag har också känt vemod och gråtit över tillvarons sorgliga gång.

Om Olle var den som samlade och höll ihop oss alla vid familjehögtiderna och forskade i släkten så kanske jag kan vara den som berättar om oss och det jag upplevt och som jag redan nämnt; lämna ett sorts personligt testamente till er alla.

Jag vill gärna framhålla att det jag formulerat inte är någon faktabeskrivning utan en minnesberättelse där minnet ibland kan ha slagit slint och fantasin rent utav tagit över och ersatt verkligheten. Hade jag varit regissör kanske det blivit en film eller en teaterpjäs, inte minst med tanke på allt bus som jag som ung grabb kom att utföra. Men denna form känns bra och jag hoppas ni alla ska få glädje och kanske förstå varandra/mig mer genom det som här berättas. Det är min önskan! Bilderna är också sådana som jag under åren har fått från olika håll och samlat i pärmar och kartonger. En del har jag fotograferat själv.

Allt är privat och många namngivna nu levande människor finns inblandade i berättelserna. Därför vill jag helst att det skrivna får stanna inom vår familjekrets.

Capri den 21 april 2000, kompletterat i april 2005 samt sammanställt med bilder 2014.

Berättelsen!

Mina första minnen.

När jag drar mig till minnes och söker synliggöra mina första intryck av livet efter att jag kom till världen den 9 dec 1939 är det framför allt två episoder som träder fram. Den första är förknippad med min mamma som från sitt sjukfönster på Skellefteå lasarett kastade ut små saker inlindade i papper till oss barn. TBC som hon led av var ju en smittsam sjukdom vilket gjorde att vi barn inte fick komma in till henne. Vad dessa paket innehöll kan jag inte komma ihåg. Kanske var det små enkla saker eller slantar som hon ville ge oss pojkar, minns bara att omhöljet var papper som vi nyfiket vecklade upp. Jag är inte helt säker på om detta är ett äkta minne från min mor Naemi eller om det är vad som berättats för mig, men att jag var med vid dessa tillfällen det vet jag. I mitt inre, fantasi eller verklighet, finns dock denna bild levande efter min mor som ju sedan dog i den då så utbredda sjukdomen. Jag var då två år och en månad drygt.

Mamma Naemi, född Boman

Några år före henne hade hennes två äldre systrar också dött i samma sjukdom TBC. Allt detta måste ju ha drabbat även vår far alldeles särskilt eftersom hans första hustru var den äldsta av systrarna. Med henne hade han inte några barn. Den andra systern som aldrig var gift togs också om hand till sin död i den då barnlösa prästgårdsmiljön i Norrfors. Systrarnas far Erik Boman (1861-1913) var född i Piptjärn utanför Jörn där han efter utbildning blev predikant i EFS (Evangeliska Fosterlandsstiftelsen). Deras mor, min mormor, Christina härstammade från Skåne och familjen kom även att bo där vissa tider, alla tre flickorna var födda i Bjurlöv. Möjligtvis kan det vara så att Anshelm träffade familjen under sina studier i Lund. Här kan också nämnas att predikant Erik Boman dog i en lång och svår cancersjukdom som bl.a. frätte bort en stor del av hans ansikte.

Om den här tiden har min far inte nämnt med ett ord. Tidsandan, respekten, distansen till vår far medgav heller inte att vi barn frågade om detta. I vilket fall var det aldrig något som togs upp i hemmet som jag kan minnas. Jag var yngst av oss tre bröder. Möjligt är ju att de äldre fick höra sådant som jag var för ung att ta till mig. Men Erik som alltid varit fåordig om sin barndom har inte sagt något och inte Olle heller. Kanske var det också så att när Margit, vår styvmor, kom in i bilden, det inte var lägligt att prata om dessa sorgliga saker. Nu så här långt efteråt kan jag bara konstatera att Anshelm behöll sina minnen från sina tidigare hustrur och deras familj för sig själv. Det vi så småningom fått veta härrör sig från min bror Olles släktforskningsarbete under senare år.

Den andra episoden är också knuten till lasarettet. Det visade sig en dag att jag började kissa blod vilket gjorde att jag fick åka in på lasarettet i Skellefteå. Som jag uppfattar det, stod jag under särskild kontroll med tanke på att jag var yngst i syskonskaran och att min mor nyligen avlidit i TBC, innan jag var tre år. Även fast jag av läkarna aldrig tillåtits amma min mor fanns rädslan för att mitt insjuknande på något sätt kunde kopplas samman med den fruktade sjukdom som mor hade dött av. Så var nu inte fallet utan i stället en njursjukdom som jag dock aldrig lyckats få reda på om den var allvarlig eller ej. Det enda jag fick veta var att om jag hade fått den som vuxen så hade jag strukit med. När jag efter någon månad fick komma hem igen till min egen säng minns jag att jag blev så rädd för att taket skulle störta in. Taket i sovrummet hemmavid var nämligen mycket lägre än sjuksalens tak på lasarettet. Jag inbillade mig, eller yrade eftersom jag inte var riktigt frisk och feberfri, att taket hemma skulle störta just därför att det var så lågt. Detta är mitt andra minne som ung pojke i den stora prästgården.

De tre systrarna Boman med mor Naemi i mitten

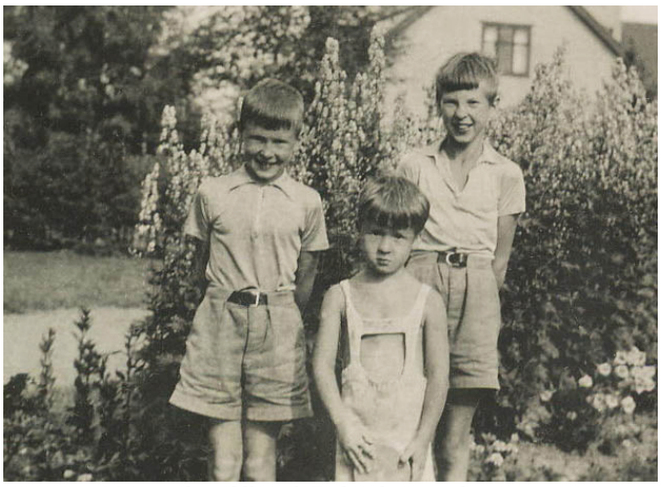

Mina syskon Olle och Erik och jag själv i mitten

När jag blev äldre minns jag att vi ofta satt framför öppna spisen. Vid jularna stöpte vi bly. Det var en familjetradition i gamla prästgården: Vi la blybitar i en metallslev som hölls över glöden till dess blyet smälte. Därefter renade vi den smälta massan genom att lägga dit en klick stearin. Slagg och smuts på ytan fattade då eld och brändes bort. Därefter skulle skopan vändas snabbt över en hink vatten så att det smälta blyet åkte ner. Beroende på hur man hällde fick blymassan märkliga formationer vid beröringen av det kalla vattnet. När vi tog upp de stelnade klumparna försökte vi se om de liknade något speciellt. Eller så sökte vi tyda och spå om framtiden. Ibland fick vi fram skulpturer av det mest märkliga slag eller så kunde det bli allehanda småformationer. Ville det sig illa hittade vi bara en massa småbitar i botten av hinken. Allt avgjordes av hur skopan hanterades när man hällde det smälta blyet i vattnet. Det låg magi i denna familjetradition i dunklet framför öppna spisen. En hemsk mordhistoria om hur smält bly hällts i örat på en sovande människa florerade ett tag bland oss pojkar. Var den kom ifrån vet jag inte, men jag som var yngst fick griller i huvudet och drömde mardrömmar, minns jag.

Öppna spisen med brasan var en centralpunkt i hemmet på den tiden. Rutan i brasöppningen med brinnande ved, eldformationer och flammor satte fantasin i gång på ett sätt som TV senare aldrig kunnat leva upp till. Det var också vid dessa tillfällen som vår far kunde berätta om människor och händelser från hans hemtrakter. Efter prästgårdens ombyggnad fanns också en öppen spis men traditionen med sagor och berättelser vid den hade då i stort sett försvunnit.

Far efter avlagd studentexamen

Min far Anshelm var en gammaldags fadersperson. Han hade vuxit upp under enkla förhållanden i en snickarfamilj i Öster-Jörn i Västerbottens inland. Som tonåring bestämde han sig för att bli präst. Han kände sig ”kallad” som man sa på den tiden. Han samlade och lånade ihop pengar för att bege sig till Uppsala. På Fjellstedska skolan tog han som första person i Jörn, studenten och studerade sedan vidare teologi på universitetet. Ett tag läste han också i Lund.

Andra fragmentariska minnen från denna tid är att andra världskriget brutit ut och kom inpå knutarna. Även om vi bodde långt norrut, påverkade kriget den allmänna stämningen bland människorna i bygden och hemmavid. Finland med sitt tragiska krigsöde på andra sidan Bottenviken låg påtagligt nära. Det jag erinrar mig är mest av praktisk natur som ransoneringskort för mat, gengasaggregaten på bilar, och att vissa kvällar täcktes fönstren för med träskivor så att ljus inte skulle tränga ut nattetid och vägleda fienden. Flyglarmsövningar förkom regelbundet med följden att vi fick uppsöka källarutrymmen och skyddsrum. Än i dag upplever jag en obehagligt skrämmande känsla när utomhuslarm ljuder första måndagen i månaden klockan 3 på vissa platser.

Jag har inget minne av att det var tyskarna vi var rädda för utan enbart ryssen. Vad som hände i Norge nämndes aldrig med ett ord. Det låg liksom i tidsandan att frukta kommunismen samtidigt som det som Tyskarna gjorde bejakades mer eller mindre, inte minst i borgliga kretsar, d v s de kretsar till vilken vår familj räknades. Tyska språket och tysk kyrkokultur hade av naturliga skäl stark ställning i vårt hem. Far liksom många andra präster denna tid hade enbart tyska som modernt utländskt språk. Och som teolog var självfallet Luther, Melanchton m. fl. de rätta tyska förebilderna för Anshelm som dessutom var aktiv högerman. I den konservativa värld han levde var det svårt att riktigt inse vad tyskarna höll på med. Jag vill återkomma till detta senare. Jag vill också tro att föräldrarna i bästa välmening höll oss barn utanför de hemskheter som kriget förmedlade. Men om sanningen ska fram, var vi barn oerhört dåligt insatta i vad som skedde i samhället utanför den kyrkliga sfären, därmed också illa rustade att möta den verklighet som mötte oss utanför kyrkan och prästgårdsmiljön när vi blev äldre. Våra tankar, rädslor, frågor och ångest inför kriget fick aldrig något bemötande. Det fördes heller aldrig någon dialog eller resonemang med oss i hemmet om sådant som hade med kultur eller socialt samhällsengagemang att göra! Sådant fick vi helt sonika finna på själva. När folk kom på besök eller åt middag med våra föräldrar fanns vi ju inte heller med om något sådant skulle ha förts på tal. Jag vill väl tro att även detta var något som låg i tidsandan, att

Prästgården i Skellefteå, vintertid, som den såg ut före ombyggnaden 1949

barnen skulle hållas utanför sådant som vuxna talade om. Min förståelse och relation till föräldrarna hade med stor sannolikhet sett annorlunda ut om vi barn dialogvägen haft möjlighet att växa in, dela/motsätta oss deras tankar och synpunkter i dessa frågor. I riktigt dystra stunder kunde jag också tänka att några sådana dialoger knappast fördes dem sins emellan heller, Anshelm och Margit.

Prästgården

Prästgården är ett av de äldsta trähusen på Storgatan nedanför Stadskyrkan. Huvudbyggnaden uppfördes 1838 och tillbyggdes med sina sidopartier 1848 resp 1850. Till gården hörde då ett jordbruk och fram till 1858 fanns även ett tillhörande varv nere vid älven. 1949 sköts gavlarna isär och huvudbyggnaden till sitt nuvarande läge varefter sidopartierna flyttades ihop till en flygel.

När jag var barn låg således byggnaden i Prästgårdsgatans riktning, som på bilden d.v.s. den gata som sträcker sig från kyrkan över Storgatan ner mot Skellefteälven. Huset bestod av en tvåvånings mittdel med en envåningsflygel på var sin sida. Den ena av flyglarna, den södra, var församlingens pastorsexpedition, den andra mot norr var kök och i den fanns också ett rum där hembiträden fick bo och där min äldsta bror Erik också bodde när han blivit äldre. Mitt på tomten mot Strandgatan, som prästgården också gränsade mot, stod en enormt stor och hög gran som jag återkommer till senare.

Vad jag minns från före ombyggnaden av prästgården var att vi barn hade ett gemensamt stort sovrum på övervåningen till vilken en smal och brant trappa ledde upp från köket. Man kunde även komma in i vårt ”barnrum” från mitten av huset via en dörr på andra sidan rummet.

Prästgården sedd från gårdstunet med huvudingången samt verandan t.v.

I trappan från köket brukade vi sätta upp en filmprojektor som vi fått av vår far med 36 mm svartvit, mycket eldfarlig film. Projektorn var en äldre modell som man fick veva för hand. Mest var det mina äldre bröder

som skötte visningarna. Vi hade bl.a. en film som handlade om Sophiaflickorna, en grupp gymnastikflickor som gymnastiserade utomhus i cirklar med ringar i händerna minns jag. I trappan fanns också ingången till ett gömställe, en lönndörr till ett vindsutrymme med en regel på insidan. Detta ”krypin” kom mest till bruk när far var borta och vi behövde gömma oss för styvmor som då och då fick för sig att hon skulle utnyttja sina alldeles speciella uppfostringsmetoder.

På övre våningen fanns också en hall, två mindre sovrum samt ett vindsutrymme. Utanför vindsutrymmet stod en gammaldags mangel som vi barn inte fick leka med, men vilket vi gjorde ändå. Mangeln var av mycket ålderstigen modell med stora stenar som tyngder på valsbrädan. Självfallet kunde vi inte hålla fingrarna borta från en sådan märklig mackapär! I stora ”barnrummet” där vi höll till fanns en kakelugn. På en nisch i kakelugnen stod en porslinsstatyett föreställande ett kinesiskt par:

”Sing Sang Fu och hans lilla fru
är ett äkta par, det vet en och var,
stå på en kamin, ändra aldrig min”.

Visan förknippar jag med denna porslinsstatyett och var förmodligen den första sång eller visa som far lärde oss pojkar. Så småningom fick Erik, som var äldst, flytta ner till ett rum innanför köket och kvar var Olle och jag.

På nedervåningen fanns en stor hall, en matsal och den stora ”prästgårdssalongen”. I källaren fanns en stor värmepanna. Mycken tid och energi gick åt att hålla denna igång under vintrarna. Stora mängder ved kapades, höggs och slussades in genom ett källarfönster. Där nere fick vi hjälpa till med att stapla så att svetten lackade. Vi eldade också med koks, ett effektivare bränsle men smutsigt och osunt att hantera. Under ena flygelbyggnaden som var kök och jungfrukammare låg en underjordisk matkällare med en hiskeligt lång och djup stentrappa. Jag var alltid rädd för att gå ner där. Mörkt och fuktigt var det, dessutom fanns där ett inre celliknande rum för potatis som satte fantasin i rörelse hos en grabb som jag. Att jag också sett stora råttor där nere gjorde inte saken behagligare.

Under trätrappan som ledde upp till pastorsexpeditionen på den andra flygelns gavel fanns ett annat utrymme. Där hade mina äldre bröder och några grannkillar sin hemliga klubb ”GR-klubben”. Jag var för liten och fick inte vara med. Mest var det min äldste bror Erik som höll till där med sina kumpaner. Klubben var hemlig, som sagt och metoderna för dem som inte höll reglerna var hårda. Jag fick höra vid ett tillfälle att en kille som hette Janne Westman hade ”svikit” eller vad han nu hade gjort och att han som straff tvingades äta gröt blandat med hästskit.

På vintern när det var mycket snö, vilket syns på bilden här nedan och på föregående sida, brukade vi hoppa från den höga expeditionstrappan ner i en snöhög som skottades upp där nedanför. Vi byggde också snökojor förstås. Stora kunde de bli men mest var det Erik och Olle som höll på med det. Jag var oftast för mig själv sysselsatt med att bygga plogar framför sparkar och kälkar. Det gällde att lasta tyngder på plogen för att kunna pressa undan så mycket snö som möjligt. Gärna så tungt att det övergick min förmåga att dra. ”Ju tyngre desto bättre” var min outtalade envishetens paroll.

Ibland var vi ute på skidtur i skogen eller på Vitberget i Skellefteå. Vitbergsstugan var ett populärt mål med kaffestuga för skidåkare. Jag minns att det fanns ett särskilt spår från Vitberget ner till stan som kallades ”guppspåret”. Där åkte vi alltid när vi skulle hem och jag minns också att styvmor Margit tycke om att åka i det spåret. På den tiden var skidorna gammaldags trälaggar. Plastskidor som vi har i dag fanns inte. Men man vallade. När vi blev äldre var vi ute på söndagarna, efter gudstjänstid förstås, och åkte både en och två mil. Det var inget ovanligt och då var det alltid gott att dricka choklad när vi kom hem.

Erik Olle och Anders bygger snökoja

Prästgårdens trädgård var mycket stor. Massor av äppelträd och bärbuskar; hallon, vita, röda och svarta vinbär fanns där. Även land för jordgubbar och potatis. Den stora granen stod där, en flaggstång och en lång grusad infart från Storgatan omgärdad av gräsmattor. Vid infartsentréen fanns två

stenstolpar som efter ombyggnaden försågs med gult tegel och inbyggd belysning. I en av stolparna fanns även en brevlåda som brevbäraren stoppade posten i. Inne på gårdsplanen till höger om huvudbyggnaden nära Strandgatan stod ett ganska stort uthus av trä. Det fungerade som kombinerat garage/förråd och avfallsbod. Vid ena gaveln fanns ett mindre rum av gästrumskaraktär. I huset fanns också en oinredd vind som man kunde komma till via en stege och en vindslucka alldeles under taknocken. På den vinden höll vi ofta till och planerade bus. Strax bortom uthuset, precis utanför prästgårdstomten, låg också en mindre idrottplats med löparbana i anknytning till Strömsörskolan och även en tennisbana. Ovana spelare på den försåg vår trädgård rikligt med tennisbollar.

Ned mot Strandgatan avgränsades prästgårdstomten av en syrenhäck och en stenmur. På andra sidan mot älvbrinken låg stora vackra trävillor bebodda av stadens societet, affärsmän, läkare m fl. I stort sett kan man säga att prästgården var omgärdad av syrenhäckar. Häckarna blommade och doftade underbart varje år före midsommar och de var dessutom härliga att gömma sig i.

I trädgår´n fick vi ägna mycken tid åt att rensa ogräs. Det var något som jag avskydde, rent utav hatade. Ogräs det var maskrosor och tistlar det. Maskrosor på den här tiden var något som alla trädgårdsodlare avskydde åtminstone alla i vår omgivning men som vi barn gillade. Gud nåde den maskros som lyckats smyga sig in i ett trädgårdsland. Alla barn älskade att blåsa frön från maskrosbollarna och de av oss som kommit upp i tonåren gjorde t.o.m. cigaretter av torkade utblommade maskrosor och tjuvrökte. I rensningsarbetet fanns ett specialverktyg som vi skulle använda för att få med ogräsrötterna upp ur jorden, kvickrot var ett sådant ogräs. Annars skulle det växa upp igen fick vi lära oss. Maskrosroten var särskilt äcklig med sin vita saft, tycke jag. Många gånger i senare år har tanken lekt mig i hågen att ta med en påse maskrosfrö till England att strö ut på någon av de välansade gräsmattorna i Cambridge t ex. Hur en sådan tanke uppstod, kan man fråga sig.

Om vi slarvat bort något verktyg i trädgården var det bara att sätta igång och leta till dess att det kom fram igen. Och fann man det ej, så var det bara att fortsätta att leta, det var fader Anshelms paroll. Ingen försnillade så många verktyg som jag. Därför har heller ingen av oss barn sökt efter verktyg så mycket som jag tvingats göra. Även om mörkret föll en sensommarkväll var det bara att plocka fram ficklampan för att fortsätta letandet. Det fanns växter i prästgårdsträgår´n som vissa tider vätts mer med tårar än dagg kan jag intyga!

Skellefteåvy med kyrkan, Kanalskolan t.h. samt Prästgården t.v. med Prästgårdsgatan som sträcker sig ned mot Strandgatan och dess villor. Malmbanan går som ett streck genom bilden. I övre vanstra hörnet syns AB Skellefteå spisbrödfabrik, grundad 1991 av Karl Edvard Lundström, i dag världens största knäckebrödfabrik, med 18 000 anställda. Företaget, nu utlandsägt, bytte namn till Wasa spisbrödfabrik 1957 och flyttade till Filipstad

Anders med Gunnar i famnen

Äpplen fanns det gott om och allt skulle tas tillvara. Vissa sorter var mycket goda minns jag och på samma sätt som i Edens lustgård fanns hos oss ett träd vi aldrig fick röra. Det vågade vi heller inte. Det stod för nära ett fönster till pastorsexpeditionen och där inne satt ju far som kunde se oss. Runt varje träd skulle en ring av rensad jord också finnas. Dumt tyckte jag, för när äpplen ramlade ner blev de ju smutsigare och snabbare förstörda än om de fått hamna i mjukt gräs under trädet. Men så skulle vara och vi fick lov att gräva, rensa och hålla ”rent” runt alla tolv äppelträd som jag tror jag det var.

Erik, var en riktig äppelpallare, vi andra väl inte mycket sämre. Men Erik och hans kompisar var värst. De for runt och pallade så det stod härliga till. Äpplen var på något sätt ett dåtidens godis, men mest var det nog spänningen att ”palla” som låg bakom. Äppelpallarbyxor hade vi också. Det hade nästan alla grabbar på den tiden. Golfbyxor hette det, med ett spänne vid vaden. Visserligen avskydde jag dessa byxor för de hasade jämt ned. Men de var rymliga och breda nertill och drog man åt spännet vid vaden hårt så kunde många äpplen få plats och andra saker med för den delen. Särskilt bra var det om man hade hål i byxfickan, då var det liksom bara att fylla på genom den. Livstycke hade jag också när jag var liten. Det var en sorts undertröjsliknande väst med spännen/strumpeband som man hakade fast långstrumporna i så att de inte skulle hasa ned. Om det är något jag avskytt här i livet så var det att gå med livstycke.

Ett par kvarter bort fanns en gumma som gick under namnet ”sliparkärringen”, hon var knivsliperska. Hos ”sliparkärringen” pallade vi äpplen samt hos en tant Hedman nere på Prästgårdsgatan som vi f. ö. en gång lurade iväg till polisen. Sliparkärringens äpplen var särskilt attraktiva eftersom pallandet där förde med sig att vi blev jagade så fort knivtanten fick syn på oss. Det var något speciellt och eggande med detta eftersom vi också var rädda för henne och knivarna.

Erik var en rätt lömsk storebror tyckte jag på den tiden. Jag minns att han kunde ”köpa ut mig” för att ta på mig skulden för kakstölder som han hade gjort. Det var verkligen inget jag gillade men det blev så i alla fall. Jag var en så´n där kille som var både feg och rädd och tog på mig både det ena och andra. Jag minns också att jag kunde käka daggmaskar mot 10 öre, men brukade skölja av dem med vatten först. Kanske var det ett sätt att imponera på andra grabbar, inte vet jag.

Karin, Olle, Anders och Gunnar

En stor ärevördig norrländsk prästgård i gammalkyrklig väckelsemiljö. Opraktisk, sträng, auktoritär men godhjärtad far. Regler och förordningar som kom att utvecklas till ett skräckregemente. Tre pojkar i grabbåldern fulla med energi, men utan vetskap om dess hantering, var som bäddat för den stämning Ingmar Bergman målar upp i filmen ”Fanny och Alexander”. Ja, och med Margit, vår styvmor som plötsligt och utan egentlig förvarning dyker upp för att säta pli på oss i prästgården. Och strax kom den fjärde grabben, Gunnar. Det skulle bli ytterligare en flicka och en pojke för Margit och Anshelm. Apropå Ingmar Bergman så sökte vår far samma prästtjänst som Bergmans far vid sjukhuskyrkan på Sophiahemmet i Stockholm men det var Erik Bergman som fick jobbet.

Här kommer ytterligare några bilder med prästgården, kyrkan och dess omgivning.:

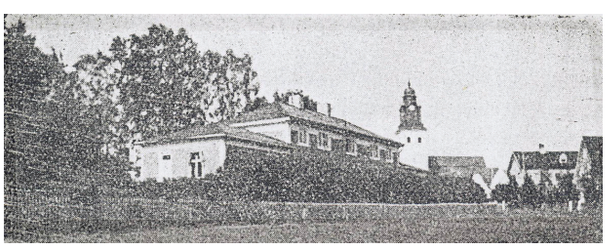

Prästgården före flytt och renovering

Prästgården efter flytt och ombyggnad med de ihopförda gavlarna t. h.

Storgatan med Stadskyrkan

Stadskyrkan med sin omgivning. I bildens övr. vänstra hörn Samskolan, min första skola. Stora huset hitom är Badhuset.

Familjen Lindström anno 1946

Margit och Anshelms bröllopsfoto

Gunnar, nytillkomlingen och Anders, Olle och Erik

Här far, Anders, Gunnar, Karin och Olle

Vi prästbarn och andra snorungar, mobbing mot lärare och grannar

Även om vårt umgänge med andra barn blev mer och mer selekterat från föräldrarnas sida utgjorde vi barn och vår trädgård utomordentligt stor dragningskraft på traktens ungar. Till synes outtömlig var också vår förmåga att hitta på saker vilket också lockade till oss andra barn. Den stora granen som jag nämnde tidigare utgjorde centralpunkt för allehanda tester påhitt och riskfyllda upptåg, vissa direkt farliga.Vi hittade fåglar, skalbaggar, harar, katter, igelkottar, råttor och sköldpaddor som vi tog hand om mer eller mindre. Men något riktigt husdjur inomhus hade vi aldrig vad jag kan minnas, bara en uppstoppad uggla som jag älskade att sitta och klappa och stryka med handen över huvudet.

Ryktet om att det under granen skulle finnas en skatt gjorde att utgrävningar ständigt pågick i rotverket under detta väldiga träd. Ibland var hålen så stora att det nästan gick att krypa in och gömma sig där. Vid ett tillfälle när föräldrarna var borta (det var alltid då saker hände) hade äldsta brodern kommit på att binda ena änden av ett jättelångt trädgårdsrep, eller om det var en slang, om granens topp. Granen var väldigt hög. Den andra änden bands om stolpen vid infarten till prästgården efter att ha trätts genom handtagen på en trädgårdskorg med ett dragsnöre. Syftet var att låta traktens ungar klättra upp i toppen för att äntra korgen och därefter åka ”linbana” ned till grindstolpen till priset av 2 öre. De till synes välartade prästbarnen hade, visade det sig, en outtömlig förmåga till upptåg och hyss, eller kanske man också han kalla det; hår av hin!

Granngrabben, Jan, som hade ”svikit” i GR-klubben och tvingats äta gröt med hästsbajs, var den som först fick äran att testa detta tilltag i granen. Han kom dock bara halvvägs och blev hängande flera meter över mark till dess att far kom hem och lyckades lösgöra repet från stolpen och på så sätt låta stackarn i korgen slakhasa ner mot marken. Efter den episoden blev det räfst och rättarting: Vilken gång i ordningen är svårt att säga. Riset kom fram och det blev inget mer åkande på lina från den grantoppen. Men det skulle inte dröja länge innan nya upptåg såg dagens ljus och lockade nya skaror av Skellefteås busungar till prästgården. Ett annat påhitt var att hissa upp cyklar i vår egen och andras flaggstänger. Eller att håva upp en hink småspigg ur älven för att hällas i brevlådor hos folk.

Men det var inte bara utomhus påhitten frodades: söndagar gudstjänsttid skulle vi barn antingen komma med i kyrkan eljest stanna inomhus hemmavid. Att vara ute och leka var absolut förbjudet. Följden blev att vi när vi var hemma utnyttjades telefonen till att ringa upp gamla tanter. Jag minns särskilt min äldste bror som nyligen kommit i målbrottet och fått basröst: i egenskap av ”konstapel Eriksson” ringde upp fru Hedman, den äldre dam som bodde i en av villorna som låg nedanför oss på Strandgatan och som jag nyss nämnde i samband med äppelpalleriet. Erik lät påstå att hennes tax (som skällde jämt så det hördes i hela kvarteret) hade ”sprungit lös och förstört tulpaner i rabatten framför Stadshuset”. Trots gumman Hedmans enträgna försäkran att så aldrig skett uppmanades hon infinna sig på polisstationen på fredag klockan tre för att delges straff. Hon skulle då också ta hunden med. Gissa om det låg grabbar bakom häcken vid polishuset och spanade när fru Hedman kom dragandes med sin tax.

Vi lyckades vid ett annat tillfälle lura en, som vi ansåg, ”knäpp” kille att gå till Apoteket och köpa ”tyskt territorialvatten”. En mallgroda till tjej som gick i läroverket och som trodde att hon var snyggast i stan, ringde vi upp och meddelade att hon blivit uttagen till mannekäng i en skönhetstävling som Ömans klädmanufaktur hade utlyst. Hon skulle nu få ekipera sig på modehuset Ömans bekostnad till ett pris av 100 kr om hon infann sig i affären på fredag kl 15 samt frågade efter direktör Öman. Av någon anledning hade vi alltid fredag kl 15 som mötespunkt för våra objekt. Denna fredag kl 15 låg vi således bakom buskarna i stadsparken och spanade mot Ömans klädaffär. Tro det eller ej! Tjejen kom och fick väl sig en läxa som hon sent skulle glömma, tyckte vi. Längre upp på gatan, ovanför Ömans i hörnan av Nygatan och Stationsgatan låg en korvkiosk, mitt i city alltså. Tanten i kiosken ansågs som osedvanligt läbbig. Det var nämligen si och så med hennes hygien och inte så lite heller. Otvättad om händerna tog hon korv och korvbröd med bara fingrarna. Till yttermera visso hade hon ”lösgaddar” och stadens busar lyckades sprida ett rykte om att hon tappat tänderna i korvlådan. Det dröjde därför inte länge förrän kiosken fick stängdes på grund av uteblivna kunder. Ryktet gick fort i en liten stad som Skellefteå.

”Snuskaggen” en läroverkslärare av militärt snitt var granne till oss på Prästgårdsgatan. Familjen bodde på bottenvåningen och på övervåningen familjen Westman med sonen Janne som jag berättat om tidigare. ”Kaggen” hade en son som hette Stig. Mamman var en liten tystlåten kvinna som knappt sa ett knyst, förmodligen kväst av

sin man. Om kvällarna kunde man höra hur ”Snuskaggen” marscherade ute på Prästgårdsgatan och Strandgatan och med sin militäriska röst ropade hem sin son: ”STIG!!!…. STIG!!!….STIG!!!…. KOM HEM NU!!!! STIIIIIG!!!! Inne på gården låg ett mindre hus. Där bodde familjen Sjöström med grabbarna Olle och Bengt som mest var kompisar med mina syskon Olle och Erik, dessutom medlemmar i ”GR-klubben”.”Snuskaggen” var således ett av de främsta objekten för vad som på den tiden kunde gå under namnet ”practical jokes” men skulle i dag klassas som mobbning. I vilket fall flera av våra bustrick var riktade mot denna stackars läroverkslärare och dennes familj. Den som sett honom skulle måhända hålla med om att det var ett tacksamt objekt.

En jul efter Trettondagshelgen sattes en annons i Norra Västerbotten. Då var inte så noga med vare sig avsändare eller vad man skrev. Billigt var det dessutom med en radannons. Så här lyckades vi få till det:

> BEGAGNADE JULGRANAR UPPKÖPES! RING SÅ HÄMTAR VI!
> Prästgårdsgatan 6. Holmberg efterfrågas, tel…

När vi dagen efter testade med att ringa upp, och det var upptaget, förstod vi att annonsen gett effekt hos Holmberg. Ett par dar senare kunde vi även upptäcka en lastbil parkerad utanför Holmbergs på Prästgårdsgatan fylld med avbarrade granar.

En kulen höstkväll då vi visste att både föräldrarna Holmberg och Lindström var på samma tillställning hos dåvarande rektor Anrep vid Högre Allmänna Läroverket, tog vi grabbar och klädde ut oss till rövare. Målet denna gång var sonen Stig Holmberg som ju befann sig ensam hemma. Till saken hör att vår far hade en älgstudsare samt ett dubbelpipigt hagelgevär hängande på väggen i prästgården. Utrustade med en säck, lapp för ögat och iklädda svarta sjok som vi hittat på vinden och diverse annan utrustning vilket gjorde oss skräckinjagande därtill oigenkännbara samt vapnen i hand begav vi oss genom trädgården ner till en öppning i häcken. Vi kröp igenom, gick över ”lägdan” och in på Prästgårdsgatan 6 för att på bottenvåningen ringa på hos lektor Holmberg. Efter en stund öppnas dörren och där står sonen Stig som i det närmaste bajsar på sig när han får syn på de tre ”banditerna” med vapen och allt. ”Hit med allt guld” väser Erik med hes röst varpå grabben med darrande knän går in i lägenheten och rafsar fram allt han känner till om familjens guldskedar mm. ”Har du nåt silver” fyller Olle på med sin Göran Thunström ”Mannen i svart” röst varpå gamla pokaler, gafflar och knivar kommer fram och läggs i säcken. Efter fullgjort värv drar vi oss så ut från köket ut i farstun där vi lämnar säcken och försvinner tillbaka hem lika fort som vi kommit.

Ett annat tillfälle ringde vi upp ”snuskaggen” klockan 2 på natten och samtidigt till en annan mycket beryktad lärare på läroverket, alias ”Goliat” på varsin telefon från pastorsexpeditionen, där fanns nämligen två telefonlinjer. Vi vände telefonlurarna mot varandra och tejpade ihop dem varpå vi med örat tryckt mot lurarna kunde urskilja hur dessa båda lärare så kommer i luven på varandra för att ha ringt och stört så mitt i natten. Detta hände väl när jag var i 10-11-års åldern och mina bröder några år äldre.

Granne med Holmbergs på Prästgårdsgatan fanns en tomt med två hus, (bild sid 9) dels ett mot gatan, dels ett mot gården. I gathuset bodde familjen Berglund, ägaren, med sönerna Mats och Jan. Mats, den yngre grabben, lekte jag med ibland men inte så mycket, Grabbarna Berglund var sällan med på våra upptåg. Inne på gården låg ett flerfamiljshus. På övre våningen till höger bodde en flicka, Gun, som jag beundrade mycket. Hon var så bedårande vacker tyckte jag. I grannlägenheten i samma hus bodde familjen Ellverson. Fritjof hette fadern, kamrer på mejeriet i Skellefteå. Denne Fritjof, som inte spottade i glaset, hade en båt nere vid älven som hette Ory. Ory var en stor gammal motorbåt, typ ”Pettersonbåt” med ruff och kojplatser som man kunde övernatta i. I familjen fanns två barn: Karl-Gunnar, sedemera präst i Uppsala, och Karl-Erik ”Kecke”. Med dem hade jag mycket kontakt, lekte ofta med, och var ofta hemma hos! Mamman var alltid snäll och bjöd på saft och bullar.

Båten var familjens, inte minst faderns, ”ögonsten” och ibland fick jag vara med och skrapa och hjälpa till med vårbestyren innan det var dags för sjösättning. Vid älven fanns en båtkaj och båthusen låg på rad utefter en sleep som gick ut i älvfåran. Det var alltid spännande att stå där och titta när båtarna åkte ut för sleepen ner i vattnet. Älven var denna tid segelbar från Skelleftehamn ända upp till stan som ju ligger ungefär två mil in i landet. Jag minns också att innan timmerflottningen upphörde gick bogserbåtar upp i älven till den lilla hamnen nedanför oss samt Bryggeriet lite längre uppströms, nära älvsbron. När flottningen pågick var vi ofta nere vid älven och spanade in hur flottgubbarna med båtshakar sprang omkring på stockarna och lösgjorde timmerbråtar som fastnat. Ett farligt men spännande jobb! En sommar fick jag följa med i familjen Ellverson i båten Ory till Nordmaling, en sjöresa på ca 20 landmil. På vägen passerade vi Bjuröklubb, Ratan och många spännande fiskebyar och platser utefter kusten. Även Munkviken, Luleå stifts sommargård passerade vi till havs.

Fritjof Ellverson hade en stor dröm i livet och det var att efter sin pension åka iväg ut i Europa via kanaler till Medelhavet eller om det var runt i de norska fjordarna. Inför detta planerade han i många år och lät bygga en ny stor båt med järnskrov som också den fick heta Ory. Båten var vitmålad och innehöll, när den var färdig, all utrustning, instrument och tillbehör som hör sjölivet till. Efter att ha ”trimmat” in familjens nya Ory i nära två år, kom så pensionsdagen och den stora resan skulle anträdas. Nya sjökort hade inhandlats. Ory stod, nymålad och grann, redo för sjösättning. Denna kväll uppstod dock en våldsam brand i båthusen och ”sjösmaragden” Ory totalförstördes. Kvar fanns bara ett svart, sotigt urbränt skrov. Huruvida försäkringarna täckte olyckan vet jag ej. Men Fritjof Ellverson blev aldrig densamme efter denna tragedi. Det var också vid detta tillfälle som jag kom till insikt om att även saker av järn och metall kan förtäras av eld.

Grabbarna Ellverson var helt olika: Karl-Gunnar en framåt kille, intelligent med läshuvud samt välorganiserad. Han gick ofta omkring med portfölj som hans yngre bror för det mesta bar åt honom. Karl-Gunnar var också med i församlingens ungdomskrets. Han var en av de killar som snabbt intog ledarfunktioner när det gällde att hålla i olika saker. Han var också mycket religiöst engagerad, intill det fanatiska, kunde jag tycka. Han var mycket intresserad av liturgi, sjöng lite falskt på den tiden men väldigt duktig i allt som hade med kyrka och gudstjänster att göra. När det var tidegärdsböner och completorium i kyrkan var det iregel han som ledde dessa. Så småningom åkte han till Uppsala och studerade vidare till präst. Brodern ”Kecke” var en kille som hamnade lite efter, en aning efterbliven som man sa på den tiden. Han hängde inte riktigt med, dessutom till växten rätt stor och grov. ”Kecke” var dock den av bröderna som jag hade bäst kontakt med och vi lekte mycket tillsammans. På något sätt kunde jag identifiera mig med honom bättre än med Karl-Gunnar. Jag kände mig själv lite utanför i min egen värld precis som jag upplevde att ”Kecke” gjorde. Det var inte något som någon av oss tänkte på då, en sådan analys var vi nog för unga för att formulera i tanken. Men det blev så att vi fann varandra på något sätt.

När Ulla Rosendahl och jag hade gift oss och precis flyttat in i vår lilla lägenhet på Söder i Stockholm, ringde det på dörren en kväll när jag var borta. Ulla öppnade och fick se en stor orakad, ”ruggig” karl stå där utan att säga något. Efter långa sekunder kommer det så; ”ääh Andesch hemmaaa?”. Nej, säger den skräckslagna Ulla beredd att stänga dörren men tystnaden bara fortsätter. ”Vassch ääh haan då” säger rösten till slut. Då förstår hon att det inte är en elak person utan inser att det måste vara någon från skogarna i Norrland som irrat sig till Stockholm och nu ringer på för att hälsa på sin vän Anders. ”Han är i Sollentuna på sitt jobb” säger så Ulla. Sedan går det en halv minut och så säger Kecke ”Jaahaaa”, sen går han.

Familjen Ellverson var nog den familj jämte grannfamiljen Öberg som jag som barn lärde känna bäst och kom närmast. Fru Ellverson var under många år efter sin makes död husmor på Munkviken och mycket aktiv inom församlingen har jag senare fått veta. Hon blev nästan som en mor, även för mig, när jag vistades hemma hos dem.

”Goliat” var en jätte tillika lärare på läroverket. Han var enormt stor. Lång, kraftig och med sin bullrande röst syntes och hördes han, var han än befann sig. Han tog inte av sig pyjamasen utan satte på sig sina vardagskläder utanpå under dagarna. På bröstskjortan och rockuppslaget kunde man se spillningar av gröt och andra matrester som han ätit den senaste veckan och pyjamasbyxorna stack, som sagt, fram under byxorna som var minst en decimeter för korta.

En morgon fick jag uppleva hur han kom ”ångande”, denne ”Goliat”, nedför Kågevägen mot järnvägsviadukten på väg till läroverket. Själv åkte jag cykel och får även se Ulf Sundman, vår dåvarande organist i S:t Olovs kyrka. I sin lilla Fiat stannar denne till och frågar ”Goliat” om han vill ha lift de är ju på väg till samma arbetsplats: ”HAR INTE TID!!! JAG SKA TILL SKOLAN!!” dånar jätten tillbaka som tydligen inte insåg att Sundman var på väg till samma ställe. Den alltid vänlige Sundman förklarar dock ”Jomen vi är ju på väg till samma skola”. Då hajar ”Goliat” och lyckas med konststycket att tränga sig in i Sundmans Fiat (minsta modellen). Med ena benet hängande utanför och med en slagsida som en sjunkande fregatt åker ekipaget iväg och jag efter på cykeln. Här vankas skådespel av hög dignitet tänker jag. Mycket riktigt! Väl framme drar ekipaget till sig elevers uppmärksamhet vid infarten till skolan. Omedveten om konsekvenserna stannar Sundman för att släppa av denna jätte framför skolans huvudingång på bästa ”sändningstid” jag menar bästa ankomsttid för eleverna: Fiaten skrapar nästan i marken där den kör fram och närapå välter när den gode Sundman stiger ur sin förarplats för att ge den väldige ett handtag att komma ur bilen. ”Goliat” hade nämligen fastnat och fick inte loss ena benet. Att se den rödhårige musikdirektören Sundman stå där och slita i den grötfläckige läroverksläraren ”Goliat´s” ena arm var en syn för gudar därtill en syn för skolans samlade elevkår. Hur dessa lärarkaraktärer i fortsättningen kunde upprätthålla någon som helst form av diciplin och undervisning är för mig fortfarande en gåta.

Ombyggda prästgården med uppfart från Strandgatan. Hörnrummen uppe t.v. var fars arbets- respekive sovrum, vi barn och styvmor bodde i rummen t.h. Nere t.v. salong samt matsal t.h. Hall, övre och nedre i mitten av huset.

Nya prästgården, nya bus, bestraffningsmetoder

Nu backar vi tillbaka i tiden till 1945. Då genomfördes en omdisponering och totalrenovering av prästgården vilket betydde att flyglarna drogs isär rullandes på stockar. Mittdelen av huset lyftes upp med domkrafter och sattes även den på s.k. rullstockar för att flyttas, först svängdes huset 60 gr och rullades sedan till den plats där stora granen stått. Flyglarna sköts ihop till en fristående byggnad. Prästgården intog formen av herrgård med flygelbyggnad. Detta var otroligt spännande händelser för mig som 6-årig grabb. Vid ombyggnaden försvann, som sagt granen, och döm om vår besvikelse när grävskopan grävde upp roten utan att någon skatt syntes till. (se även bilder på sid 10)

Under tiden när renoveringen pågick fick vi flytta till bottenvåningen i ett hus på Storgatan ett kvarter bort. När vi bodde där, fick jag stryk av far för ett bus som jag hade gjort. Jag minns att min styvmor, det gick alltid via henne först, talade om att jag skulle gå in till far. Väl inne hos honom fick jag redogöra för vad jag hade gjort. Därefter blev det till att dra ner byxorna och fram kom en rem som han hade och så fick jag böja mig ner för att få några rapp där bak. Vet inte riktigt på vilket sätt detta påverkade mig. Förnedrande!? Kanske Ja! Jag var ju medveten om att det var stryk som gällde när jag gjort något ofog som jag inte hade lov till. Men effekten i bestraffnings-systemet förde nog mest med sig att rädslan för både min far och styvmor ökade.

Anledningen till just denna bestraffning var att jag satt ett stort cementrör i rullning med förödande konsekvenser. Cementröret som hörde till ett gatuarbete hade lastats av och placerats på trottoaren utanför prästgårds-tomtens norra hörn precis där Storgatan korsas av Prästgårdsgatan: Med en träplanka hade jag lyckats bända loss röret för att se om det kunde rulla en bit. Någon insikt om viken följd en sådan handling kunde medföra fanns inte i den unge grabbens sinnevärld. Däremot stor nyfikenhet om det gick att krossa några mindre stenar som placerats mot rörets undersida. Företaget fick önskad effekt, stenarna demolerades. Dock bar det sig inte bättre än att det väldiga röret ”råkade” rulla vidare, in på ”lägdan”,

Prästgården med dess infart från Storgaran efter renoveringen. Pastorsexp t.v.

d.v.s. in på det obebyggda gräsområde som sträckte sig parallellt utefter Prästgårdsgatan ner mot Strandgatan (sid 9). Strandgatan var ju den gata på vilkens nedre sida en rad privata strandvillatomter låg. Cementröret kände sig förmodligen som kalv på grönbete, ty det började ta fart över den hundra meter långa, sluttande gräsplanen. Väl framme vid Strandgatan var farten, blygsamt uttryckt, god!

Om man kan tala om tur i oturen så befann sig ingen bil parkerad eller människa just där på Strandgatan vid detta tillfälle. Däremot tandläkarfamiljen Lysch´s villastaket på andra sidan gatan vilket inte var konstruerat att fånga upp ett 250 kilos cementrör, löpande amok. Ej heller det stora växthuset av glas, inne på gårdstomten, ovetande om vad som var å färde. Om jag nu blivit tillfredställd av ljudet från småstenarna som krossades mot gatan, var detta inget mot det kakofoniska ljud som genljöd denna stadsdel när cementröret krossade växthuset. Krossa är kanske ett milt yttryck i sammanhanget ty inget fanns kvar som kunde relateras till vad som varit tidigare.

Ouvertyren kunde ha slutat här. Men röret behagade fortsätta utför trädgårdssluttningen i än högre fart och med ett brak genom ett nytt staket nere vid strandpromenaden och ut i älven för att där, lik en sjunkande katedral, försvinna och att aldrig komma upp till ytan igen. Finalen, inbillar jag mig, blev till en vattenkaskad i Skellefteälven av sällan skådat slag. Men det kunde jag inte ta del av där jag stod uppe på gatan och i min hjärna börjat tänka ut vad denna förödelse skulle få för följder. Vissa föraningar infann sig förstås i den unge gossens sinnevärld. Slutklämmen på detta Opus Nr 1 rörande ”drulleföretag” var just den bestraffning jag nämnde! Om någon i dag skulle fråga mig om jag kan tänka mig ha detta ogjort inklusive förnedringen med de neddragna byxorna så skulle svaret bli: Nej det kan jag inte!

Kanske var det också detta som min framsynte far anat när han några månader tidigare beslutat ta ut en, som det på den tiden hette, drulleförsäkring på sin son Anders Lindström. Så gjordes och han handlade rätt! Prästlönerna på denna tid var inte höga, inte ens för kyrkoherdar. Premiekostnaderna understeg med råge de kostnader försäkringsbolaget skulle komma att punga ut med, det kan jag i egenskap av inblandad intyga. Drulleförsäkringen, kan jag berätta, kom till användning inte mindre än fyra gånger, om jag inte minns fel, mer om detta strax. Men jag minns att detta var sista gången jag tvingades ”hala ned brallorna”.

I huset på den tomt där växthuset krossades bodde först en familj som hette Sterner senare Alsternäs och sist Lysch. Villan är lite speciell. Vi barn kallade det för ”bläckhornet”. Det såg ut som ett bläckhorn, ett sådant som vi på den tiden hade i våra skolbänkar, och gör så än idag. Övervåningen gick liksom utanpå undervåningen typ Ornässtugan i Dalarna. Huset var dock helt fyrkantigt med sneda tak och skorsten i mitten. Huset syns f.ö. längst ner på bilden på sid 9.

Det skulle inte dröja länge innan nya påhitt fick sina konsekvenser. Detta skedde bland annat när prästgården stod färdigrenoverad och utrustad med dåtidens alla moderniteter. Självfallet bjöds föräldrarnas umgängeskrets in att beskåda den nya prästgårdsmiljön: advokater, biografägare, läkare, söndagsskollärarinnor, syföreningar, körer, kyrkliga digniteter som biskopar, präster, kyrkoråd ja gud vet alla. En kategori som dock inte bjöds in var traktens snorungar, men att så senare skedde, svarade självfallet vi prästungar för!

I gamla prästgårdens kök, fanns en siffertavla på väggen från 1 till 12. Det var en sån där betjäningslucka som användes när någon av husets herrefolk ville kalla på betjäning. Tryckte man på en knapp i rummet där man befann sig så föll en siffra ned i luckan i köket. Hembiträdet hade då order att genast bege sig till rummet siffran avsåg, niga och fråga vad hon kunde stå till tjänst med. Den här inrättningen användes dock, vad jag kommer ihåg, endast undantagsvis i vår prästgård. Till exempel när biskopen var på besök och extra hemhjälp fanns tillstädes. Men vi barn hade anordningen som utgångspunkt för våra kurragömmalekar när föräldrarna var borta. Detta skedde till stor spänning och uppmuntran även för barnen vi tagit med oss hem ty något liknande fanns inte i något annat hus i Skellefteå. I vilket fall inte i de hus som de barn som besökte oss bodde i.

Nu var det således dags igen i en skinande nyrenoverad prästgård. Betjäntluckorna fanns kvar även om det inte ingick i nya tidsandan att ha sådant, men här fanns ännu viktigare saker att visa upp. I källaren hade installerats moderniteter som inga av barnen beskådat tidigare: strykrum, elektrisk mangel, centrifug, elektrisk tvättmaskin, torkfläkt, oljeaggregat mm. Allt detta skulle nu förevisas och demonstreras i detalj vilket också gjordes med stor inlevelse. Vi var väl ett tiotal grabbar, vill jag minnas. Vi tryckte på knappar, drog i spakar, körde igång centrifugen, öppnade luckor, stängde spjäll och fingrade på mätare och självfallet var det ingen mindre än jag själv som vid detta tillfälle anförde det hela. Grabbarna gapade, dräglade och häpnade över vad den tekniska utvecklingen anno 1947 lyckats åstadkomma.

Efter denna föreställning, eller vad man kan kalla det som försiggick i källaren, drog vi så upp till prästgårdens övre regioner för att fortsatta samvaron med att bland annat spela monopol. Efter ett tag dock, började en odör göra sig gällande. Lukten av bränt gummi sökte sig upp i husets övervåning vilket fick oss att avbryta monopolspelandet och skyndsamt ta oss ner i källaren igen för att se vad som hänt.

I tvättrummet fann vi tvättmaskinen som hade två påslag, ett för rotation av tvättcylindern, ett för uppvärmning av vattnet, glödande. I min framfart hade jag slagit på, och ”glömt” slå av maskinens värmeknapp som nu, eftersom maskinen saknade vatten, fått alla packningar att smälta och precis börjat brinna. Inte många sekunder tog det för samtliga ungar att lägga benen på ryggen. Där stod jag, ensam kvar, med sinnesnärvaro dock att fylla en hink med vatten och hälla på så att elden fräsande och rykande kunde slockna. Nästa dag hade föräldrabjudning planerats, men fick ställas in. Bränd gummilukt i prästgården inbjöd inte till sådant under flera dagar framåt och drulleförsäkringen kom nu till användning för andra gången!

Livet i nya prästgården består också av många sorgliga minnen. Kanske var det så att vi började bli äldre och förstå mer. Anshelm och Margit kom sämre överens och vi barn, åtminstone jag, blev alltmer rädd och nervös över situationen. Ända upp i tonåren var jag sängvätare, något som jag led av oerhört och själv fick söka dölja och hantera som det nu var möjligt. Vad jag hade särskilt svårt med var min styvmors, till synes, orättvisa behandling av mig och Olle när den nya kullen barn kom att växa upp i prästgården. Jag hade nästan jämt ont i magen. Erik som var äldst, var den av oss som kom att lämna hemmet tidigast och ”klarade” sig därför bättre undan. Gräl kom att avlösa varandra mellan föräldrarna. Understundom gick det även till handgripligheter. Inte sällan hände det att avfärden till kyrkan på söndagsförmiddagen inleddes med praktgräl hemma i prästgården. Därefter skulle vi sitta där i kyrkan och lyssna på kärlekens evangelium.

När det var bjudningar fick vi barn inte sitta med vid matbordet, vi fick äta i serveringsrummet mellan köket och matsalen. Men vi skulle alltid hjälpa till efter att först artigt hälsat på gästerna. Det var inget fel att lära sig att hjälpa till och att hälsa snyggt. Men att jämt stå utanför umgängesgemenskapen gjorde att ”hjälpatillandet” kändes fel. Det upplevdes enbart som ett led i en renodlad distanserad uppfostringsprocess. Men ofta, dock, kunde vi utan att någon såg oss, sitta längst uppe på trappan till övervåningen och tjuvlyssna på vad som sades därnere. Det var en kontakt med ”yttervärlden” att höra gäster berätta om saker och ting som låg utanför vår familjesfär. Och far levde alltid upp när det fanns gäster hemma. Hans berättarglädje kom till uttryck med historier och många skratt, det la vi också märke till.

Över huvud taget när gäster kom till prästgården, framförallt sådana som stannade över och bodde hos oss betydde det att atmosfären förändrades och blev vänligare även om vi barn inte deltog i umgänget. En del gäster var snälla, la märke till oss och pratade med oss, ibland till och med hade med sig någon liten present. Andra som inte gillade barn var elaka, bland annat en hemsk gammal högdragen advokat som hette Sten Palmgren. Själv hade han inga barn men visste precis hur andras barn skulle uppfostras med hård disciplin och aga.

En gång hade tant Fina Pahlberg, stadens rika biografägarinna och föräldrarna varit på en utflykt till Tuvagården som ligger c:a 6 km mot Skelleftehamn. Det är en gård som församlingen äger och sommartid har café, gudstjänster och andra sammankomster i. Där hade nu tant Fina råkat glömma sin minkstola, en sån där dyrbarhet som ”fina” damer bär runt halsen. Ja den passade väl bra för stadens rikaste dam, kan man tänka, Föräldrarna och tant Fina skulle nu sitta i prästgården och dricka kaffe. Regnigt var det och kallt ute. Trots att tanten hade bil, en av de finaste i stan, för övrigt, tvingades jag ut på min cykel för att hämta minkstolan. Sur och arg gav jag mig iväg i regnet och kom så småningom fram, fick tag i minken, spände fast den på pakethållaren och startade färden hemåt. I en utförsbacke vid Hedsbyns kalkverk tjöt det plötsligt till och minken for in i bakhjulet. Lik en styckmaskin i köttaffär skivade ekrarna upp minken i småbitar i den höga farten, därtill satte stopp för min framfart. De återstående resterna av minkstolan hade snott in sig i hjulet så det gick inte ens att cykla vidare. Jag fick gå resten av vägen hem. Detta var ett sådant tillfälle då drulleförsäkringen kom att lösas ut igen, för tredje gången. För övrigt kunde jag inte annat än tycka att det var rätt åt tanten, det drabbade dessutom ingen fattig, även om hon hade fått betala.

Fjärde gången den beryktade drulleförsäkringen kom till användning var när jag cyklade in genom Alexis Möblers skyltfönster som låg på Nygatan ganska nära kyrkan. Det var ett stort fönster som sträckte sig ned mot gatuplanet. Att jag klarade mig helskinnad var ett under. Satt förstås och drömde på cykeln som vanligt. I dag är det väl en omöjligt att utföra ett sådant konststycke med tanke på den glaskvalitet nutida fönster har. Alexis själv, möbelhandlaren, hade för övrigt en speciell teori om själen: Jag jobbade senare ett tag i hans tapetserarverkstad och

fick lära mig att klä om möbler, en nyttig lärdom. Det var nämligen så att om saker låg framme och det var stökigt och rörigt i tapetseriet när han kom in, ansåg han att man var flitig, dessutom hade ro i själen. ”En människa som har det stökigt omkring sig har ro i själen” påpekade Alexis Lundqvist, möbelhandlaren. Jag måste ha haft en väldig längtan efter ro i själen när jag dammade in genom skyltfönstret. Då om någonsin blev det stökigt omkring mig. För övrigt tror jag att far sparade in åtskilligt på beslutet att en gång för alla drulleförsäkra sin drulle till son!

Gamla Stadshotellet med sitt klockktorn samt fontänen ”Johanna” i parken

Stadshotellet och andra träbyggnader i Skellefteå

Skellefteå på den här tiden bestod av gammal träbebyggelse och staden hyste en mängd fina trähus varav några kunde räknas till de största och förnämsta i landet. Stadshotellet var ett sådant. När det revs, vilket var en skandal, ansågs det vara Sveriges största trähus med ett stort och vackert klocktorn i mitten. Inne i byggnaden fanns en stor festsal med väggar och speglar klädda i guld. Stora kristallkronor hängde ned från taket. Jag minns att vi varje år efter nyår var inbjudna dit på julfest som Rotary anordnade eller om det var Frimurarorden, far var nämligen frimurare. När festen var slut fick vi alltid gottpåsar med oss hem. Från föräldrahåll ondgjordes det över att det var för mycket sötsaker och för lite frukt i dessa påsar. Jag vill minnas att Anshelm fick i uppdrag att prata med festarrangörerna om detta.

Det formidabla trähuset revs således. Som grabb stod jag och tittade nyfiket på hur grävskoporna körde in sina tandade käftar genom fönstren och bara slet sönder väggarna i detta timrade gamla stadshotell. Även om det var intressant att betrakta minns jag att jag tänkte på hur synd det var på ett så fint gammalt hus. Om det var symptom på ett nyuppvaknat miljöintresse eller insikt om att nyårsfesterna med godispåsarna gick i graven vill jag låta vara osagt. En osedvanlig rivningshysteri hade dock brutit ut i staden. Det var inte bara denna träbyggnad som ersattes med trista betong- och tegelbyggnader, många andra hus stök med. Skandalen med Stadshotellet fick dock rivningsvågen att stanna upp ett tag. Hade bara något år ytterligare fått gå så hade detta aldrig tillåtits hända. Brandfaran i gamla offentliga trähus var dock en klart påverkande faktor.

I stadsparken framför stadshotellet finns en mycket vacker gjutjärnsstaty som går under namnet ”Johanna i parken”. Den påminner faktiskt lite om statyn på Picadilly Circus i London, d.v.s. om man som jag har livlig fantasi! Ur denna järnskulptur sprutade vatten ner i en fontän som omgav ”Johanna”. I samband med rivningen av stadshuset var det någon byråkrat eller politiker som tyckte att ”när man nu ändå är igång”: Johanna var rostig och hade inte fungerat på flera år. Men då tog hus i helsike i dåvarande stadsträdgårdsmästaren Cullman. Han slog näven i bordet och Johanna blev kvar. Än i dag om somrarna sprutar hon vatten och förnöjer dem som vistas i parkanläggningen.

Några trähus i Skellefteå finns således kvar. Ett sådant är självfallet prästgården samt närmsta grannen på

Storgatan. I det stora grannhuset bodde tre familjer: en trappa upp, en excentrisk dam, Birgit Falk. Hon var en mystisk dam som liknade en engelsk deckarförfattare, tillbakadragen och omgiven av böcker och ägodelar i sin lägenhet. I huset huserade också en stor vit hund som hette Samo. Denna hunds största nöje var att jaga katter. På den tiden trodde jag att hundar som jagade katter också åt upp dem. Gud nåde den katt som denna väldiga jycke fick nys på. Då stod ”blixten stilla” som Fantomen säger. Samo var ändå i mitt tycke en snäll hund och då måste den ha varit ofantligt snäll, hundrädd som jag alltid varit. I mitten av huset bodde familjen Wikström. Där fanns en son som hette Lasse som gick i samma klass som min äldsta bror Erik. Erik och Lasse var goda kamrater och Olle umgicks också med honom. Olle var dock mest intresserad av Lasses syster Barbro. Lasse var svarthårig, välkammad och alltid välklädd. Lekte och busade inte som vi andra. Han blev så småningom civilingenjör viket ansågs som mycket fint. Längst ute på gaveln mot gamla badhuset bodde sedemera badmästarfamiljen med sonen Leif som så småningom kom att bli ”bästis” med Gunnar, min yngre halvbror.

Mitt över Storgatan, på familjen Öbergs tomt, står ett vanligt hyreshus för flera familjer. Längst uppe bodde en tystlåten tjej som var otroligt flink på att spela orgel minns jag. Hon brukade vikariera i kyrkan, men sjöng aldrig när hon spelade psalmerna. Det tyckte jag var lite underligt. Hon var verkligen den allvarliga typen, log och skrattade sällan dessutom alltid ensam. Jag satt på orgelläktaren en gång när hon spelade och undrade: Har hon dålig andedräkt eller löständer för munnen rörde sig inte. Men spela kunde hon! Om det var denna eller en annan tjej som Olle också var förälskad i kommer jag inte ihåg, bara att han var omåttligt kär i en tjej i det huset också. Även Erik tror jag hade en del ”kuckelimuck” för sig i detta hus.

Musiken

Musiken var inte särskilt framträdande i familjelivet. Fars sångröst var bra tyckte vi, men han vägrade att sjunga i kyrkan, inga mässpartier, han läste alltid. När vi var små sjöng han dock för oss vid sängkanten. Självfallet uppskattade han kyrkomusikerna och stödde deras verksamhet. Min styvmor Margit hörde jag inte sjunga vad jag kan minnas. Men ett piano fanns i salongen och Erik var den som använde det mest, i vilket fall hördes han mest! Han var självlärd, dessutom en hejare på boogie-woogie. Hans idol var Charlie Norman. Själv fick jag lektioner för Per-Erik Styf som då var organist i kyrkan, sedemera organist i Trefaldighetskyrkan i Uppsala. Men jag började alldeles för sent och hade svårt att koncentrera mig och att öva på rätt sätt. Ingen hjälpte mig med att få ordning på spelandet. Jag minns att Styf klagade. Dessutom var jag nästan alltid smutsig om händerna när jag kom till hans lektioner efter att ha rotat i någonting på vägen dit. Det dåliga samvetet sökte jag, på mitt vis, kompensera genom att, när jag blev lite äldre, tillverka en stor hallspegel i metallslöjden som han fick i present. Det gick ju inte an att stå i dålig relation till en person som representerade de sköna konsterna. Däremot sjöng jag med ren och klar gossröst minns jag. Någon hade kommit med en andlig sång som jag fick lära mig och som Styf ackompanjerade mig vid framträdanden i församlingen.

Kyrkomusikprofilerna Simon Langebo, Ingvar Sahlin och Gustaf Carlman, bakom dem August Furberg och Anshelm Lindström

”Varje morgon varje kväll jag tackar dig min Gud.
Gör mig lydig gör mig snäll, lär mig hålla dina bud.”.

Men något i hemmet som synliggjorde Bach, Schubert, Mozart, Beethoven eller andra klassiska tonsättare förekom inte, inte heller populärmusik i någon form gjorde sig gällande. I det avseendet kunde jag känna stor dragning till ungdomarna i landsförsamlingen. Deras musicerande låg liksom på ett annat plan än vad som var fallet hos oss i stan. Kerstin Öberg hustru till Torsten Öberg som var ägare till Öbergs Tryckeri och som bodde granne med oss var dock flitig i församlingens ungdomsverksamhet med ungdomskör och instrumentalgrupper. Ett par av hennes barn, Olov och Anders, blev så småningom också musiker. Hon

Sven Wessman t.v. undervisar i blockflöjtsspel i gamla Bönhuset. Kerstin Öberg i mitten

var mycket engagerad och betydde mycket för många ungdomar i ungdomskretsen. Till församlingen kom också musikkonsulenten Sven Wessman farande, sedemera musikförläggare på Gotland. Under hans inspirerande ledarskap fick vi spela blockflöjt och sjunga kanons och andliga sånger som satte spår i våra musiksinnen.

Både landsförsamlingen och stadsförsamlingen hade f.ö. ett rikt musikliv. Här fanns, vid den här tiden förnämliga organister och körledare som Simon Langebo, Gustaf Carlman. Simon Langebo var f.ö. en av dem som i bygdens anda gav ut samlingarna ”I Fädernas spår” med utsökta körarrangemang som vi med stor glädje och inlevelse sjöng. Hans dotter blev sedemera den etablerade sångerskan, harpisten Karin Langebo. Dessa kyrkomusiker efterträddes av organisterna Bengt-Arne Harlin i ”lands” samt Per-Erik Styf och Ulf Sundman i ”stan”.

I landskyrkan fanns också en ungdomskör som leddes av pianoförsäljaren Oscar Johansson tillika chef för Akke Lundquist musikaffär i Skellefteå. Oscar hade en särskild position i bygden som på den tiden gick under namnet sångevangelist. Med väckelsesångboken i ena handen och orderblocket i den andra åkte han omkring i byarna, sjöng läsarsånger och sålde pianon. Att ungdomskören i Skellefteå land´s var så framstående berodde dock inte på att Oscar Johansson var någon utsökt körledare. Hans repetitionsteknik gick ut på att sätta igång kören, sjunga så långt det gick tills det tog stopp för att sedan börja om igen och förhoppningsvis komma några takter längre in i körpartituret. Så höll han på tills kören så småningom hamnade i slutet och därmed även lärt sig sången. Styrkan hos Oscar låg nog mest i att han hade förmåga att samla ungdomar och ge dem möjligheter att resa runt och sjunga. Körens musikaliska framgångar berodde mest på att den hyste osedvanligt begåvade och ambitiösa ungdomar från utpräglade präst- organist- och kantorsfamiljer i landsförsamlingen, däribland familjerna Stenlund med barnen Dan-Olof, Eivor, Solveigs och Hjördis samt Boströms med flickorna Eva och Birgitta. Själv var jag endast tillfälligt med i denna kör, men minns hur underbart det var att få sjunga ”riktig” körmusik i den stora landskyrkan där det alltid var mycket folk och församlingssång som saknade motstycke i landet. Organisterna i både S:t Olovs och Landsförsamlingens kyrkor var mycket flitiga med sitt orgelspel. I båda kyrkorna gavs regelbundet orgelandakter och konserter som jag inte missade att lyssna på. Självfallet blev det mest i stadskyrkan för min del. Säkert har jag sparat hundra program från dessa tillfällen. En orgelkonsert jag särskilt kommer ihåg var i Landsförsamlingens kyrka med den tjeckiske organisten Bedrich Janacek vid orgeln. Han flyttade till Sverige och blev sedermera organist i Lund. Från detta tillfälle har jag även hans autograf sparad. Allt detta påverkade mig självfallet positivt!

Organisten Bedrich Janacek

Kyrkorna, tankar, episoder, företeelser

Om man ställer sig mitt i stan i korsningen Nygatan-Stationsgatan och ser österut i Nygatans riktning så kan man i fonden se Stadskyrkan eller S:t Olovs kyrka som den så småningom kom att heta. Går man ned ett kvarter mot älven och älvsbron så kommer man till korsningen Storgatan-Stationsgatan. Vänder man sig då om och tittar väster ut skönjar man Landskyrkan i fjärran. Så var det när jag var ung i Skellefteå och är väl fortfarande. Eftersom jag nästan jämt längtade ut och bort så kunde jag ofta stå på Storgatan och tråna bort mot Landskyrkan och

Nygatan med Stadskyrkan i fonden. Obs cyklar, inga bilar

Storgatan med Landskyrkan i fonden

dess stora vita katedralliknande rum som hade så stora ljusa öppna fönster. I min fantasi kunde jag höra all musik och se orgeln med sin glittrande fasad med pipor och alla vackra medeltida träskulpturer som fanns där. Några minnen från predikningarna i de båda kyrkorna har inte etsat sig fast i sinnet annat än att de var långa, förmanande och tråkiga, utom när ”gymnasistprästen” Eric Grönlund kom som en frisk fläkt. Det var den så kallade ”nådens ordning” som gällde i de långa predikningarna. De gick ut på att man skulle bli varse, vilken syndig varelse man var, evigt dömd och förtappad. Men väl ”där nere”, skulle man, om man erkände sin synd och skuld, genom guds oändliga nåd bli återupptagen i Guds gemenskap och då även få evigt liv efter döden. Ja, det var i stort vad det hela gick ut på!

Far Anshelm framför Stadskyrkan

I fysisk bemärkelse upplevde jag båda kyrkorna som två skönhets/konst/andlighets-poler där jag befann mig mitt mellan i öst-västlig riktning i Skellefteå. Polerna norr och syd i stan var av annan art. I det sammanhanget var det älven och järnvägen som på sitt sätt gav näring åt andra behov och tankar i den unga grabbens sinnevärld. På lördagar hände det ofta att begravningståg från kyrkan kom skridande i sakta mak utefter Nygatan och Stationsgatan för att dra vidare över älvbron bort till begravningsplatsen på andra sidan älven. Vid dessa tillfällen stannade alltid alla bilar. Fotgängare stannade också och tog av sig mössor eller hatt och väntade tills följet passerat. Jag brukade räkna alla svarta bilar som defilerade förbi ungefär som att jag alltid räknat vagnarna i järnvägståg, och gör än i dag. En annan företeelse på stan som vi grabbar gärna uppmärksammade var ”spruthästen”: En vagn med jättestor grå vattencistern dragen av två hästar och en kusk som satt längst fram med piska i handen. Längst bak fanns ett långt tvärliggande rör med massor av hål i som vattnet sprutade ur. Oasfalterade gator, som det fanns gott om i Skellefteå denna tid, skulle vattnas sommartid så att gatudammet inte flög omkring så mycket. Därav namnet ”spruthästen”.

I stadskyrkan, min ”hemkyrka” infann sig ofta en gammal farbror som alltid satte sig längst fram på första bänk. Han hade efternamnet Eder. Det speciella med denne Eder var att när gudstjänsten var slut och prästen läste välsignelsen över de församlade: ”Herren välsigne Eder och bevare Eder”, satt gubben där och nickade som gällde välsignelsen honom enbart. En annan person en mystisk kvinna, Anna, vistades också mycket i kyrkan. Vad jag förstått var hon på sitt speciella sätt intresserad av vår far efter att mamma Naemi hade gått bort. Enligt mina äldre bröder kom hon ofta fram till oss i samband med gudstjänsten och frågade kortfattat och viskande

Kyrksamheten var mycket stor i skelleftebygden, främst i Landskyrkan, men även som här i Stadskyrkan

Kyrkan med kyrkogård, men utan gravar

”hur är det med Anshelm?” Hur har han det? Vill ni inte ha mig som mamma!” o.s.v. Vi kände oss pinsamt berörda speciellt som hon liksom väste fram orden. Hennes beteende gjorde oss rädda för henne.

Något jag minns särskilt i Stadskyrkan var att ljuskronorna som hängde ned i koret var så vackra. Jag kunde sitta långa stunder och bara titta på dem. Förutom att det var mässingsblad som avgränsade ljuset och fick det att glittra som guld, fanns också rött mot rött glas som gjorde dessa takkronor så njutbara för ögat. Och i det lilla smala dopkoret framme till höger fanns i en nisch högt upp på väggen en staty av Jesus med ett barn i famnen. Den minns jag att Göran, min yngsta bror, när han var liten, kommenterade med orden: ”Där står Jesus och släpper ner barnen”.

Ibland fick jag åka med far till Skelleftehamns kyrka där han också predikade, han hade för övrigt varit med om tillkomsten av kyrkan där. Där bodde en vithårig präst som var komminister i Skelleftehamn, August Furberg, f.d. biskopen i Visby, Tore Furbergs far. Varken förr eller senare har jag sett någon så vithårig person. Eftersom vår far inte hade körkort åkte vi ofta med Bertil Stenlund, Dan-Olof Stenlunds pappa som var kantor i Skelleftehamn. Vid andra tillfällen kunde vi åka med en farbror som hette Nyström, och som jag minns vid ett tillfälle lyckades komma upp i den aktningsvärda hastigheten av 80 km i timmen med sin bil. Vid ett tillfälle i bilen med kantor Stenlund, minns jag hur han säger till min far: ”Jo, förstår du Anshelm, min son Dan ska bli kantor i Engelbrektskyrkan” i Stockholm. Detta var alltså innan ”Danne” ens flyttat till huvudstaden och börjat sin utbildning vid Musikaliska Akademin. Pappa Stenlund hade stakat ut linjen för sin son. Dan-Olof blev så småningom kyrkomusiker i Engelbrektskyrkan därtill körprofessor i Köpenhamn. Men han fick alltid sitta hemma och öva cello och piano, minns jag, när vi andra var ute och lekte. Men så kunde han också spela Bachs Toccata och Fuga i d moll utantill på orgeln i aulan på läroverket. I dag har Dan Olof Stenlund framfört Bachs Matteuspassiom vid fler än 100 tillfällen.

I Skelleftehamn fanns tidigare en annan profilerad kyrkomusiker, Carl Boström med familj. Om jag inte minns fel var det sex flickor och en pojke i den stora barnaskaran. Carl var en mycket excentrisk och distingerad konstnärspersonlighet som rökte cigarr och gärna tog sig ett glas. Hans fru liknade mest en italiensk operaprimadonna. Det var nog inte så lätt att få ekonomin att gå ihop i en kantorsfamilj på den tiden med så många munnar att mätta. De gånger familjen Boström varit hemma hos oss fanns inte så mycket som en brödsmula kvar när de gett sig iväg. Det var också den enda barnfamilj, jag kan erinra mig, som blev inbjuden till vår prästgård vilket regelbundet skedde Trettondag Jul. Organistfamiljen flyttade sedemera till Kopparberg.

Någon gång var vi inbjudna till den omåttligt stora och ärevördiga prostgården i Skellefteå Landsförsamling, numera Stiftsgård. Jag vet egentligen inte på vilket sätt den var ärevördig? Rykten lät berätta att man funnit barnlik inmurat i en vägg och att gamle prostens son, ”tok-Johan”, gick omkring och skar i lik på kyrkogården. Jag minns ett tillfälle då vi åt middag hos den dåvarande prostfamiljen August Fellström. Vi satt uppsträckta och stilla i den stora matsalen och åt på mycket fint porslin. Hemmavid var vi inte vana att sitta med vid matbordet på detta vis. Det var därför svårt för oss att anpassa oss till detta strikta inmundigande. Även till efterträdaren kyrkoherdefamiljen Axel Boström´s var vi bjudna någon gång, men aldrig dom till oss. Jag minns särskilt att jag tyckte barnen där var så uppsträckta och disciplinerade att vi inte fick någon kontakt med dem som barn annars brukar sins emellan. Fru Boströms passion var solosång. Hon sjöng starkt, mycket starkt, ja fruktansvärt starkt! Enligt sägen skulle hon ha sjungit så att en fönsterruta i läroverkets aula vid ett tillfälle spruckit. Sant eller osant, jag kan dock intyga att rutorna skallrade när struplocket öppnade sig och prostinnan Boström gav hals. Men så fick hon också två ytterst välsjungande döttrar, Eva och Birgitta.

En annan fru som gärna sjöng solo, dock hellre än bra, var Vega Styf, stadsorganistens hustru. Om fru Boström sjöng starkt, sjöng fru Styf falskt, ja, så till den grad att orkesterföreningen vid något tillfälle vägrade att spela när hon skulle vara solist. Svår dilemma för maken Per-Erik som då också var orkesterns dirigent.

När vi var tvungna att gå med till kyrkan fann vi så småningom på möjligheten att dra oss undan i vår egen värld, t.ex. att ta oss upp på läktaren eller upp på kyrkvinden där vi fick utlopp för vår fantasi, och även bus och påhitt. Kyrktornet var naturligtvis högst attraktivt. Till det kunde man komma genom en liten dörr via ett rum som

låg alldeles intill orgelläktaren, tornkammaren kallat. I detta rum, där kören brukade öva innan gudstjänsterna, fanns en liten piporgel som jag gärna spelade på när jag inte ville sitta nere i kyrkan under högmässan. Dörren dit in var så tjock att det aldrig hördes ut i kyrkan även om jag ”brassade” på där inne under pågående gudstjänst.

Orgelläktaren och orgelfasaden prydd med hundratalet änglahuvuden i mässing

Tornet, 60 m högt, innehöll förutom alla vindlande trätrappor mängder av gamla föremål som placerats där under årens lopp. Döda duvor, sågspån och skräp var också av stort intresse. Men kyrkklockorna och inte minst det väldiga tickande tornuret med hela sitt maskineri och hängande lod var nog det som var mest spännande för oss barn att utforska och se i funktion.

Allra längst uppe i ”hatten” på tornet fanns en lucka som man kunde öppna och titta ut över stad och land. I övrigt var det balkongen ovanför klockorna som var slutmålet för våra ”himmelsfärder” upp i kyrktornet. Där kunde vi stå och släppa ner både det ena och det andra, något som faktiskt upptäcktes av skarpögd kyrktant med högburet ansikte och som därmed stoppades. Det var också här uppe på tornbalkongen som vi barn fick vara med vår far tillsammans med kung Gustaf V och prinsessan Sibylla, för att med sotade glas beskåda den totala solförmörkelsen 1945. Då var jag 6 år.

Kyrkvinden som vi också kunde komma in till från en liten dörr i tornet var minst lika intressant. Där fanns en lång trätunnel som sträckte sig längs hela vinden från ett särskilt piprum ovanför stora orgeln, fram till små öppna hål i korvalvet ovanför altaret. Trumman hörde till ett s.k. fjärrverk som man kunde spela på från stora läktarorgeln på en särskild tangentrad (manual) så att ljudet från orgelpiporna strömmade ut högt över folks huvuden framme i koret, ett Voix Céleste ljud, himmelskt med andra ord! En gång släppte jag ned sågspån på nattvardsgästerna som befann sig där nere framför altaret, samtidigt som vackra orgeltoner strömmade ut från dessa små öppningar i kyrkvalvet.

Orgelängel

När orgeln revs och en ny skulle installeras 1965 behöll man fjärrverket som finns kvar och som kan ljuda än i dag. En ny orgefasad skapades på orgelläktaren och alla mässingsänglar som prydde den underbara gamla fasaden togs bort. Säkert var det över hundra ängelhuvuden som hängde där på fasaden, ritad av kyrkans arkitekt Knut Nordenskiöld och som gav visuell glans åt tonerna som under åren strömmat ut under kyrkvalven (se bilden). Vart alla dessa änglar tog vägen är för mig osäkert, men prästfamiljernas medlemmar fick några. Resten, tror jag, auktonerades ut vid församlingens missionsauktioner. I vilket fall så hänger en ängel ovanför min huvudkudde hemma i sovrummet i Rättvik.

På kyrkvinden var det kusligt och mörkt, och särskilt otäckt eftersom här och var fanns stora svarta hål i det sluttande kyrkvalvstaket. Det var håligheter ner i kyrkans pelare som mynnade ut uppe på kyrkvinden. Om vi ramlat ner i någon av dessa hade man förmodligen tvingats riva kyrkan för att få tag på oss. Nyfikenheten fanns det ingen hejd på. I S:t Olovs kyrka finns inte många utrymmen eller skrymslen som inte prosten Lindströms barn utforskat.

Även under kyrkan fanns spännande saker att upptäcka. Nils Renhorn var en tekniker som på den tiden jobbade i kyrkan. Han visade oss en underjordisk gång under kyrkgolvet som vi blev väldigt nyfikna på. Man gick in genom en dörr utanför kyrkans östra korvägg ner i ett s.k. elrum fullt med elektriska mätare och kablar som gick åt alla håll. Där fanns en lucka man kunde öppna och krypa in. En del elkablar gick också in i den här underjordiska gången vars golv bara var jord och sand. Ingen belysning fanns så vi fick ha ficklampor med oss. Vid ett tillfälle kröp vi så långt man kunde komma ända bort till en underjordisk kammare som låg under vapenhuset.

Kyrkmuren var också föremål för vår uppmärksamhet. Den var stenlagd och sträckte sig runt hela kyrkogården. Fyra öppningar med stenpelare fanns placerade i varje väderstreck samt en s.k. stiglucka. Stigluckan, en välvd

överbyggd portal, är placerad mot Nygatan framför kyrkans huvudingång. I skrevorna mellan stenbumlingarna i muren kunde vi ibland hitta saker som folk stoppat in där. Själva gömde vi också saker mellan stenarna och det var roligt att springa uppe på muren även om vi var förbjudna att göra det. Roligast hade vi när vi la ut ”lurpaket” på gatan utanför och låg gömda bakom muren med en osynlig tråd som vi drog i när folk stannade till och trodde att dom sett något värdefullt. En gång hade jag lagt ut en tom, svart plånbok och bundit fast björntråd i den. En långtradare kom och tvärnitade och chauffören rusade ut med något lystet i blicken för att plocka åt sig fyndet. Det syntes också att han tittade sig omkring innan han böjde sig ner. Just då ryckte jag till. Chauffören blev fly förbannad när han upptäckte att han blivit lurad, och rusade in på kyrkogården genom att hoppa över muren och fick tag i mig för att spöa upp mig. Och där ute mitt i gatan stod lastbilen. Men han slog mig inte, bara höll i mig, skakade och skrek ”Om du gör om det här pojkvasker så kommer jag att ge dig ett kok stryk”. Jag undrade i mitt sinne vad han gjort med pengarna om det funnits några i plånboken, men det vågade jag inte säga.

Så småningom byggdes muren om med murbruk mellan stenarna och då var det inte lika roligt att hålla till där och leka. Muren hade varit som en orm med ett ”levande” innandöme, men hade nu förseglats med cement och var därför inte lika intressant längre.

Kyrkokören med sin ledare Gustaf Carlman

Säkert var alla upptåg och allt bus ”ventiler” i tillvaron, sådant som jag då inte kunde analysera, men som nu så här långt efteråt framstår som ett alternativt, kreativt agerande i en allt mer knepig hemsituation.

Ofta fann jag mig tillrätta i kyrkan genom att sitta bredvid organisten och sjunga med i psalmerna. Jag fann stort nöje i detta. Jag älskade ju också att sjunga. Då kunde det hända att jag även fick vända blad under postludiet. Det var någonting det! Och när kören var där, var det särskilt spännande med ”farbröderna” med de djupa basrösterna. Alla var så snälla och sjöng så vackert tyckte jag också. Så småningom kom jag ju själv att ingå i denna skara. Nog må jag väl säga att mitt intresse för kyrkomusik grundlades här.

På orgelläktaren fanns en lokaltelefon intill orgeln som stod i förbindelse med sakristian. Vid ett tillfälle, en St Georgshögtid eller scoutgudstjänst som det även kallas, hade man s.k. fanborg framme i koret med personer som stod och höll upp flaggor under gudstjänsten. På den tiden var det i sammanhanget vanligt med tryckta program vilka delades ut till de församlade. Jag satt min vana trogen på läktaren bredvid organisten som just höll på att kolla programmet. Plötsligt lyfte han luren, ringde sakristian och fick tag i prästen som stod färdigskrudad beredd att skrida för altaret: ”Vem ska avlösa fan!!” hörds han ropa i luren. Man kan tänka sig att den Herrens tjänare som stod där nere i full ornat blev tagen ur sin solennitet. Efter lång paus som inte kan refereras här, hörs ånyo organisten framkväda i luren: ”Men det står ju FAN-avlösning i programmet”. Detta var ett av den dåvarande organisten Gustaf Carlmans många ”practical yokes” som han praktiserade på sina präster. Gustaf Carlman var för övrigt ingen älskare av långa predikningar. Med anledning av detta hade han låtit tillverka en skylt som under många år fanns tillgänglig på orgelläktaren. På skylten hade han textat med stora bokstäver: AMEN. När prästen predikat nog, enligt Carlman, höll han helt sonika upp skylten som ju endast kunde ses från predikstolen.

I kyrkan fanns även söndagsskola som vi skulle gå i. Det var alltid på söndagsförmiddagarna innan gudstjänsten kl 11, halv tio om jag inte minns fel. Så här efteråt har jag undrat över hur man kunde sätta vem som helst, bara man var troende, att undervisa barn i allt detta som har med andlighet och trosfrågor att göra. Vi formligen överöstes av fromma ord, Jesuskort, änglabilder söndagsskoltidningar m.m. utan tanke på barns sensibilitet eller möjlighet att sortera intrycken. Än värre blev det när vi blev äldre och själva tvingades ut som söndagsskollärare. Inte tal om förberedelse eller pedagogiska anvisningar eller förfrågan om vi kände oss mogna att åta oss något sådant som att undervisa barn i trosfrågor. Bara iväg med väskan full av klisterlappar och tidningar. Olle och jag hade fick i uppgift att ha söndagsskola i en gammal seminarieskola som låg vid Lasarettsvägen. Jag avskydde detta, måste jag säga.

De flesta barn har väl någon gång snattat på varuhus eller liknande och även åkt fast. Kanske var det allt bus hemmavid som avhöll mig från att vara ute i affärerna. Det hände aldrig att vi var ute för att stjäla kan jag säga. Men

en stöld gjorde jag mig skyldig till när jag var tolv eller tretton år och det var i kyrkan. Jag stal ur kollekthoven: När jag satt på orgelläktaren och kören var där, hände det ibland att jag fick hjälpa till med att samla in kollekt bland körmedlemmarna. Det fanns en liten hov där uppe på läktaren som man fick gå runt med och sedan gå ned och tömma i någon av kyrkvärdarnas hovar när de hunnit längst bak i kyrkan. Vid ett tillfälle på väg ned för trappan från orgelläktaren flög det i mig att sno en 10-kr sedel. Motivet var inte pengarna utan snarare en test på att göra något som var förbjudet i den fromma miljö som kyrkan utgjorde. Efteråt fick jag oerhört dåligt samvete. Jag visste inte vad jag skulle ta mig till. Tala om det för någon vågade jag inte och att göra något med pengarna, absolut inte. Jag gömde tian i en springa i kyrkmuren.

Under en hel vecka gick jag omkring som en osalig ande tills jag kom på att jag nästa söndag skulle göra om samma procedur på orgelläktaren och lägga tillbaka tian i kollekthoven. Men jag fick mitt straff utökat att må dåligt en vecka till för det var ingen kör den söndagen. Men vilken befriande känsla det var när jag söndagen därpå kunde återlämna stöldgodset, d.v.s. tiokronorssedeln. Utan att veta om det, fick den okände givaren sin gåva förmedlad till annat ändamål. Men om denna följd hade jag inte så mycket hum om när det begav sig, bara att pengarna, på något sätt, återgått till sin rätta miljö.

Skolan, familjeutflykter

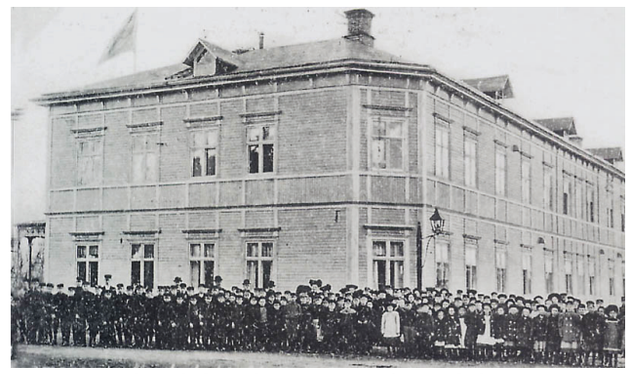

Samskolan i Strömsör, min första skola

Den riktiga skolan blev ett alternativ till otryggheten i hemmet. Att få en snäll fröken som uppmuntrade och brydde sig om även den enskilde eleven var något annat än hemmiljön. Jag minns att jag inte var särskilt bra i skolan men kände mig ändå accepterad. Det värsta var dock när jag längre fram, efter avslutade terminer skulle komma hem och visa betygen. Underkänt i räkning, svenska och välskrivning var det stående. Ordningsbetyget var det också si och så med som oftast. Slöjd däremot, sång och geografi var jag var bra på och det kändes härligt för mig även om det inte var tillräckligt för att föräldrarna skulle visa sig glada, enligt mitt tycke.

Min första skola låg bara ett kvarter bort, ett stort gammalt trähus i området Strömsör som vår del av sta´n hette. Småklasserna var en lycklig tid i den gamla Samskolan/Strömsörskolan, nu riven för att ge plats åt bostäder.

Vy över Skellefteå och skellefteälven från kyrktornet. Stora huset i bildens mitt, Samskolan, min första skola, vita huset t.h. Turisthotellet

Prästgården, nederst t.v. och kyrkan, Prästgårdsgatan samt Kanalskolan längst upp till höger

Även när jag sedan flyttade över till Kanalskolan, högstadiet, minns jag att jag trivdes ganska bra (Se bild). Råkade ut för slagsmål gjorde jag bara en gång och fick då stryk på skolgården med nyckelbensbrott som följd: Kommer inte ihåg vad saken gälle, bara att jag fick komma till sjukhus och få en gipsring om halsen.

På vägen till och från skolan och på rasterna var jag nästan jämt rädd och försökte alltid hålla mig undan för just slagsmål och sån't. Ofta blev jag retad just för att jag var rädd och feg. Jag hade också en del olater för mig, som att rycka med ansiktet, ”ticks” och att bita på naglarna. Det värsta var nog att jag petade i näsan och åt upp snorlockor, som jag f.ö. höll på med ända upp i högstadiet. För detta fick jag öknamnet ”kusAnders” av skolkamraterna.

Mest var det slöjden som lockade i skolarbetet. Att tillverka saker med egna händer var något som jag verkligen tyckte om. Vi hade också en sträng och tuff gymnastiklärare, Kurt Wallfeldt hette han med en nyckelknippa som han kunde kasta som en projektil mot oss när vi bråkade, och han missade aldrig. En kvinnlig lärare fanns också på skolan som gick under namnet ”fårskällan”. Hon hette självfallet Forsell och var fruktad för att hon körde med linjalbestraffning som var vanligt bland lärare på den här tiden. Man fick helt enkelt lägga upp händerna på bänken och få smäll med den linjal eller pekkäpp som fanns framme vid katedern. I min klass hade vi dock en mycket bra magister på mellanstadiet som hette Sven Rehnström, och än i dag kommer jag ihåg många klasskamraters namn. Jag satt bredvid en kille som hette Astor Öman. En flicka som hette Anna och som satt framför mig var jag hemligt förälskad i.

På den tiden hade flickorna särskilda hushållstimmar där de fick lära sig baka och laga mat mm. Jag minns att vi grabbar var djupt avundsjuka när dom kom in i klassrummet med nybakade, väldoftande bullar och bjöd läraren men inte oss grabbar. Vi hade även musik för magister Rehnström och jag fick ofta sjunga solo. När det så skulle till med Luciafirande på skolan blev jag uttagen att vara solist i Staffansvisan. Det var första gången som jag kände mig riktigt bekräftad samt något som jag kunde vara stolt över inför mina skolkamrater.

Kyrkan låg nära och den passerade jag alltd på väg till eller från skolan. Om höstarna brukade jag tycka om att gå nära kyrkmuren och sparka i löv som samlats där i stora högar. Alldeles vid skolan låg också en kiosk. Kiosken ägdes av en gammal man som gick under namnet kommunisten. Hemma pratades det ofta vid matbordet om denne ”kommunist som var så farlig”. Bland annat snappade jag upp från föräldrarnas resonemang att ”det första han skulle göra om ryssen anföll, var att ta livet av prästen och hans familj”. Det gjorde att jag valde annan väg till skolan. Jag blev så rädd för kioskmannen att jag gick en omväg. Vi levde ju i efterkrigstider och på kvällarna när jag lagt mig låg jag ofta och tänkte på hur det skulle bli om ryssen skulle komma. Ibland kunde jag inte somna bara för detta. Min nya skolväg förde mig nu på andra sidan kyrkan. Där fanns en övergång på Kanalgatan mot skolan som många elever använde eftersom gatan var mycket trafikerad. Många bilar och lastfordon som skulle till och från Skelleftehamn passerade här.

En dag hade jag hittat en surströmmingsburk bakom kyrkmuren. Oöppnad som den var började jag fundera på hur man skulle kunna få upp locket på något vis. Lukteffekten skulle ju kunna åstadkomma en del. Jag stoppade ner burken i skolväskan och gick vidare, tänkte att den kan säkert kan komma till användning vid något tillfälle. När jag så kom fram till övergångsstället vid skolan, bromsade en stor lastbil in för att släppa förbi skolbarn som stod och väntade. Raskt åkte näven ner i väskan och upp med burken. Jag smög runt lastbilen och klämde in den framför ena bakhjulet. När chauffören så la i växeln för att köra vidare åkte hjulet upp på burken och plötsligt, ”pang”, så smällde det till. Innehållet åkte i samlad formation rakt på en tjej som just kommit över på skolsidan vilken råkade vara rektorns dotter. Rektorn på den tiden gick under namnet ”Holger enöga” bland skolans elever. Enöga kallades han för han hade bara ett riktigt öga. I det andra ögonhålet satt en attrapp, ett emaljöga som inte rörde sig. Alla var

vi rädda för honom eftersom ingen visste hur man skulle titta på honom eller hur han tittade på oss. Samtidigt kunde vi inte låta bli att kolla in honom. Det där med emaljögat var ju trots allt något speciellt.

Nåväl, chauffören i lastbilen som trodde att han fått punktering, tvärstannade och hoppade ur fordonet. Jag hade ännu inte lärt mig hålla masken vid tillfällen som dessa, utan flabbet bröt ut när surströmmingarna träffade sitt mål, och jag åkte självfallet dit. Mitt flabb avslöjade mig således. Under efterföljande gymnastiklektion hördes ett anrop i skolans högtalare: Anders Lindström, klass 6 C ska infinna sig på rektorsexpeditionen. Det var ett meddelande som gick ut i alla klassrum, alla i hela skolan hörde det. Så fungerade högtalarsystemet på den tiden. Det blev liksom att med darrande knän knalla upp till rektorn, bekänna och göra bot. ”Jag vet nog vem far din är” avslutade ”enöga” sin straffpredikan och blängde på mig där jag stod och tittade ned i golvet. Att våga se honom i ögonen var uteslutet. Han sa heller aldrig; ”se mig i ögonen” som vissomliga kunde ha sagt och tur var väl det. Vad som sedan hände kommer jag inte riktigt ihåg. De flesta bestraffningar har liksom trängts undan till förmån för själva handlingarna som sitter rotade i minnet, och väl är väl kanske det. Jag minns bara att på skolgården flockades alla elever runt mig, nyfikna på att få veta varför jag blivit uppkallad till ”enöga”. Ryktet om surströmmingsburken, fick enorma proportioner och spred sig snabbt. Under de närmaste dagarna var denna händelse det stora samtalsämnet bland Kanalskolans elever och säkert hemmavid också i många familjer.

I vår familj fanns dock en tradition nämligen att far vid skolavslutningarna bjöd oss barn till Perssons Konditori på Nygatan. Och det skedde såväl vid vår- som julavslutningen. Det goda minnet jag har från dessa tillfällen är, att hur kallt det än var så hade min far aldrig handskar på sig. Att få sticka upp handen i fars näve var alltid varmt och gott även om det var 20 grader kallt ute. En särskild lycka minns jag det var när jag gick i småskolan och vi var på väg, just till konditoriet. Senare blev det dock så att de usla betygen ”smolkade” glädjen att få gå på kondis och äta bakelse. Det var på något sätt som att jag inte hade gjort rätt för mig. Att jag egentligen inte borde få följa med och äta denna åtråvärdhet som bakelsen utgjorde. Det pratades mycket om flit och skolarbe vid dessa tillfällen och betygen skulle ju lämnas fram till föräldrarna för granskning och påskrift.

Ingen njutning tilläts stå helt för sig själv. Om det gick rätt till skulle det även finnas någon form av ”moralitet” i sammanhanget. Så var traditionen i Skelleftebygdens kyrkliga miljö och jag ser väl egentligen inget fel i det, men med tanke på omständigheterna så fanns denna ”malört” med i bägaren, eller om jag uttrycker det så här: Om glädjen tilläts släppas fullt ut och bara fick vara en glädjeyttring så skulle ett gott samvete strax varna och tala om att nej, tänk på att det finns viktigare saker i livet. Ungefär som att ”låt inte glädjen ta över situationen helt”.

Kanske var det avsaknaden av just detta som jag senare mötte motsatsen till i familjen Rosendahls hem och som jag kom att uppskatta så mycket efter att jag började umgås med Ulla i Stockholm. Det frigjorde mitt sinne, att när man var glad och hade fest, då var man glad och visade detta. När man var arg och ledsen stack man inte heller det under stolen. Det var samma sorts människor med samma sorts fel och brister som i mitt hem, men traditionen, inställningen till hur man hanterar moral- sorge- och glädjeämnen var olika, ingenting tystades ner.

En sak som låg fader Anshelm varmt om hjärtat på somrarna var att cykla med sina pojkar till Falkträsket och bada. Falkträsket är en sjö som ligger några km upp i skogen utanför stan. Jag minns att det alltid var samma enskilda plats vi uppsökte. Den låg ensligt till mitt emot Falkberget, ett berg som tonade upp sig med ett brant stup på andra sidan sjön. Vi ställde alltid cyklarna och gick sista biten genom vassig och snårig terräng innan vi kom fram till den lilla plats som utgjordes av några stenar och en liten vik av sjön. Detta är fina minnen. När vi blev äldre minns jag att vi själva cyklade dit kanske inte för att bada så mycket som för att fånga ormar. Det fanns ett ställe vid berget som var mycket ormrikt. Triumfen var sedan att med en huggorm i varje nypa dinglande ned från cykelstyret ta sig ut för backarna in till stan och ”skrämma livet” ur folk på Storgatan. Falkberget hade också en särskild magi genom att det verkligen fanns falkar där som, om det ville sig väl, vi kunde få syn på.

Kvistforsen någon mil upp efter Skellefteälven var en annan vacker och dramatisk plats som vi brukade cykla till innan ett kraftverksbygge ödelade forsen. Långt innan vi kom fram genom skogen hördes forsens dån. Väl framme och högt uppe på älvbrinken kunde vi se hela älven forsa fram i skummande vågor. Vissa tillfällen kunde vi också se män som stod i forsen på stenar och fiskade med kastspö och hov. Far gillade natur och det tror jag Margit gjorde också, hon var alltid gladare när vi var ute på sådana utflykter.

En sak till som vi gjorde tillsammans var att åka ut och plocka bär. Vi kunde cykla upp mot Prästfäbodberget eller utefter Kågevägen mot Boviken. Det måste ha varit lyckliga stunder med familjen för jag har alltid sedan dess gillat att plocka bär som vuxen, framför allt lingon!

På vårarna brukade vi pojkar samla ved till en majbrasa. Jag minns att vi brukade släpa en oändlig massa bråte upp på Vitberget, norra stadsberget inför Valborgsmässoafton. Hur i friden vi fick upp det dit kommer jag inte ihåg. Själv var jag ju en envis ”slithäst” det bidrog väl! Kanske var det så att jag blev stimulerad av att det fanns så mycket som skulle upp på berget, att jag såg det som en utmaning. Ett år var det dock några killar som ”tuttat på” innan vi hann dit på kvällen. Efter denna händelse var det inte lika roligt längre.

Om Pingsten för många var hänryckningarnas tid så var Valborgsmässoaftonen det för mig. Det upplevde jag särskilt när jag kom upp i tonåren. På något sätt kom våren med eldarna också medvetenheten om att man började bli en ung man. Det var också denna tid som vi kunde åka ut till någons stuga för att sova över. Tjejer kunde vara med och det fanns alltid något förväntansfullt, magiskt och sensuellt i luften just sådana norrländska nätter vid ljusets återkomst.

Ibland fick vi barn turas om att följa med far ut på någon resa, själv hade han inte bil men alltid någon som körde honom. Jag mins särskilt farbror Nyström som jag nämnt tidigare, en gammal kyrkvärd, som ofta var chaufför när vi skulle upp till pappa Anshelms hemtrakter i Jörn för att hälsa på. Vi njöt av att få följa med och passerade vattenkraftverk utefter älven och spännande platser som far berättade om. Det var också vid sådana tillfällen som Anshelm kunde tala om sina egna upplevelser och om märkliga händelser som han varit med om. Att han kunde bli personligare än vanligt hörde kanske också samman med att vår styvmor oftast inte var med på dessa utfärder. Vi äldre barn var dock aldrig med på semesterresor som Anshelm ensam eller i sällskap med Margit gjorde till västkusten om somrarna i vilket fall inte jag. Mina yngre syskon fick följa med det minns jag. Men det var heller inte något som jag åtrådde, jag hade blivit äldre och hade det bättre bland andra människor t. ex. på Munkviken, stiftslägergården i kustbandet utanför Lövånger. Den längsta resan jag fick göra med min far var till Sundsvall. Jag var väl 10 år då, kanske 12 och det var spännande att få följa med till en så stor stad som låg så långt bort och att få åka över den berömda Sandöbron. Den här tiden fanns också de flesta sågverk kvar utmed kusten och jag minns hur far berättade om den betydelse dessa hade för Sverige och han lärde mig den kända ramsan: ”Såg vid såg jag såg, varhelst jag såg så såg jag bara såg”.

Skrönor, sagor och berättelser

Mystiken i övre Norrlands inland med sägner och skrönor och sannberättelser från vår far är sådant som lever kvar starkt och ger en bild av den ”mylla” ur vilken jag tycker mig härstamma. Märkliga människor, mörker, kyla, enslighet men också trygghet i djupa skogar och myrmarker är något som jag visserligen inte fått genom modersmjölken men väl från min fars berättarvärld och reseupplevelser. En del berättelser handlade om mord och mystiska händelser i trakterna kring Jörn där järnvägen en gång drogs fram. Andra kunde handla om de fruktade rövarna i Finnfors och Finnforsgrottan. Ytterligare historier rörde sig om händelser vid älgjakter och fisketurer.

Det märkligaste kanske ändå var när far berättade om hur han som ung student på 20-talet kom hem från Fjellstedska skolan i Uppsala! Han klev av tåget och tog sin cykel för att cykla de 8 kilometrarna till Öster-Jörn. Någon kilometer innan han kommer fram till sitt hem möter han ett likfölje d.v.s. ett begravningståg som det heter numera. Han stiger av cykeln, ställer sig vid vägkanten med mössan i hand och ser kistan på hästvagnen och kusken som han känner väl igen och de sörjande från granngården hemmavid. När följet passerat fortsätter han färden hemåt på sin cykel. Hemkommen frågar han direkt vem i granngården som hade avlidit. Ingen har avlidit där får han till svar. En vecka senare förolyckas husbonden i nämnda gård och Anshelm får uppleva exakt samma begravningståg en andra gång.

Anshelm som student, t.h.

I Norrfors, där far var komminister innan han kom till Skellefteå via Bureå, vaknade han en natt vid tvåtiden, steg upp och vankade oroligt fram och tillbaka i rummet utan att riktigt veta varför. Min mors syster Ester, som då levde och som far var gift med vaknade och undrade vad som var på färde. Vet inte svarade far och tog på sig kläder och vandrade ut i byn helt på måfå. Så småningom gick han in i ett hus upp på en vind och räddade där en person som just stod beredd att taga sig av daga, d.v.s. hänga sig i ett rep. Liknande ”räddningaktioner” från fars sida har hänt även vid andra tillfällen. Att han var synsk, råder inget tvivel om.

Ibland har jag undrat om det var något av detta tunga och mystiska som Margit, tillika

vår styvmor inte riktigt kunde förstå och ta till sig. Säkert var hon en levnadsglad ung kvinna med aptit på ljus och glädje i livet. Kanske fick hon när hon väl kommit upp till Norrland, upptäcka att hon gett sig in i något som inte bara var fysikt betungande utan också dystert, präglat av norrländskt tungsinne och svårmod och som även många författare från dessa bygder kommit att beskriva. Något av detta måste väl ändå far haft med sig i ryggsäcken till henne, efter allt som han gått igenom men, till synes, gömde inom sig själv?!

Var det möjligtvis detta som fick Margit att känna bitterhet och hat mot oss och prästgårdsmiljön månntro. Något som hon och Anshelm i sina pliktuppfyllande roller inte klarade av att hantera med mindre än att det tog sig uttryck i destruktivitet i hemmet. Ingen vet svaret på detta, ingen kommer heller att få veta.

Innan vår styvmor kom in i bilden fanns som jag berättat, en del traditioner i familjen. En av dessa var att far satt vid sängkanten, sjöng för oss och berättade sagor, även om busaktigheter som han själv och hans far hade haft för sig. Han kunde berätta om hur de skrämde upp en båttjuv som hade för vana att ta deras roddbåt utan lov och ro iväg med den för att fiska. Far och farfar hade då vid ett tillfälle satt en ögla i botten under båten och bundit fast en tunn vajer som sedan täcktes över med sand på stranden där båten låg. När tjuven kom och tog båten följde linan med utan att denne upptäckte det. Halvvägs ute på sjön började så far och farfar dra in båten och hur mycket tjuven än rodde så gick det bara bakåt utan att förstå varför. Historien lär ha slutat med att båttjuven skräckslagen kastar sig i vattnet och simmar därifrån för att aldrig stjäla båten mer igen.

En påhittad sagofigur var ”filjokan”. Jag kommer inte så mycket ihåg vad filjokan egentligen var för en figur, bara att han fanns där i fars sinnevärld och kunde utföra de mest märkliga saker. Detta härstammar från den tid när det fanns en närhet till vår egen mor och far var ensam med oss. När vår styvmor kom försvann dessa stunder och jag och mina äldre syskon saknade dem, men förstod först på äldre dar varför det blev så.

Olle

Minnena från nya prästgården är, som jag tidigare nämnt, mest förenade med rädsla och övergivenhet. Otaliga är de kvällar och nätter jag gråtit mig till sömns i känsla av att inte vara omtyckt eller i avsaknad av familjegemenskap. För min bror Olle var det sammaledes. Jag tror till och med att det var värre för honom än för mig på något sätt. Jag minns dock att jag nästan jämt längtade bort hemifrån. Tryggheten fanns inte hemmavid. Tryggheten, stod att finna utanför hemmet.

Stiftets sommargård Munkviken

Att få vistas på Munkviken utanför Lövånger om somrarna var för mig högsta lycka. Inte bara för att jag fick komma till en stiftslägergård med allt vad det innebar av möten med andra ungdomar, vuxna människor, andlighet, bad och lägerliv. Mycket var också att jag kom bort från prästgården. Inneboende längtan och kreativitet kom på något sätt till rätta på Munkviken, på ett positivt sätt. Jag fick hjälpta till med att bygga broar, spångar, reparera sådant som var sönder, hugga ved och frakta saker. Jag fick spela och sjunga, vara hjälpledare. Jag blev synliggjord, tagen på allvar för den jag var. Människor fanns där som såg kvaliteter som jag ägde och gav mig möjlighet och utrymme att utveckla dessa.

Luleå stifts Sommarlägergård Munkviken vid havet utanfört Lövånger

Allt ledde till att jag så småningom också blev hjälpledare och till sist vise husfar, en ”befattning”

Planksågning på Munkviken, till och med ett finger hade fått vara med

på gården närmast föreståndaren. Vistelserna på Munkviken blev för mig ett hem och fostran in i ett naturligt socialt umgängesliv med kristen accent. Jag kan inte erinra mig att jag hittade på hyss på samma sätt på Munkviken som hemmavid. Eftersom jag blev tagen för den jag var fanns inte behov av att ”hävda” mig med bus och upptåg som blivit norm i Skellefteå. Viljan att fly bort från något var som bortblåst. I stället fungerade Munkviken som en öppen famn jag kunde fly in i.

Det naturliga umgänget med likasinnade pojkar och flickor och utvecklingen från att vara grabb till ung man var något som Munkviksandan bejakade och gav näring åt. Blandningen av gemensamt praktiskt arbete, morgonböner i naturen, havsbad och utflykter med båt till Läskär, lägerbål vid fyrklippan, förtätade aftonböner i kapellet, ledarnas godnattpsalmsjungande på lägergårdarna, pojk- och flicksmygandet nattetid, söndagsmässor i Lövångers kyrka, allt detta bidrog till personlighetsutvecklingen.

Många kamrater som senare följt mig, och som jag själv kunnat följa i livet fick jag på Munkviken. En av dessa var vännen Dick Burvall. Många sena kvällar låg vi och berättade spökhistorier för varandra. Vi kom varandra mycket nära, kanske också för att han var en så djup och känslig karaktär, dessutom varm och personlig musiker, senare utbildad till organist, körledare. Vi kom att ha fint samarbete inom körmusikens värld längre fram i Stockholm och Uppsala. Tyvärr, av anledning som jag aldrig kommit riktigt underfund med, ändade han plötsligt sitt liv. Att förlora en vän på det viset gav mig och många andra hans vänner förebråelser under lång tid, ja i över ett halvår gick jag omkring och kunde inte släppa tanken på vad jag kunde ha gjort för att rädda en vän från att ta ett sådant steg. Kort tid efteråt hände samma sak med min egen bror Olle.

Jag lärde också känna bönder och fiskargubbar i trakten och med dem följa ut på havet om nätterna och dra nät. Det tyckte jag mycket om. Jag vistades mycket i deras fiskarstuga/sjöbod, där berättelser och skrönor florerade vilt. Umgänget med de här fiskarkarprofilerna blev en positiv motvikt till den förtätade andlighet som rådde på Munkviken. Inte så att jag upplevde den kristna andan på Munkviken osund. Det var bara så befriande att också få umgås med människor där Gud och Jesus inte var centralmotivet för samvaron. Bonden Lundgren var dock en sträng man som höll sina döttrar hårt, även djuren, men där kunde jag ibland få hjälpa till i lagårn eller med slåttern. Om hemmet i Skellefteå inte upplevdes som ett riktigt hem blev Munkviken det för mig, men ett offentligt sådant.

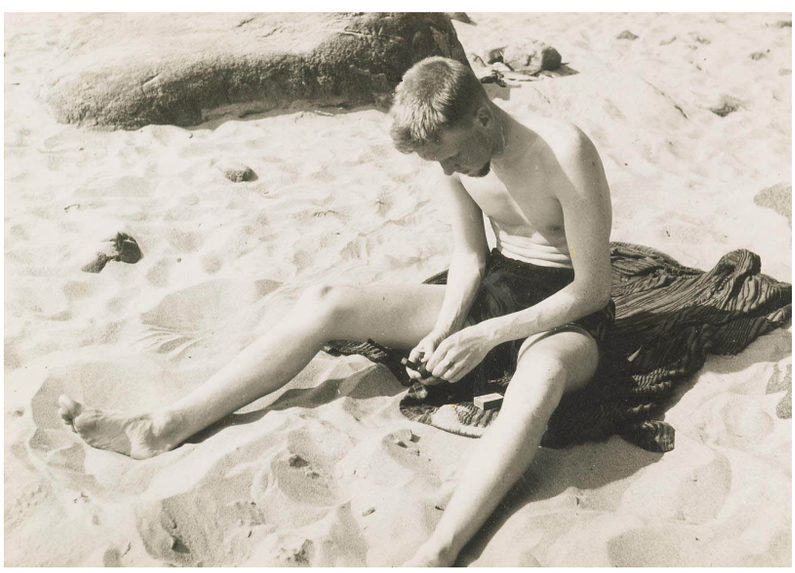

Bästebror Olle stoppar sin pipa

Torsten Öberg, en idol och granne

Moi

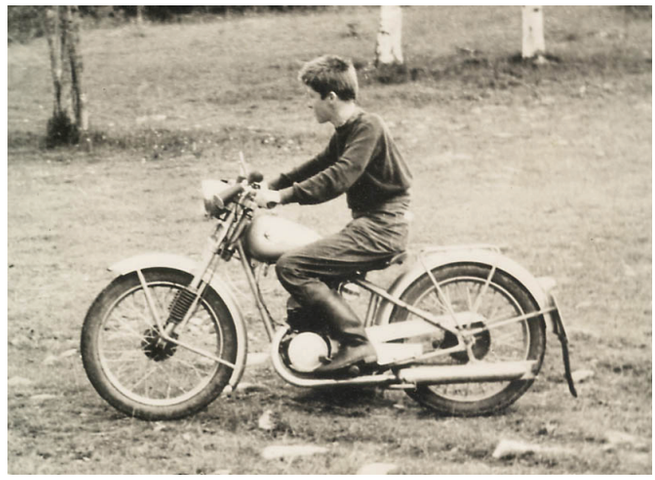

Kul på stranden. Det var också på en bondgård nära Munkviken som jag lärde mig köra motorcykel, hjälmar fanns inte på den tiden

Mycket är det verkligen som förknippas med Munkviken när jag tänker tillbaka på ungdomstidens somrar. Jag förstår också vad en miljö som denna innebär för ungdomar på väg ut i livet. Jag tänker bl.a. på Stiftsgården i Rättvik, hur mycket den betyder, och betytt för inte minst många tonåringar.

Min styvmor, Olle och de yngre syskonen

När den nya kullen barn kom in i bilden gjorde vår styvmor allt för att skilja oss åt, hennes barn och Anshelms barn hette det. Vi sov inte i samma rum utan delades upp. Så småningom fick vi äta på olika tider och prästgården låstes av tidvis så att de båda barnkullarna inte fick eller kunde vara tillsammans. Mest skedde detta när far var borta. Det skapade hat och misstämning mellan oss barn och en ännu mera osund atmosfär i hemmet. Jularna var värst! Jag kan inte minnas en enda jul som det rådde lugn och frid i Skellefteå prästgård. Alltid blev det gräl om något och försöken att leva upp till det kristna julbudskapet kombinerat med krav, stress, gräl och traditioner mixades ihop till något som mynnade ut i kaos och olycka för alla.

En jul när jag hade kommit upp i tonåren flydde jag hemifrån till familjen Hofverberg, folkhögskolan i Burträsk. Jag var också avundsjuk på mina äldre bröder som kunde lämna hemmet före mig för studier i Härnösand respektive Uppsala. Att vara kvar ensam sist var förfärligt. Nu kunde jag inte längre ”gömma” mig bakom eller söka tröst hos mina äldre bröder, främst Olle. Men som jag nämnt tidigare, den som for mest illa av allt det här var just Olle. Han var den som var mest känslig och vände skuldbördan inåt mera än oss andra. En gång minns jag, det var när vi under prästgårdsrenoveringen bodde på Storgatan, då hade Margit läxat upp honom så att han la sig på golvet och dunkade huvudet i så att näsan blödde. Jag blev jätterädd och trodde att han skulle dö. Även om jag nog var den som fick mest stryk så vände Olle på något sätt det svåra inåt. På mig rann det liksom bara av och jag gick ut och gjorde nya bus.

Olle hade många visioner och idéer som han trodde på men inte fick se förverkligade. En gång minns jag att han planerat ge sig iväg till Grekland vilket var ett mycket ovanligt företag i vår familj eftersom vi inte reste särskilt mycket, i varje fall inte utomlands. Ekonomin tillät det heller inte. Men Olle hade sparat och bestämt sig för att som sommarferiestudent åka till Grekland, jag tror att han gick på Fjellstedska då. Han hade, noggrann som han var, skrivit upp resrutter och listor på allt han skulle ha med sig och kartor hade han köpt och visat mig bland annat. Men så var det där med att gå till far och berätta att han ville åka, jag tror till och med att han hade hoppats på att få en slant eller att få låna till det som fattades. Far tyckte att han skulle använda tiden till studier i stället. Det blev således ingen resa för Olle.

Olle

Som ung grabb och tonåring var Olle helt rödhårig, dessutom med massor av fräknar. Dessa fräknar minns jag att han förbannade både en och flera gånger. Han hade för sig att ingen flicka ville se åt honom just för att han var fräknig och rödhårig. Han hade också rödlätt hy och när han rodnade, som han ofta gjorde, syntes det så väl. Och när han rodnade blev han generad. Förutom att han ofta fattade tycke för flickor som inte besvarade hans kärlek blev han hatisk mot Margit som han ansåg hade förstört hans liv. Jag vet att Olle senare kategoriskt nekade att åka hem under lov och liknande. Det räckte liksom inte att han hade möjlighet att

vara borta hemifrån under terminerna, han ville klippa helt med Margit. Ibland kunde han uttrycka hat till kvinnor i största allmänhet, se dem som falska oberäkneliga, ja rent ut sagt ”djävulska”.

Olles stora ungdomskärlek var Gunilla Hofverberg, rektorsdotter från Burträsk. Henne var han tillsammans med en relativt kort tid, jag tror det var året innan han började vid Fjällstedska i Uppsala. När detta tog slut blev han alldeles utom sig. Jag tror att han aldrig kom över denna sorg utan bar den med sig in i förhållanden som han senare hade. En annan tjej, eller ung kvinna, som han var väldigt förtjust i var Eva Huss, en prästdotter från landsförsamlingen. I Uppsala träffade han så småningom Gunilla (II) Carlsson från Östersund som han också gifte sig med och fick Pontus och Charlotta med.

En gång när jag var i Uppsala och hälsade på Olle under tiden som han läste på Fjellstedska bodde han på andra sidan Fyrisån i ”borgen” KFUM-huset som ligger mitt emot skolan. Där träffade jag en fransk tjej som bodde granne med honom och som blev intresserad av mig och jag kände då att Olle blev avundsjuk. Det här hände även vid ett par andra tillfällen. Jag minns att jag, när Olle var med, fick försöka hålla tillbaka den egenskap som jag av någon anledning hade, att ganska lätt få kontakt med tjejer. Men Olle och jag stod varandra mycket nära. Han var verkligen min ”bästebror”. Vi hade likheter och olikheter som vi gillade och ogillade hos varandra. Vi kunde också söka stöd och trösta varandra i svåra stunder hemmavid.

Jag fann tidigt på ett sätt, nämligen att ljuga mig fram, för att klara av situationer hemma. Jag satte det i system, som jag senare i livet fått arbeta hårt med att göra mig av med. När jag var sådär 14-15 år gjorde jag allt som över huvud taget gick att göra för att slippa vara hemma, och jag lärde mig ljuga hejdlöst om var jag hade varit när jag kom hem sent t ex. Det blev till sist en överlevnadsfråga för mig. Och jag sökte hela tiden hitta ”öar” som låg utom hemmet. En sådan, när jag var yngre, var att vara ute på stan eller att vara uppe vid järnvägen för att titta på ångloken och tågen som gick ut i världen utanför. Jag kunde fantisera om hur rälsen som jag stod på hade förbindelse med rälsen som fanns i Stockholm. Eller att om man åker upp i Norrland och in i Finland, genom Ryssland eller ut i Europa så stod jag på samma spår som där. Nattågen som varje kväll kom in på stationen från Skellefehamn, för vidare färd mot Stockholm med byte i Bastuträsk satte också fantasin i rörelse. Jag minns att på sista sovvagnen stod det alltid en skylt: Skelleftehamns Övre - Stockholm. Tänk att få åka med i en sådan vagn! Längtan bort således.

De svarta ångloken i stationsområdet var spännande och respektingivande med alla sina hjul i olika storlekar och pistånger som stånkade och väste. Hade jag tur kunde jag se hur eldaren stod och öste kol in i pannan på loket och då lyste det alltid rött från eldöppningen där inne. På spårområdet fanns också en jättestor vattenkran med en svart hävarm som användes när loken skulle fyllas på med vatten. Den såg ut som en ofantligt stor elefant.

Långt tillbaka för länge sedan när far skulle åka till Stockholm en gång, minns jag att han gick fram och spottade på ett lok så att lokföraren blev arg. Denne upprördes förstås över den tok till karl som stod och spottade på loket. ”Men det står ju ingen skylt om att man inte får spotta på loket” var Anshelms kommentar. Förmodligen hör det samman med att det på den tiden fanns förbudsskyltar av alla de slag överallt på tågen: ”Det är förenat med livsfara att luta sig ut”, ”Öppna inte dörrarna” ”Använd inte klosetten när tåget står på station” ”Stäng grindarna” ”Spotta ej på golvet” osv. Att busandet också är en fråga om arv råder inget tvivel om.

En annan sak vi tydde oss till, Olle och jag, när inte något annat fanns att göra hemma var att lyssna på radion. Vi hade en stor gammal radiolåda som var placerad i nedre hallen i en nisch nära fönstret. Framför denna radio, som hade en glasskiva på framsidan med namn på en mängd radiostationer, stod en munkstol med knappliknande formationer på. Vi kunde sitta i timmar och lyssna, inte minst på kvällar när sändningsförhållandena var goda. Även här minns jag att jag drömde mig bort till fjärran länder när jag satt och rattade och kunde få in en massa mystiska röster och språk. Hur svagt vi än hade skruvat ner volymen och satt med örat tryckt mot högtalaren för att inte störa, nog hörde Margit det i våningen ovanför och kom farande och tvingade oss att stänga av. Men radion var trots allt ett underbart öra ut mot världen.

Barbro min första flickvän

Ungdomskretsen i församlingen var en annan ö, legitim sådan, men jag var aldrig den som gick hem efter att ungdomskretsens sammankomster slutat. Då var jag ute på stan eller senare med Barbro i hennes källar-trappuppgång, Barbro Schank var min första stora kärlek. Ett annat sätt att vara borta hemifrån var att hjälpa grannarna så mycket som möjligt med snöskottning, trädgårdsrensning mm.

Jag tror att min tendens som vuxen att vara mycket för mig själv, att klara ut saker

på egen hand, att över huvud taget vara lite av en ensamvarg byggdes upp under den här tiden. Kanske det är ett gemensamt drag hos oss äldre bröder. Samtidigt saknade jag självfallet närheten till en mor eller far som jag inte behövde vara rädd för. Min relation till kvinnor har säkert påverkats av detta, konstigt vore annars. Jag kan inte erinra mig att min styvmor någonsin tagit upp mig i sin famn, tröstat mig eller smekt mig som barn. Jag tror helt enkelt att hon aldrig någonsin tyckt om mig. På äldre dar har vi kunnat prata lite om sådant som rört gångna tider men mest vad som rört sig i hennes sfär, d.v.s. moral, uppförande, etikett eller om andra människor men aldrig personliga saker över huvud taget. Därför är det så fantastiskt fint att se hur Ludde, Ullas Rosenahls och min son, som ju fått växa upp som ensam grabb, blivit en så utmärkt pappa. Han bryr sig om, tar upp, tröstar och bär sina barn på ett helt annat sätt än vad jag gjorde med honom eller som jag fått uppleva från mina föräldrar. Ludde är helt enkelt underbar med sina barn och jag gläds oerhört över detta. Och att ha fått barnbarn på gamla dar, vilken lycka!

Gunnar, Karin och Göran är ju mina halvsyskon som Anshelm och Margit fick tillsammans. Jag tror och önskar att det var kärleksbarn alla tre, d.v.s. att de kom till i varm och innerlig kärlek man och kvinna emellan. Dom är härliga människor alla tre!.

I rummet som jag bodde i på övervåningen i nya prästgården längst bort mot den nya spiraltrappan kunde jag dock många gånger höra Anshelm homma hem sent och gå in till Margit. Men strax efteråt hörde jag honom gå ut och smälla igen dörren med några okvädningsord och sedan gå till sitt eget sovrum. Dom bodde så långt jag kan minnas i skilda sovrum. Inte vet jag om Anshelm kom hem från sammanträden eller om han varit på Rotary, Frimurarordern eller på ”statt” och tagit en drink, för det gjorde han ganska ofta med vänner som han hade, och att han därför blev avvisad. Men det var inget kul, eller särskilt god lärdom, att ligga där i rummet och höra det kväll efter kväll. Det skapade spänningar och ont i magen.

Karin i björken

Så vitt jag kan se fungerade det ganska bra i början mellan alla oss barn men av olika anledningar blev vi alltmer separerade allteftersom vi växte upp. Jag minns att jag var omåttligt avundsjuk på min halvbror Gunnar för att jag tyckte att han var favoriserad av sin mor. Det tog sig uttryck i att jag försökte puckla på honom ibland. Det är väldigt svårt att så här efteråt se klart och vara objektiv. Kanske separerade Margit oss därför att hon kände att vi hotade hennes barn. Men allt sköttes på ett så klumpigt och opsykologiskt sätt. Aldrig att vi satt ner och pratade om de här sakerna. Eller så gjorde vi det fast jag glömt det.

Göran i en lådbil

Vi äldre syskon började ju komma upp i tonåren och var säkert inte lätta att hanteras med. Att vi dessutom började mogna sexuellt var kanske ett annat hot. Även i detta sammanhang fördes det aldrig några samtal. Minns att Margit uttryckte okvädingsord för att hon hittat en näsduk eller om det var en handduk med sädesvätska på. Klart är att vi onanerade i våra sängar även om vi på ett krystat sätt var förbjudna att syssla med sånt. Jag minns att jag när jag ibland lekte och brottades med Karin fick utlösning. Jag blev väldigt splittrad av det och fick skam- och skuldkänslor samtidigt som det var skönt på något sätt. Men sexualiteten var något som vi fick hantera bäst vi kunde. Därför var det så bra när jag så småningom träffade Barbro och det hela fick en godartad utveckling som blev naturlig i min sargade kropp och själ. Hennes hemförhållanden var också av ”strulig” art.

När vi var yngre begav vi oss då och då till badhuset som låg bara 50 meter från prästgården. Där kunde vi stå vissa kvällar och kika in genom en dörr som var öppen när det var dambad. Vi kunde se både det ena och andra förutom att det ångade ut i mörkret från dörren. Och visst hade vi lekar där vi skulle visa snoppen och där vi försökte lura syrran att visa kurran och sånt. Men det var ganska oskyldigt men blev ändå skuldbelagt eftersom det aldrig talades om sådana saker eller berördes i vårt hem. Det var förmodligen inte lätt att hantera dessa saker i vår norrländska prästgård. Ja, över huvud taget är det väl sådant som är svårhanterligt, eller onaturligt i de flesta familjer, barn och föräldrar emellan.

Gunnar var sin mors ”gullgosse” enligt mitt tycke. Han hade en kompis, Leif, badmästarens son som bodde granne med oss. Dom lekte mycket och jag var avundsjuk. Riktigt varför kan jag inte komma ihåg. Kanske var det för att jag också tyckte att Gunnar var så ordentlig och präktig. Men ju äldre vi blev desto bättre kom vi att gilla och förstå varandra.

Far och son, Anshelm och Göran

Karin hade det nog ganska tufft med så många bröder, och hon var väldigt snäll när hon var liten. Hon var också den som fick vara försökskanin när nya uppfinningar skulle testas. Margit ansträngde sig mycket att söka fostra Karin i sin egen anda och att hon blev sjuksköterska var något som stod Margit mycket varmt om hjärtat eftersom hon själv var det. Margit har i sina uppfostringsmetoder alltid skiljt mellan vad som är ”fint” folks beteende och vanligt folks sätt att förhålla sig till saker och ting. I den andan upplever jag att hon särskilt uppfostrat syster Karin.

Göran som kom sist var lite av Anshelms ögonsten på gamla dar. Jag tror att det kändes fint för honom, den äldre mannen att få gå och hålla den lille pojken i handen Anshelm 65 och Göran 5. Göran har också varit familjens idrottsman med tennis som specialité. En fin bild finns av honom och Anshelm när dom står ute på gården i Tuvan. Göran har inte haft det där tunga i sinnet som många av oss andra hade. På något sätt har han tagit saker och ting ljust och lätt, som med en klackspark skulle man kunna säga. Jag har alltid upplevt att Göran varit glad, positiv och på gott humör som vore han en norrman.

Sedan vi blivit äldre och bildat familjer har hela syskonskaran kommit allt bättre överens. Vi är inte den sortens syskonskara som åkt och hälsat på varandra särskilt ofta, snarare tvärt om. Och visst har det snackas skit, men mest gott om varandra vill jag ändå påstå. När vi träffasts på de stora högtidsdagarna har vi alltid haft kul tillsammans, pratat minnen, sjungit familjekör och trots allt känt stolthet över familjen Lindströms öden. Och Olle var alltid den som höll reda på högtidsdagarna inom familjen.

Julboksförsäljning, våra ”vilda lekar” och ytterligare hyss

Vid jultid skulle vi alla barn som uppnått lämplig ålder ut och sälja julböcker. Far var nämligen under en följd av år redaktör för Luleå stifts Julbok ”Från Bygd och Vildmark” som publicerades varje år före jul. Denna bok var vår uppgift att sälja i Skellefteå. Jag minns att alla hushåll i stan delades in i olika säljområden som vi fick var sin lott att ansvara för. Varje kväll i slutet av november fram till mitten av december traskade vi i väg med våra portföljer fyllda med julböcker. Jag brukade alltid gå alla trappor upp och börja på översta våningen för att sedan gå nedåt och ringa på. Jag minns hur jag höll boken på ett visst sätt, snett riktad framåt. Samtidigt sa jag det jag fått lära mig att säga: ”Vill tant (farbror) köpa Luleå stifts Julbok, pengarna går till fattiga barn i lappmarken”. Det gällde också att vädja med blicken så där som man kan se unga gatupojkar göra i fattiga länder. Kanske var det ett maner som jag själv lade mig till med. Varje gång någon köpte en bok, blev jag naturligtvis väldigt glad, det gällde också att ha växelpengarna redo. Om ingen var hemma hade vi order att anteckna namnet så att vi kunde komma tillbaka vid senare tillfälle. Det var ett riktigt konststycke att hålla reda på både böcker och pengar, samtidigt som man stod där och skulle vara artig.

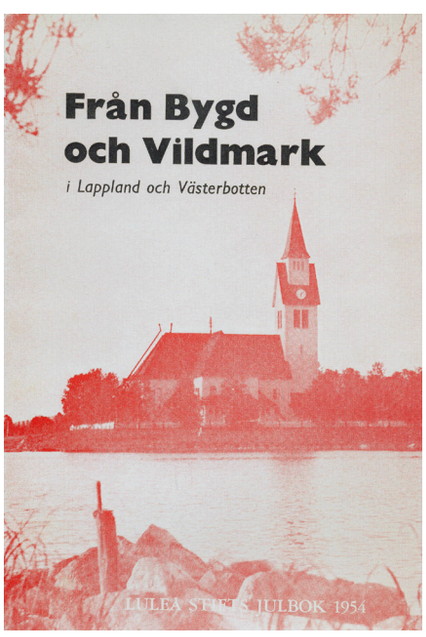

Stiftsjulboken

Ibland hände det att någon köpte flera böcker, fem ex tror jag var det mesta jag sålde vid ett tillfälle och då blev jag själaglad. 11:50 minns jag att böckerna kostade när de stod som högst i pris samt att vi fick behålla 1:50 per bok och det var mycket pengar på den tiden. Resten gick till tryckkostnader och ”fattiglapparna”, d v s samerna i lappmarken. Lika ofta, som att folk köpte böcker, lika ofta och ännu vanligare var det att man tackade nej eller bara smällde igen dörren när de såg var det var för bok. Även om det var längre väg att gå och att man fick stå ute så gick det alltid bättre att sälja till folk som bodde i villor än i hyreshus. Dessa människor hade mer pengar och var, kan man tänka, sådana som brydde sig mer om kyrkan och dess förehavanden.

Ofta hände det att hundar skällde när man ringde på och att en tant kunde sticka ut huvudet och säga ”ooohh nej den är inte farlig, ”Buster” är så snäll och gör ingen människa förnär, vill bara leka”. Sådana påståenden har jag aldrig trott på. Samtidigt kan jag förstå hundar som i ren protest undrar vad man har där att göra. En gång ringde jag på en dörr och en hund började skälla

alldeles förskräckligt innanför. Rädd som jag var för hundar och alltid varit sedan detta tillfälle stod jag och darrade när dörren öppnades och en stor schäferhund rusade ut och bet mig i benet. Efter det missödet tilläts jag sluta med försäljningen av julböcker, jag var helt enkelt för rädd. Även om jag aldrig riktigt gillade att springa omkring i kylan dessa vinterkvällar och sälja böckerna så tjänade vi faktiskt in julklappspengar på det här sättet. Lite av tävlan var det också att komma hem och se vem som varit flitigast och sålt mest. Särskilt stimulerande var det att vi direkt kunde behålla säljvinsten och dag för dag se hur intäkterna ökade. Det här var nog den enda form av affärsidkande träning vi fick från hemmet. Annars var förtjänst av pengar något vi barn skulle akta oss för. Syndig företeelse skulle man nästan kunna säga!

Jag minns också hur hoppet, om att saker och ting hemmavid skulle bli bättre, tog sig i uttryck genom att för julbokspengarna köpa saker som vi tyckte var fina julklappar till de yngre syskonen och inte minst till Margit, vår styvmor. Någonstans invärtes kände vi att vi ville glädja henne: Hon hade en tung arbetsbörda med att hålla ordning och se till att allt fungerade i den stora prästgården, särskilt vid jultid. Det var andra tider då för prästfruar. Vi kunde diska och göra hela köket skinande rent och blankt för att överraska. Men det var också för att vi hoppades att hon då skulle bli mera vänligt sinnad mot oss.

Om jag blickar bakåt igen apropå vad som försiggick utanför själva hemmet så kan jag nog säga att vi barn lärde oss att uppträda som Dr Jekyll och Mr Hyde. ”Prästens barn är värst” heter det ju: Och äldsta brodern Erik var väl den som gick i bräschen. På var sida om Skellefteälven huserade efter nutida mått två ganska oförargliga ”ligor” varav vi ingick i den ena där medlemmarna bodde och var verksamma på stadssidan, ”GR-klubben” kallad. Den andra, ”Sörböleligan”, huserade på andra sidan älven, d.v.s. den sida som vette ”bonnlandet” till. Sommartid rådde i det närmaste fred mellan dessa ”ligor” kanske mest för att den stora älvfåran utgjorde ett naturligt hinder för fiendegrupperna att mötas. Men när vintern kom och isen la sig metertjock var det hur lätt som helst för den ena eller andra gruppen att ta sig över. Ibland hände de drabbade samman mitt ute på isen med käppar och träsvärd.

En gång satte vårt gäng eld på en koja som Sörböleligan byggt nere vid strandkanten på sin sida. Det dröjde dock inte länge förrän hämnd skulle utkrävas. Så en dag syntes Sörböleligan tågande över isen mot oss som höll på att fixa i en tunnelmynning, närmare bestämt Boströmsbäckens tunnelmynning. Boströmsbäcken är en bäck som rinner genom stan’, bitvis i tunnel, och mynnar ut i älvfåran på vår älvsida, strax nedanför där familjen Fäldt bodde, före detta finansministerns barndomshem.

Tunneln var byggd av granitsten c:a 125 cm bred och 175 cm hög, vilket gjorde att vi pojkar vintertid också kunde gå raklånga på isen därinne. Tunneln var c:a 50 meter lång och gjorde en stark böjning när man kommit in ungefär 15 meter. Mot älvsidan var mynningen helt öppen men uppströms in mot bebyggelsen försedd med galler av bandjärnstänger och c:a 15 cm mellan varje. Gallret hade till uppgift att från uppströms hindra större föremål att flyta in i tunneln. I tunneln hade vi placerat ut facklor som vi fått tag i, vet inte var eller hur, men ibland var dessa hemmagjorda. Vad vi inte tänkt på vid detta tillfälle var att röken drog ut i mynningen mot älven och att denna rök påkallat Sörböleligans uppmärksamhet. Dom hade fått syn på att vi var där och var alltså på väg och avsikten vet vi. Men vad ingen visste, vaken vi eller Sörböleligan, var att rökutvecklingen även påkallat Kjell-Olov Feldts morsa att kalla på polisen när hon såg röken breda ut sig där nere vid älven.

Scenbilden till det som senare hände, ser alltså ut som följande: Vi inne i tunneln. Sörböleligan som vi också upptäckt, nu framme vid tunnelmynningen, på väg in. Polisen parkerar på gatan ovanför och tar sig ner mot älven där rök strömmar ut från tunneln. Från sitt fönster i huset ovanför följer Kjell Olov Feldts mor händelseförloppet. Scenbild II: Vi retirerar längre in i tunneln med Sörböleligan efter oss och efter denna är nu polisen också på väg in. Scenbild III: Vad Sörböleligan inte känner till (och inte polisen heller för den delen) är att vi med en hjärntving monterad i gallret i tunnelns ände skapat en öppning in mot sta´n. Tvingen hade vi satt dit för att kunna spänna isär bandjärnen från varandra så att vi skulle kunna krypa in och ut den vägen. Den siste av oss som passerar lossar således tvingen så att järnen glider tillbaka och snabbt försvinner vi men inte längre än att vi på avstånd kunde se hur Sörböleligan sammanträngda mot gallret haffas av polisen. De följande veckorna var det ingen av oss som vågade sig ut ensam. Råkade vi se minsta skymt av någon ur Sörböleligan, gällde det att lägga benen på ryggen.

Älven var som synes en spännande företeelse men också mycket farlig. Många har sugits ned under isen i älvfåran och drunknat nedanför Strömsör där vi bodde. På vintern när kylan väl slagit till, var det dock inte så stor fara och vi åkte ofta kälke nedför älvsbrinken ut på isen. Jag minns särskilt ett tillfälle hur vi äldre bröder utnyttjade Karin, vår enda och yngre syster, som ”försökskanin”. Vi hade byggt en ny lådkälke med skidor under. Ingen av oss vågade pröva först så det blev Karin i lådan som skickades iväg.

Vintertid kom från ”bonnsidan” av stan stora följen av hästslädar över isen med last av säd som skulle malas i Anderssons kvarn. Kvarnen låg på vår älvsida inte långt från kyrkan. När dessa ekipage var på väg tillbaka utför Prästgårdsgatan med färdigmalt mjöl passade vi på att åka med. Ibland hände det att vi fick skjuts med någon som var på väg till kvarnen, men mera sällan eftersom lassen var tunga att dra uppför älvsluttningen. Ibland smög vi oss på och gömmde oss bland säckarna utan att kusken upptäckte det. Även om det inte låter så märkvärdigt var detta ett av våra stora vinternöjen. Det gällde dock att hela tiden se upp för Sörböleligan.

När våren kom och islossningen började var det mycket farligt och självfallet förbjudet för oss att vistas vid älven. Men för unga grabbar som oss tedde sig förbjudna saker mer lockande än sådant som inte var förbjudet. Att jumpa på isen var just en sådan farlig grej där vi faktiskt lekte kurragömma med döden. Vi hoppade på isflak, och små flak som inte bar var just sådana som man bara snabbt kunde snudda vid med fötterna för att komma vidare till större flak som bar. Nu så här efteråt måste jag säga att vi hade änglavakt. Det finns andra som inte hade det. Jag kan väl säga att änglarna jobbade på övertid för oss. Varje vår utlyste Skellefteå Lions Club en islossningstävling som gick ut på att gissa när en stolpe som var fastsatt i isen skulle passera en viss punkt nedströms älven. Man fick lämna in en talong med namn och adress samt datum och tid för när man trodde att stolpen skulle passera just denna punkt. Ett år bestämde jag mig för att vara med. När dagen var inne som jag gissat på, tog jag cykeln och cyklade uppströms mot landsförsamlingens kyrka där Sveriges längsta träbro korsar älven. Därifrån gick jag ner till strandkanten och lyckades med en stor stör av trä bryta loss ett par väldiga isflak som satte fart för att så småningom törna ännu större flak som i sin tur lyckades sätta i rörelse hela det stora isflak som Lionstolpen befann sig på. Jag vann tredjepris som jag tror var 50 kronor. För de pengarna köpte jag en tenorblockflöjt av märket ”Küng” som jag fortfarande har kvar. Sommartid var älven kanske mest spännande för sitt laxfiske. Män rodde ut med stora nät som sedan drogs in längre ned efter älven och det var fantastiskt att som grabb stå och se dessa jättefiskar fångas in i stora håvar. Men det fanns småfisk också, som jag berättat om tidigare, som det inte kunde ha varit så angenämt att få i sin brevlåda.

Erik min äldste bror

På andra sidan älven låg ett syndens näste som hette Tuböle, ett dansställe som i vår miljösfär hade ett utomordentligt dåligt rykte. Till detta ”hak” fick vi naturligtvis inte gå, vi var dessutom för unga för sån´t, men Erik vår äldste bror hade självfallet varit där och kunde berätta osannolika historier som verkligen spädde på det dåliga ryktet: Under en danskväll hade ett ungt par dragit sig undan i en skrubb eller till ett så kallat ”chambre separé”, om man får uttrycka det så. Detta för att utan offentlighetens ljus tillfredställa sina lustar. Plötsligt utan förvarning rycker någon upp dörren varpå flickan i förskräckelsen får sådan kramp att mannen inte lyckas få ut sitt trumfkort ur henne utan sitter fast. Paret lär enligt ryktesspridningen ha burits ut genom danssalongen till en påkallad ambulans för vidare färd till sjukhus. Sant eller osant, men en skröna är det. En annan skröna om detta danshk, sann eller osann, förtäljer om en man som under kvällen blivit omåttligt nödig. Han upptäcker till sin stora fasa att det står minst tio personer före honom i toalettkön. I stället för att gå ut i vinterkylan och göra sina behov, söker han sig upp på vinden och finner en öppning i golvet bland all bråte. Där förrättar han så sina behov. Efter att ha utfört denna privata handling drar han sig tillbaka ner till danslokalen för att finna densamma fullständigt öde men brunfläckig efter väggarna. När han så råkar på vaktmästaren för att ta reda på vad som har hänt får han till svar: ”Någon djävul har skitit i fläkten”.

För att återgå till våra hyss igen så erinrar jag mig ett tillfälle då vi var ute och lekte vid järnvägsspåret nära Johanssons skrotaffär på Norrböle. Malmbanan Boliden-Rönnskärsverken går genom stan och långa tågsätt fraktade varje dag malm från Bolidengruvan till smältverket Rönnskär utanför Skelleftehamn. Tillbaka gick malmtågen tomma och det kunde vara långa tågsätt med upp till fyrtio vagnar. På Johanssons skrot hade vi hittat en burk depåfett, en sorts tjock oljeliknande massa som vi kletade ut på spåren. Just där var det också ganska brant stigning strax före Skellefteå station. Vi hade väl gnidit in ca 75 meter av spåret på båda rälsarna och låg nu bakom ett plank och väntade på tåget med malmvagnarna som skulle komma från Rönnskär. Mycket riktigt tåget kommer och när loket når de inoljade skenorna börjar julen snurra febrilt utan fäste mot spåret. Tågsättet stannar och börjar glida bakåt. Normalt på moderna tåg brukar lokföraren kunna sätta igång en mekanism som sprutar sand ur ett rör som sitter framför främsta julen, t ex när löv lägger sig på spåren regniga höstdagar. Men vid detta tillfälle fanns ingen sådan beredskap. Tåget fick helt enkelt backa långt ner mot Skelleftehamn igen för att ta ny sats. Nästa dag kunde man läsa i ”Norran” om sabotage på Bolidenbanan. Ett annat trix som vi ibland gjorde var att sätta en spark över spåren. Då blev det blev kontakt så att bommarna åkte ned. Ett effektfullt sätt för oss busar att stoppa biltrafiken.

En gång inbillade jag mig att jag skulle göra en välgärning men det blev till något som jag kom att ångra mycket, ja, det är den handling från barndomen som jag nog känner mest ånger inför: Vi hade en granntant, fru

Samuelsson på Prästgårdsgatan som ägde en katt och som hon älskade över allt annat. Tanten var djupt bekymrad över att en annan katt var så elak mot just hennes lilla kisse. Hon ojade sig var dag över att just hennes katt fick så mycket stryk av den andre vilket satte griller i huvudet på mig. Jag försökte med min hjärna komma på hur jag skulle kunna hjälpa till på något sätt. Till saken hör att båda katterna var rätt lika och jag var väl inte den som var särskilt bra på att skilja två likartade katter åt. Mellan en elak Måns och en snäll Pelle borde jag väl ha sett skillnaden men så var dock inte fallet. I min iver att göra en god gärning som var ond, fick jag för mig att jag skulle fånga den elaka katten och dränka den i älven. Sagt och gjort! En fisk som lockbete, en säck, en sten, ett snöre och Skellefteälven som svalde det hela. Förutom att jag tog livet av en katt visade det sig också att jag missat och lurat in fel katt i säcken. Epilogen på den här historien förtäljer att den elaka katten fortsatte att härja i högsta välmåga. Kvinnan, tanten, kattägaren gick och letade i dagar och veckor. Hon satte till och med in annons med foto i Norra Västerbotten under rubriken ”Efterlyses”. Detta gick jag sedan och bar på utan att våga säga till någon. Allra minst knysta till grannfrun Samuelsson. Än i dag känner jag skuld över mitt tilltag och taggen sitter där den sitter..

Varje sommar kom cirkus till stan. Oftast transporterades dessa omfattande tillställningar per tåg. Förutom Cirkus Scott var det även andra cirkussällskap som var ute på turnéer. När ryktet gick på stan att cirkusen var på gång, gällde det för oss grabbar att finnas på plats vid Damvalla eller på järnvägsstationen för att försöka haffa någon cirkusjobbare. Denne höll man sig sedan väl med hela tiden och bistod med hjälp att resa tältet, bära stolar mm. Då kunde man få fribiljett och det var stor lycka. Att vi slet som djur tänkte jag aldrig på, för det var kul att få vara med på ett hörn. Cirkusjobbarna var dessutom otroligt häftiga med en fläkt från ”stora världen”. Att se fem cirkusjobbare stå och slå ner en och en halv meter långa metallmälor i marken utan att bomma ett enda slag med släggan det var häftigt att se. Över huvud taget att få vara med under hela processen när jättestora tält restes var en upplevelse. På den tiden hade man också vilda, farliga djur med sig; tigrar, lejon och elefanter förstås, något som läkaren Axel Munthe opponerade sig våldsamt emot på sin tid. Så småningom kom även de stora knäppupprevyerna med Povel Ramel, Martin Ljung, Brita Borg och allt det andra revyfolket. Det var också sådana tältturnéer där man kunde jobba sig till en friplåt.

Tonår, konfirmation, första förälskelsen, tjejer, dans, arbete

Först ut från hemmet var storebror Erik. Efter att ha gått ett par år på Tekniska gymnasiet ”försvann” han till Härnösand och sedan vidare till Sjöbefälsskolan i Stockholm för att utbilda sig till sjökapten. Dessförinnan hade han under kortare perioder mönstrat på båtar och sett en hel del av världen utanför Skellefteå. De erfarenheter han skaffat sig som sjöman gav honom status och respekt bland oss yngre och vi var väl inte så lite nyfikna och avundsjuka när brev damp ner från båtar i Suezkanelen eller på väg från Rio de Janeiro. Erik kom att framstå som världsmannen i familjen. Klädd i sin sjöbefälsuniform var han stilig och hade stor dragningskraft på sin omgivning. Som sjöbefäl hade han också lärt sig att sätta sig i respekt hos folk och han kunde ge order och blev åtlydd. Som de flesta sjömän av äldre stammen var Erik också behäftad med ett mått av skrock. En matros som visslar på däck beordrar han genast att sluta upp med det: ”Man visslar inte ombord, sjung gärna, men att vissla betyder otur”!

Min första ”doft” av stora världen och Stockholm var när Erik en dag kom hemfarande med sin blivande hustru, Maj-Britt Sundgren från Stora Essingen i Stockholm, en stilig och parant dam. Henne hade han träffat på Nalen, det (ö)kända dansstället i Stockholm och hon var en skönhet men också behäftad med ”världsvanefasoner” som vi inte var bekanta med på dessa breddgrader, i alla fall inte vi yngre syskon. In i vår norrländska prästgård i Skellefteå ”seglade” alltså denna dam . Platser och företeelser som Nalen, Brända Tomten, Stora Essingen, trådbussar, Postgirot och Vasagatan formade sig till spännande begrepp i vår lilla värld. Redan första dagen utspelade sig en spännande kontrovers huruvida paret Lindström/Sundgren skulle få sova i samma rum i prästgården, de var ju förlovade bara. Det blev som sjöbefälsparet, inte minst blivande fru Lindström avgjorde och att prostfrun därefter fick rätta, dock efter en välregisserad uppvisning i hycklande moralisk indignation, något som imponerade stort på bröderna Olle och mig. Att stora världen friskade in i mitt unga sinne fick jag också erfara när jag en dag följde med storebror och hans fästmö till stadens ansedda modeaffär. Där skulle Maj-Britt, den blivande kaptenshustrun inhandla en ny dress. Aldrig tidigare eller senare har jag upplevt hur en expedit tvingats plocka fram och visa allt vad detta modehus förmådde erbjuda, vilket inte var lite i mina ögon. Att sedan se hur denna unga

Maj-Britt och Erik

Vår konfirmandgrupp utanför kyrkan. 50 killar, jag själv längst t. h.. Konfirmandprästen Viktor Näslund i mitten

stockholmsdam med en knyck på axeln bland klänningar, dressar och kjolar, plötsligt bara vänder sig om och med en suck skrider ut ur affären med orden ”av det här vill jag inget ha”. Om jag inte tappat hakan förr så rasade den vid detta tillfälle till golvet.

Konfirmanden Anders

Min konfirmationstid var en fars av stora mått vill jag påstå! Vi var ca femtio killar, odågor kanske ett bättre uttryck! Två präster var våra lärare: Viktor Näslund och Erland Svala. ”Svalan” var en kontroversiell ung pastorsadjunkt som ”dykt” upp i församlingen under året. Lik en svala försvann han sedan lika snabbt. Näslund var en äldre respektabel prästman och god vän i familjen, tidigare stiftsadjunkt och föreståndare för Munkvikens sommargård under många år. Att vi var en svår grupp att hantera behöver väl knappas sägas. Värst var det under gudstjänsterna i kyrkan. Om det var jag som var ”värstingen” (uttrycket fanns inte på den tiden) vill jag låta vara osagt. Jag var nog för blyg för ett sådant epitet. Men jag var ändå den av oss som vid ett tillfälle lyckades få ”Svalan” att avbryta sin predikan och från predikstolen uppmana prosten Lindströms son, vid namn, att sitta still och hålla tyst. Vid ett tillfälle gick det så långt att kyrkvärdskåren som normalt sitter på särskilda stolar i koret fick order att lämna sina förnäma platser och bege sig ned till den pöbel vi utgjorde och placera sig utspridda bland oss.

Predikan brukade starta ca 11.30 och hålla på till 12.15 ungefär. En söndag laddade vi upp med en väckarklocka som vi tog med till kyrkan. Denna söndag var det också en präst som vi av erfarenhet visste aldrig predikade kortare än i en timme. Ringningen sattes således på 12.13 och klockan placerades under en bänk långt bak i kyrkan. Sällan om än någonsin tidigare har väl en konfirmandgrupp i Skellefteå S:t Olovs kyrka suttit så andäktigt tysta och stilla under en predikans första del som just denna söndag. Företaget fick full effekt visade det sig: När alarmet gick blev alla i kyrkan först som förstenade. Därefter började några av de församlade, som trodde det var brandlarm, att rusa ut. En av kyrkvärdarna, en pensionerad överste som anade vad som var å färde, gick resolut ner i kyrkan och började krypa under bänkarna där han uppfattade att ljudet kom från. Det var dock inte så lätt att lokalisera i kyrkans akustik. Till historien hör att det var en gammaldags väckare som förde ett fruktansvärt oväsen. (Uppdragningsnyckeln satt bakpå och utanpå en stång med kläpp som slog mot metallomhöljet utanför själva urverket.) Om gravar funnits i kyrkan hade säkert ett uppståndelseunder kunnat bevittnas. Uppståndelse blev det dock utan under. Innan den stackars kyrkvärden hittat klockan och kravlat sig fram hade den ringt ut och var tystnaden blev total, som efter en själaringning. Vad som hände sedan hör dock till en annan historia.

Vi var således en stökig konfirmandgrupp. Alldeles för många pojkar och det var inte bara vårt fel: Formen för undervisningen var helt i den gamla skolandan med pluggande och inlärande av fakta ur bibel och katekes samt psalmverser. Aldrig ett samtal, vare sig enskilt eller i grupp. Aldrig att något ämne togs upp som möjligtvis

kunde röra sig i ungdomars huvuden. Aldrig dialog, enbart monologer, men otaliga försök att upprätthålla disciplin i gruppen. Själva förhöret i kyrkan och nattvardsgången var uppdelat på två tillfällen. Innan dess gick allt ut på att öva hur vi skulle stå, gå och böja knä och när dagen kom fick vi klä oss i svart kostym med nejlika i rockslaget. Själv tvingades jag på en gammal kritrandig arvekostym, flera nummer för stor. Efter att ha vant mig med att gå klädd i golfbyxor kändes ovanan med detta utomordentligt löjligt.

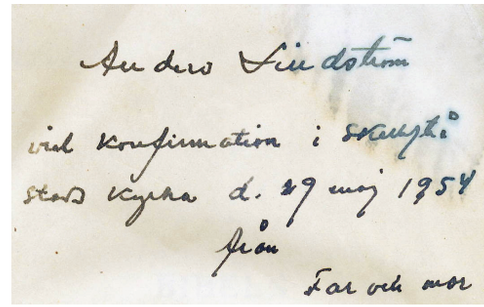

Min konfirmandbibel signerad av far

Inte heller hemmavid fördes några samtal om vad det egentligen innebar att konfirmera sig. Men en konfirmandbibel fick jag signerad av far. Den har använts mycket och innehåller många understrukna rader och slitna blad. Själva nattvardsgången gav mig dock inget särskilt förutom en viss högtidsstämning. Vi skulle ju trots allt skiljas, alla vi busgrabbar och andra mindre busiga för den delen, ja även från våra ledare. Våra konfirmandlärare var ju ändå hyggliga människor som försökte göra så gott de kunde.

Som jag berättat tidigare längtade jag hela tiden bort från prästgården. Om hemmamiljön var ”sjuk” så var ju inte studiemiljön särskilt bra heller. Anshelm uppmanade oss ständigt att läsa läxor, det var liksom den viktigaste kommunikationen vi hade under senare tid och visst var det viktigt med läxpluggandet. Själv hade han ju fått kämpa sig till sin utbildning vilket gav honom möjligheter. Men han satte sig aldrig ner och tog del i vårt läxarbete.

Olle var den av oss som var mest skolbegåvad, men han var också intresserad av andra saker som att samla frimärken t.ex. Alltid när han plockat fram sina märken ansåg far att han skulle läsa läxor i stället. På något sätt var det också fars önskemål att Olle skulle bli präst, som låg bakom, och vem hade väl bättre kunnat ta hand om bokbiblioteket i fars arbetsrum än just Olle. Men nu ville han inte det. Kraven upplevde Olle som påfrestande men vågade inte tala om hur han kände det, att han ville ägna sig åt annat. Detta gjorde också att Olle blev villrådig. Han hamnade dock på Fjellstedska skolan (mest för att komma hemifrån) där han tog studenten precis som far en gång hade gjort. Först efter Anshelms död fick Olle kurage nog att välja sin egen väg. Han valde musikforskning i stället för teologi. Margit, vår styvmor brydde sig egentligen inte om vad vi gjorde, om vi pluggade eller ej. Jag vet fortfarande inte vad hon brydde sig om annat än fint folk, moral och etikett.

Efter nian på Kanalskolan var det bara att få arbete som hägrade för mig. Visserligen kände jag en längtan att som mina äldre bröder få läsa vidare men jag var för splittrad. Praktiskt arbete och egna pengar var vad som gällde och som enligt mitt eget tycke skulle ge balans i tillvaron. Som vanligt hade jag ingen som gav mig råd eller som jag kunde diskutera tankar om studier eller arbete med. Jag hade dock kommit vår grannfamilj Öbergs nära, dels genom att jag hjälpt till där med allehanda sysslor, dels genom att det var en familj med glädje, öppenhet och musik. I den Öbergska familjen förstod man också lite hur det stod till i vår familj även om jag själv inte fattade det då eller att vi pratade om det. Men det kändes ”i luften”. Jag hade även fått följa med ut i familjens segelbåt. Torsten Öberg var en hängiven seglare.

Att få komma ut på havet och uppleva vinden slå i mast och skot och hjälpa till med fock och storsegel var en härlig upplevelse för mig som gast. Var kunde min frihetslängtan bättre få ”vind i seglen” än på havet. Och att segla förbi Rönnskärsverken, precis som en gång tidigare med Ellversons Ory, och se dåvarande världens högsta skorsten på nära håll var bara det en upplevelse. Torsten Öberg var det också lite fart och fläkt över. Han var alltid ”uppdaterad” och försedd med nymodigheter av alla slag, därtill Citroënälskare. Först hade han en sån´ där gammal svart Citroën, ”gangstermodellen” med hjulen under stora svarta skärmar utanför själva bilkroppen. Sedan köpte han den stora nya Citroënmodellen ”paddan” allmänt kallad. Förmodligen var det under denna tid som min egen förkärlek för Citroën grundlades. I senare år utspelades en månadslång kamp med min egen fåfänga om att införskaffa antingen Citroën´s senaste jubileumsmodell Xantia 2000 eller en begagnad Volvo. Jag riktigt kände hur Torsten Öberg i sin himmel, eller var han nu befinner sig, klappade mig på axeln och sa: ”bra gjort grabben min” när valet föll på Xantian. Fåfängans seger över förnuftet tyckte jag, och varför inte? Var det möjligtvis en seger över inpräntade skam- och skuldkänslor, där egen njutning inte skulle prioriteras månntro?

När Torsten erbjöd mig att börja som tryckerilärling på Öbergs Tryckeri var det en självklarhet för mig att tacka ja till det. Att få ett riktigt jobb på ett tryckeri var naturligtvis stor lycka för en sjuttonårig kille och att få lön och att ha sin vuxenidol och gynnare som chef dessutom. Dessförinnan hade jag haft ströjobb på Alexis Möbelaffär och på Stadsingenjörskontoret som ”pinnpojk”, där man stod placerad med en graderad käpp på olika platser för att

från en kikare långt ifrån kunna mäta upp hus, gator mm.

Efter nian hade jag också gått ett par månadskurser på hantverksutbildning där jag bl.a. fick lära mig svetsa. Så min inriktning kom att bli av mera praktisk art. Jag hade ju vid den här tiden dessutom ”fått ihop” det och börjat ”kila stadigt” som det hette. Tiden såg ljus ut.

Jag var bara 14 när jag träffade Barbro i ungdomskretsen som liksom jag hade det knepigt hemma. Barbro Schank hette hon. Hennes far hade stuckit och hennes mor var ensam med tre ungdomar, en pojke och två flickor. Vi höll ihop i fem år tror jag, inte så att vi umgicks sexuellt, det var det inte tal om för oss. Men det fanns mycket som knöt oss samman. Första tiden såg vi bara på varandra och så småningom började vi prata och hålla varandra i handen. Det var härligt! Tänk att vara omtyckt och att få tycka om! Efter en tid kramades och pussades vi. Så småningom kunde vi stå i hennes källartrappuppgång och ”hångla” halva nätterna. Att bjuda hem henne till prostgården var aldrig tal om. Det hände visserligen en gång att jag tog mod till mig och försökte men då bar sig styvmor åt så att allt höll på att gå överstyr. Men vi umgicks i ungdomskretsen, var på läger på Munkviken och skrev en väldig massa brev till varandra trots att vi bodde i samma stad och kunde träffas ofta.

Den här tiden betydde mycket för mig och även jag för henne. Vi var bra för varandra helt enkelt. Vi kunde upptäcka att det fanns något som hette värme, kärlek, beröring även om jag och kanske även hon, inte riktigt visste hur vi skulle hantera sådant för att det skulle djupna och leva vidare. Det var dock en tid som var viktig för oss båda i en viktig period av våra liv. Men som det ofta är, kvinnor mognar tidigare än män, i vilket fall var det så med oss. Jag var ytterst omogen, därtill barnslig till sinnet om jag får kalla det så.

Barbro och rekryten Anders

När Barbro kommit in vid lärarseminariet i Umeå och jag gjorde ”lumpen”, bröts det hela upp och jag kände mig fullständigt övergiven. Då hade vi också gett varandra vår oskuld och det var på något sätt det som kom att bli slutpunkten på vår femåriga gemenskap, en kärleksskola eller kärlekssaga om man vill kalla det så. Personlighetsoutvecklad som jag var visste jag inte att hantera en situation där den man tycker om väljer att bryta upp för att gå en annan väg. Eller att den man tycker om är den som först inser att förhållandet inte är det man vill satsa på. Jag betedde mig klantigt åt, sökte upp Barbro och hennes nya kille och ropade dumheter.

Att jag under några år därefter kom att träffa andra tjejer utan att det blev någon djupare relation hörde kanske ihop med att jag känt mig ”ratad”, var på min vakt. Jag hade ju inte heller annat i bakgrunden som jag kunde ty mig till än livets egen skola. Men nu ser jag inte detta som något negativt, snarare ett sätt att utvecklas. Vi hade det fint, vågar jag säga, de tjejer som jag senare kom i kontakt med och jag lärde mig mycket genom detta.

Barbro i båt på havet utanför Munkviken

Vi var unga, inte så mogna, vad som nu menas med det. Ibland kunde det vara bra och ibland mindre bra. Vi prövade oss fram, att ha kul, att testa varandra men också att hantera sitt eget strul, sin egen uppväxttid mot den andre.

Visade det sig att det egna strulet hade för stor dominans skrämde det naturligtvis den andre som kunde komma på att den man är ihop med inte var den som man ville fortsätta med och så tog det slut. Ja så kunde det vara med livet och relationer i mina unga år.

Det här med att vara ute, dansa och träffa tjejer

Om ungdomar gick ut för att träffa tjejer/killar där det var dans, var det ofta man gjorde bara för att det var kul, möta folk, dricka öl, vin, spana in varandra och känna vibrationer i luften. Man kunde bjuda upp en tjej som verkade söt och trevlig, hålla om varandra och prata förtroligt samtidigt som man dansade. Då fanns inga diskotek där man tvingades stå en meter från varandra och fåna sig i 100 decibel och skrika om man ville säga något till den andre. Då också, när man dansat färdigt, alltid två danslåtar, följdes tjejen tillbaka till hennes bord och man tackade för dansen, bockade och gick tillbaka till sina kompisar eller var man nu höll till. Ibland kunde man få slå sig ned och prata vid bordet där flickan satt. Det kunde ibland vara jobbigt för det var inte alltid så att jag visste vad jag skulle säga, speciellt om andra kompisar till tjejen också satt där. Det gällde också att lära sig konversera. Ibland kände jag mig töntig, att inte vara på samma plan som tjejen jag bjudit upp. Miljön var ju så annorlunda än den jag var van vid, så kändes det i början. Det gällde också att försöka kolla in om bordsgängets sätt att vara var något som stämde ihop med mitt. Tyckte jag att flickan jag dansat med verkade juste även bland sina kompisar, ja då satt jag kvar, försökte prata vidare, kanske bjuda upp igen. Eller så tackade jag för mig och gick. Musiken var aldrig på högre volym än att det gick att prata med varandra. Det var ju levande musik med levande musiker som ofta spelads härlig jazz- och dansmusik och man kunde få önska låtar. Diskoställena kom senare, dit gick jag endast gång, aldrig mer.

Vissa dansställen hade inte bord med servering, utan alla tjejer stod i ena änden av salen och killarna på andra sidan. När musiken satte igång, gällde det att bana sig fram och bjuda upp den man spanat in, kanske någon av ”snyggingarna” längst fram i hopen. Det gällde således att hinna fram innan någon annan kille hunnit före. ”Köttmarknad” kanske är ordet för hur det här gick till. Den som var senkommen, blyg eller tillbakadragen fick hålla till godo med de s.k.”panelhönsen” d.v.s. tjejerna som stod längst bak, och som inte ansågs särskilt attraktiva på dansgolvet. De gånger jag var ute på dans, sökte jag mig helst till ställen med bordsservering, där man på ett ”civiliserat sätt” kunde bjuda upp vid borden. Om jag blivit nobbad vid ett tillfälle, kunde jag kanske bjuda upp en annan tjej och sedan komma tillbaka och bjuda upp igen. Om jag då fick ja, kunde det vara så att hon enbart var artig eller helt enkelt bara tyckte om att dansa. Men det kunde också betyda att hon verkligen ville dansa med just mig. Det gällde att försöka pejla in stämningen. Mot slutet av kvällen var det alltid ”damernas” och då bjöd tjejerna upp. Blev jag då uppbjuden betydde det att man låg ganska bra till. Kanske fick man också sista dansen. Då kunde det vara så att jag fick följa med flickan hem eller till porten eller att vi promenerade iväg och pratade och lärde känna varandra mera. Ja, så kunde det gå till på dans anno 1958.

Det hände också att det kunde vara bråk och stökigt någon gång, som det ju kan bli när omogna brunstiga ungdomar, främst killar, därtill alkoholpåverkade kommer samman. Ungefär som på det ökända Tuböle. Men oftast var det trevligt och gemytligt med härlig musik som man bara kunde lyssna till även om man inte dansade. Här som i allt annat i livet gällde det ju att välja rätt ställe att gå till och rätt människor att umgås med. Gugge Hedrenius storband i Vinterpalatset vid Norra bantorget i Stockholm var ett populärt sälle som jag besökte många gånger när jag kom till Stockholm, inte minst ur jazzmusikalisk synpunkt. Och visst gick jag oftast hem ensam, det var inget konstigt med det. För det mesta gick jag ut och dansade ensaam, någon gång med kompisar men mest för musikens skull. För flickorna var det nog annorlunda. De dök alltid upp med någon kompis eller i en grupp tjejer och det kan man ju förstå. Och var det så att en tjej träffade en kille som hon gillade, så fick de andra gå hem ensamma om inte de också träffat någon. Och att följa med någon hem betydde inte alls att det var klartecken på att man skulle ligga med varandra även om det s.a.s. kunde ”ligga” i luften. Oftast satt vi och pratade, kramades och var på förtrolig hand utan att det blev sex. Jag tror att många killar/män, särskilt unga oerfarna, ofta var allt för frustrerade och centrerade kring just detta med sex.

Några saker lärde jag mig som jag tyckte var viktigt om man ville ”ha tur” hos tjejerna. För det första gällde det att vara ren och snyggt klädd på ett naturligt personligt sätt utan att det nödvändigtvis måste följa nå´n sorts schablontänkande (svårt att lära i början då alla helst skulle vara klädda som alla andra). Det andra var att uppträda artigt utan att göra sig löjlig (också svårt om man trodde att framfusighet eller jargongartat beteende var det som gällde). Det tredje var att inse att man inte behövde vara som alla andra, eller att bli full som vissa blev. Ja, några kunde vara påverkade redan innan de kom till dansbanan (ofta de som hade problem med blyghet eller osäkerhet). Till sist gällde att inte forcera någon typ av sexuellt begär, utan se varandra som jämställda parter i harmoni med varandra mentalt och att den del av ordet kärlek som representeras av lek spontant och naturligt gavs utrymme gärna kombinerad med humor.

Det blev således att jag så småningom ganska ofta var ute och dansade, fast det dröjde länge innan jag vågade mig på det. Dansen på ”lokal” som varit strikt förbjuden hemmavid, kom som ett led i den frigörelseprocess jag genomgick i mitt uppbrott från prästgårdsmiljön, ja även de tabun som rådde i den västerbottniska väckelsemiljön, där dans ansågs som syndigt och i stort sett var förbjuden, ringlekar och folkdanser borträknat.. Väckelsen för mig blev

här av ett annat slag. Den här tiden fanns heller inte aids, inte knark men förstås könssjukdomar. Könssjukdomarna var inte så vanliga och inte något dödshot man kunde ha hängande över sig särskilt som jag i princip aldrig följde med någon flicka hem för att ha sex. Enklare droger fanns men inte utbrett. Och gav man sig tid för varandra och inte söp sig full och förlorade omdömet var det heller inga problem. Riktigt säker kunde man dock inte vara helt. Men i dag tycker jag ändå synd om ungdomar som hela tiden har detta hot liggande över sig med alla droger som väller in.

Jag tror att vi som fått leva och umgås under 60- och 70- talet i mångt och mycket haft en av de bästa tidsepoker som kunnat upplevas i historien, i dessa avseenden: Religionens ”hämkloss” började försvinna. En alltmer utbredd jämställdhet mellan män och kvinnor kunde skönjas. Individens frihet att ta ansvar, ekonomi och välfärd gjorde att människor fick det materiellt bättre, humanism och social livsföring kunde slå rot hos många. Fortfarande finns detta kvar men hoten är ändå många och har ökat, inte minst de hot som växer upp ur de friheter andra kämpat sig till med. Vi drabbas av svårigheter i att balansera, vårda och bruka allt det goda vi fått.

Det är tänkvärda ord detta. Men nog var det så att jag i all denna frihet också lärde mig vara avvaktande. När det drog ihop sig till en verkligt nära relation kunde jag känna att jag inte vågade eller ville utveckla det djupare utan valde att dra mig ur. När tryggheten blev för närgången sökte jag otryggheten. Svaret på detta kanske ligger just i denna min personbeskrivning. När det gällde att gå ut och dansa, var det dock musiken som lockade allra mest.

Relationer och lycka kan också se så olika ut i en människas liv. En livslång relation kan vara svår att upprätthålla men ack så fin om det visar sig att det blir så och fungerar bra. Lika positivt och fint kan det vara med människor som kanske har ett par tre djupare relationer under sitt liv även om det vid uppbrotten alltid gör ont. Och det är en mycket svår hantering när barn finns med i sammanhanget.

Typograflärling på Öbergs Tryckeri i Skellefteå, folkhögskola i Burträsk

Om jag åter backar lite, så var det på Öbergs tryckeri som jag lärde mig sätta blytext ur s.k. kastlådor. Och jag fick lära mig hantera olika tryckpressar: Först en digelpress; Heidelberg vingpress som tryckte visitkort och papper av mindre format. En större Albert cylinderpress fick jag också lära mig sköta. Den maskinen kunde ta A2-ark i affischformat. Det var också vid den här tiden som offsetpressarna gjorde sitt intåg, något som senare skulle konkurrera ut blysätterierna vid alla stora tidningstryckerier. Men det kom att dröja ännu några år innan det var genomfört.

Blydammet i tryckeriet var dock något som fick mig att fundera på annat. Jag var också präglad av den kyrkliga miljö jag vuxit upp i och av ungdomskretsen, mitt tillhåll utanför hemmet. Ungdomskretsen kom i mångt och mycket att bli den kristna miljö som påverkade mig. Den var genomsyrad av en gammalkyrklig väckelseanda som var påtaglig i Skelleftebygden. Även om hemmiljön var trasig så var den miljö som rådde i församlingen och som far i sin gammaldags patriarkaliska framtoning representerade positiv och utifrån sin tidsanda en äkta kristen företeelse. Så upplevde jag det.

Efter tre år på tryckeriet blev det så dags för mig att söka in på folkhögskola. Nu skulle jag på allvar äntligen bort från hemmet i Skellefteå. Jag ville studera vidare till diakon, något jag utifrån min dåvarande kristna övertygelse kände att jag ville bli. Att få studera, låg också i luften som en latent önskan efter att mina äldre bröder gått vidare med studier. Men vad hade jag ännu inte riktigt klart för mig och komplettering för högskolestudier behövdes. Folkhögskola var det som låg närmast.

Edelviks folkhögskola i Burträsk

Reflektioner

Som jag reflekterat många gånger tidigare över, kunde det inte varit så lätt för min styvmor att komma från Stockholm till Skellefteå. Att finna sig tillrätta i en stor prästgård tillsammans med en mycket äldre, tvåfaldig änkemanspräst och tre pojkar utan mor, det kunde knappast ha varit en lätt uppgift. Min far Anshelm träffade Margit på en båt på Göta kanal. Tidigare hade han frågat oss barn om vi ville ha den eller den till ny mamma. Det har Olle berättat för mig. Och nog fanns det kvinnor i Skellefteå som var intresserade av Anshelm och att bli prästfru där. Jag skulle nog kunna räkna upp två som jag tror far tyckte bra om och som, kan jag tänka, var intresserade av honom.

Margit, född Wennblad

Efter att mor Naemi dött tror jag dock att far kände stor kluvenhet. Jag inbillar mig att han inte ville gå för fort fram i sin saknad. Samtidigt måste han ha upplevt panik i sitt jobb, över prästgårdens skötsel och pojkarna som inte hade någon som såg efter dem. Om Anshelm var tafatt vad gällde hushållsbestyr, var han en handlingarnas man i andra sammanhang, därtill även en charmerande sådan. När han mötte Margit och ”tände” på henne kan jag mycket väl tänka mig att han utnyttjade sin förmåga och charm att fånga henne och att hon föll pladask. Den romantiska miljön på Göta kanal var säkert inte sen att bistå. För Margit var väl denna prästman tillika kyrkoherde med prästgård i Skellefteå något som också var lockande. Förenat med status dessutom, och inte så lite heller, kan man tänka! Kärlek och status behöver inte vara en dålig blandning. Men jag tror att Margit var svag för just detta med status. Kanske förblindade det henne. Hon trodde nog att det var vad hon behövde i sitt liv. Och Anshelm säkert likadant. Vem känner inte så i kärlekens berusande tillstånd. Och vem är jag att döma dem som är förälskade. Jag kan bara önska och tro att de båda i hade det fint tillsammans, åtminstone i början!

Margit Wennblad var född i Falköping, blev föräldralös vid fyra års ålder (något som vi fått reda på under senare år), Togs omhand av ett småländskt barnlöst par John och Olga Hyltén samt uppvuxen i Jönköping. Som ung kvinna kom hon till Sophiahemmets sjuksköterskeskola i Stockholm och utbildade sig till röntgensköterska där. Att det var strängt under hennes tid har vi fått veta. Bland annat fick eleverna gå baklänges ut efter besök hos översköterskan. Margit måste ändå ha trivts och ansett denna skola vara värdefull för unga flickor. Hon såg också till att hennes egen dotter Karin så småningom kom till denna skola. Att det förutom själva utbildningen i sig var förenat med hög status att ha gått på Sophiahemmet har jag förstått. Med den bakgrund hon hade så är det även lätt att förstå att en sådan utbildning skulle betyda mycket för hennes framtid. I vilket fall, far var ”desperat” och blev plötsligt kär under en resa, som jag ser det. Han mötte Margit. Hon var 28 år, vacker och 24 år yngre än honom. Efter kort bekantskap gifte de sig i Jacobs kyrka i Stockholm (Inget av oss barn var med). Därefter bar det iväg upp till Norrland, till Skellefteå där hustruns främsta uppgift blev att ta hand om oss grabbar samt sköta en stor prästgård med alla dess förpliktelser som prästfru. Året efter föddes Gunnar.

Prästgårdsförpliktelserna på den tiden innebar: representation, syföreningar, församlingskaffe, präster, gäster, städning, matlagning, omsorg om hus och hem med allt vad det innebar med dåtidens urusla hjälpmedel. Det var ju heller ingen liten prästgård. Prästlönen dessutom låg. Förmodligen var detta inte riktigt vad Margit hade tänkt sig även om hembiträden fanns till hands, mer eller mindre. De kom och gick, stannade ofta en kort tid ibland bara några dagar. En del stal en del blev gravida andra trivdes inte, understundom fungerade det väl någorlunda. Dessa hembiträden behandlades förmodligen heller inte så väl. Sophiahemmets disciplin var kanske inte vad de hade väntat sig möta i en prästgård. Först på senare år fick vi en vekligt bra hemhjälp, en som man säger, riktig trotjänarinna. Det var fru Staaf, en lite äldre kvinna som förstod sig på vårt familjeförhållande. Hon kom att bli till verkligt god hjälp.

Det här med hembiträden är något som jag inte kommer ihåg mycket om: Hur de skötte sitt jobb eller behandlades och vilken roll de spelade i familjen utöver vad jag berättat vet jag inte. I välsituerade familjer var det ju också status med hembiträden. De skulle helt enkelt finnas, men klart är att behovet fanns i prästgården. Kanske fanns statustänkandet med i spelet även från fars sida vad gäller Margit, att hemmavid kunna visa upp en kvinna i sin bästa ålder utbildad på Sophiahemmet i Stockholm. Hennes profession borgade ju också för att hon var kompetent att ta hand om sjuka barn! Detta är något vi bara kan spekulera i. Med all sannolikhet är det faktorer som spelat in. Uppenbart är att Anshelm behövde någon som kunde förbarma sig över oss barn och till detta hade han lyckats ”fånga” Margit Wennblad. Själv stod han mitt uppe i sin roll som kyrkoherde vilket på den tiden krävde sitt i en stad som Skellefteå.

Om jag ytterligare försöker summera mina tankar om far så var han, som tidigare nämnts, en gammaldags patriarkalisk prästman med, som jag ser det, en för sin tid äkta och sann gudsuppfattning. Han kom från enkla förhållanden, kunde tala och skratta med bönder på bönders vis, och med de lärde på latin och sa heller inte nej till alkoholhaltiga drycker även om jag aldrig sett honom berusad. Han var en erkänt uppskattad sällskapsmänniska och

Anshelm Lindström

historieberättare. Sina akademiska färdigheter fick han kämpa sig till. Därav hans nit och omhuldande av studier inbillar jag mig. Jag tror dock att han var mera praktisk handlingsmänniska än akademiker, snickarson och jägare som han var, därtill en gång buspojke med för den delen.

Synen på kvinnan var gammaldags, ovilja till husliga ting vilket säkert låg i tiden. Fanns en kvinna i huset, var hemmet hennes uppgift. Men nog måste han ändå varit tvingad att sköta vissa husliga saker efter att mor dött även om han för det mesta fick hjälp utifrån. Jag kan dock inte minnas att jag någonsin sett honom vid diskbaljan. Det var hjälpsamma församlingsbor som ställde upp. Men fullständigt ovetande om vad det innebar kunde han inte ha varit. Man kan undra med vilken skillnad de kvinnor gick in i sina roller som han tidigare haft omkring sig gentemot den som han gifte sig med för tredje gången. Hur såg förutsättningarna ut? Olika är ett som är säkert. Förändrades Anshelms inställning till dessa förutsättningar? Här finns frågor som jag gärna skulle vilja ha svar på.

En annan sak som jag tänkt på under senare tid är att min far Anselm var storrökare. Han rökte mycket, både cigarretter och cigarrer. Mest cigarretter, Boy hette märket. Otaliga är de gånger då jag och mina syskon fått springa iväg till Nyströms Tobaksaffär uppe vid kyrkan för att handla Boy cigarretter. För en ickerökare som lever ihop med en rökare måste det vara oerhört besvärande. Och så måste det ju ha varit för Margit och även oss andra. Men om detta minns jag inget. Kanske var vi så vana att vi inte reflekterade eller så har jag förträngt det. Tiderna har förändrats. Det är ju först på senare tid som rökningens skadeverkningar verkligen uppmärksammats och, med rätta, kommit att betraktas som ett otyg inomhus.

Att Anshelms och Margits äktenskap inte var lyckligt vill jag påstå. Även om det förhoppningsvis var bra i början, tror jag omständigheterna var så fyllda av kontraster och oförutsägbara överraskningar att utsikterna för en lycklig samvaro slog fel ganska tidigt. Oddsen var uppskruvade, och för dåliga från båda håll att hålla i längden. Jag kan erinra mig från det jag blivit äldre hur vissa predikningar i kyrkan kunde upplevas som förtäckta SOS signaler ut över församlingens huvuden: ”finns någon som kan och hjälpa mig och min familj”.

En annan sak jag också skulle vilja ha svar på är hur Anshelm fick ihop det med att vara aktiv högerman och samtidigt en församlingens kyrkoherde, d.v.s. andlig själasörjare? Jag hävdar att han som samhällsmedborgare självfallet hade sin rätt att rösta på det parti han kände för privat. Men steget därifrån till att vara offentlig högerman med uppdrag i partiet och ordförande i samhällsnämnder, fattig- och skolstyrelser m.m. och samtidigt kyrkoherde i en församling som ju omfattar alla oavsett politisk färg rimmade illa i mitt sinne. Efter allt tal vi barn fick höra vid matbordet om kommunister och inte minst socialdemokrater har jag svårt att se hur han som präst kunde bemöta människor vilkas ideal var de som arbetarklassen och vänstern representerade? Enda förklaringen jag kan se är att han, kommen från enkla familjeförhållanden och med dåtidens ögon, sett en möjlighet att skaffa sig utbildning och genom borglig status komma upp sig här i livet. Han var mycket aktivt verksam, typ företagsledare, med sammanträden beslutsfattningar i fråga om församlingens byggnationer mm.

Vad som var svårt många gånger var att föräldrarna alltid sökte upprätthålla s.k. lycklig image utåt i tro att folk inte visste, fast alla egentligen visste, hur det var ställt i vår familj. Innerst inne tror jag att de båda också kände och visste men att just detta gjorde allt så svårt. Tidsandan och statusbevarandet var av sådan art att Anshelm och Margit tvingade sig själva att gå in i denna livs- eller familjelögn. Det kunde vi barn förstå också när signaler från vänner och andra som begrep hur det var kom och frågade hur vi hade det. Men vad kunde vi göra!? Jag minns att vi en gång tydde oss till en präst som fanns tillfälligt i församlingen, Holsten Fagerberg från i Uppsala. Men hur skulle denne prästman kunna göra något? Han hade ju vår far som överordnad kyrkoherde. Kanske var det inte bara status som gjorde att det hela kunde pågå. Kanske var det ett sätt att söka hålla den sjuka tesen om att ”vad Gud sammanfogat skall människan inte åtskilja”, att till varje pris hålla ihop familjens yttre ramar.

Om Margit skulle jag vilja säga att jag som vuxen kan sörja att hon aldrig, som jag såg det, lyckades utveckla och behålla egna intressen som var just hennes eget. Kanske hade hon något vi barn inte visste om, jag hoppas verkligen det. Jag har ju heller inte varit henne nära under åren som gått. Hon var dock en kvinna där plikt och pliktuppfyllelse var A och O, tillkämpade eller naturligt. Att se upp till dem som hade makt och ställning och att ödmjuka sig för dessa var en egenskap som hon också försökte föra över på oss barn. Så upplevde jag det om jag talar för mig själv. Under senare år när Anselm närmade sig sin pension tog Margit körkort och en bil köptes

in. Detta gladdes hon åt, tror jag, och upplevde som stor frihet och lycka. Anshelm hade ju inte bil och var hänvisad till andra när det gällde biltransporter. För Margit var det säkert en speciell frihetsupplevelse när hon vid ratten med Anshelm vid sin sida och de yngre barnen kunde dra iväg på semesterresor till Skåne.

Margit

Inte förrän min halvbror Gunnar dök upp med sin flickvän, Carin Lindgren, från enkel arbetarfamilj, och fick se hur hans mor Margit behandlade denna blivande svärdotter, förstod jag att det inte bara var mig och mina äldre bröder det var fel på. Jag började förstå att Margit också på något sätt ”halkat” snett i sitt liv. Men denna insikt kom inte förrän jag var en ung man. När Gunnar således presenterade sin nyfunna kärlek hade Margit inte mera förstånd än att driva denna förtjusande flicka från hemmet genom att tala om hur man i väluppfostrade familjer håller kniv och gaffel vid bordet, bildlikt talat. Här hade hon kunnat vinna en dotter i familjen. I stället förlorades en son som hellre valde att vistas i sin fästmös ”enkla” hem än i sitt eget. Carin hade det besvärligt hemma med en mor som dog tidigt och en pappa som behövde hjälp. Hon var verkligen ingen bortskämd eller ”ouppfostrad” ung dam.

Semester i Skåne, Göran, Margit och Anshelm

Om jag förstått det rätt så har Margit ända in till sin dödsbädd vägrat acceptera sin svärdotter fullt ut. Trots detta har Carin tålmodigt och uppoffrande stöttat sin man Gunnar, hjälpt honom och familjens barn i det tunga och krävande omhändertagande av Margit på hennes ålders höst. Jag kan bara beundra dem och tro och hoppas att det under allt detta funnits en glädje och en mors tillit som gett dem styrka.

Som prostfru och församlingens ”första” dam kan jag inte se att hon hade några andra intressen utöver att vara prostinna. När far levde, och särskilt efter att han utnämnts till prost, intog hon sin ställning, en position i egenskap av just prostinna. Efter Anshelms död var det knappast någon som frågade efter henne förutom Gittan Örnkloo som också varit en av Anshelms närmaste kvinnor utanför familjen. Som jag ser det, hann tiden ikapp Margit och hon fick uppleva sina sista år med allt mer förgrämda och bittra anletsdrag. En vemodig ålderstragedi skulle jag vilja säga. De gånger jag som vuxen varit i Skellefteå och hälsat på min styvmor har samtalsämnena rört sig om moral ”fint” folk och dessas förehavanden. Understundom har dessa möten för min del avslutats med ett besök på Stadshotellets bar för att skölja ner det hela med en drink.

Har jag då inget gott att säga om min styvmor Margit?!
Jag måste erkänna att jag måste tänka efter för att komma på vad det kan vara. Som jag försökt säga inledningsvis vet jag självfallet att alla människor har goda sidor och att varje människa är ett föredöme för andra. Det fanns stunder när Margit skrattade och var glad och jag försöker frammana dessa tillfällen: ”Glunten” Pahlberg var en personlighet som fick Margit att skratta och släppa loss lite. Denna man gillade hon väldigt mycket. Hemma i prästgården brukade hon dock sällan skratta eller le. Jag kan se sammanhang och vill söka förklaringar och omständigheter som jag berättat om. Saker som mildrar min negativa syn på min styvmor. Som vuxen, när jag nu tycker mig sitta med facit i hand kan jag bara önska att jag hade försonat mig mer med henne än vad som blev fallet. Men barnet i mig gråter, det kunde inte förstå varför det blev som det blev.

Så till Burträsk och Edelviks folkhögskola.

Edelviks folkhögskola, tillbakablickar: flera ”ungdomsstreck”

Burträsks kyrka sedd från Edelvikshållet

Jag lämnade således Öbergs tryckeri för att börja vid Edelviks folkhögskola i Burträsk, eftersom jag behövde komplettera min realkskole-kompetens. Det var ju också till rektorsfamiljen på denna skola jag en julhelg tagit min tillflykt när det var som mest outhärdligt hemma i Skellefteå. På Edelvik fanns även ett stort glädjeämne som fick mer näring nämligen nämligen att sjunga och att musicera.

Vår årskurs samlad på folkhögskolans altan

Väl kommen till Burträsk blev det att träda in under kyrkomusikern Gudrun Zethelius karga men kunniga föredöme. Hon var lärare på skolan tillika organist i Burträsk kyrka. Här fick jag smaka på gregorianik, Heinrich Schütz, Distler och Adam Gumpelzheimer för att uttrycka mig krasst. Hemmavid hade jag fått pianolektioner för Per-Erik Styf, men var, som jag tidigare berättat, ingen bra elev, började alltför sent och splittringen i min personlighet satte hinder för ett medvetet och noggrant övande. Körsjungandet var dock något som blommat ut. Lite blockflöjt blev det och kontrabas också på skolan tillika andra ämnen av mera skolmässigt slag. En omtyckt lärare i engelska var också Ulf Gothefors, alltid proper och elegant klädd.

Ulf G.

Väl i Burträsk drar jag mig till minnes en förälskelse som jag hade fått på Munkviken till en flicka från just Burträsk många år tidigare. Barbro hette även hon. Och det var nog min allra första och oskyldigaste förälskelse. Jag hade cyklat fem mil från Munkviken till Burträsk en varm sommardag för att träffa den här flickan, dricka saft i hennes mammas kök och sedan vänt tillbaka till Lövånger och Munkviken. Kanske var jag tretton eller fjorton år då. Lövångers kyrkby kom att betyda mycket för mina musikaliska drömmar. Varje sommarsöndag i flera års tid begav jag mig till denna vackra medeltidskyrka för att sitta uppe hos kantor Paul Ömark vid hans orgel och sjunga med i psalmerna och vända blad under postludiet.

Två av lärarna, Gudrun Zethelius och Viwi Andersson

En lycka var det också att i Burträsk få tillgång till stora orgeln i kyrkan. Inte visste jag då att jag några år senare skulle få glädjen att konsertera där med Silverdalskören samt ytterligare år senare få presentera King´s College Choir från Cambridge i England och dess ledare Philip Ledger i denna kyrka. Och att själv få fungera som försångare i den Evensong som den världsberömda kören genomförde där.

Förutom studierna utgjorde tiden på Edelvik en personlig mognadsprocess där medvetenheten om konstens och skönhetens betydelse i tillvaron fick allt mer fäste i sinnet. Samtidigt utvecklades så sakteliga ett ifrågasättande av all den religiösa påverkan som jag fått under uppväxtåren dock utan att jag på något sätt kunde formulera det i ord. Men en inre känsla eller medvetenhet om detta hade börjat spira.

Anders och Berndt med en Straussvals på skolan

Hemma i församlingskyrkan hade jag tidigare varit med i ungdomskören och kyrkokören. Sedan i KGF-kören, en gymnasiekör, som då leddes av Dan-Oolf Stenlund. ”Danne” kom att bli en stor förebild och läromästare för mig. När han försvann till Stockholm för vidare studier fick jag ta över ledarskapet för KGF-kören vilket kom att bli den första kör jag var ledare för. I kören fanns då Dannes systrar Eivor och Hjördis, flickorna Boström Eva och Birgitta, och Barbro förstås. Danne, på den tiden kallad ”Pippi” var i viss mån också en av mina ”lekkamrater ”även om han var ett par år äldre. Han bodde i landsförsamlingen utanför stan. Lekkamrat betydde

mest att vi hade en del hyss ihop. Så jag får väl lov att berätta en om det också:

KGF, Kristliga Gymnasist Föreningens kör i Skellefteå läroverk

Det första hyss jag gjorde ihop med Danne var när vi var i Kiruna på ungdomshelg eller vad det nu hette. I vilket fall var det en mängd kyrklig ungdom som samlats där från hela stiftet eller om det var hela landet, minns inte så noga. Det var midsommartid och ljust som dagen om natten. Det var också vid detta tillfälle som vi gjorde en utflykt till Narvik där jag på natten, ensam och dumdristig, begav mig ut för att bestiga ett fjäll, över tusen meter högt. Men det är en annan historia. Nåväl i Kiruna var vi. Vi firade gudstjänster och sjöng i kyrkan som var byggd som en lappkåta, dock hundra gånger större. Ovanför altaret fanns en stor tavla med ett motiv där solens strålar bakom moln strömmar ner i landskapet. Den var mycket vacker att beskåda. Senare fick jag lära mig att målningen var gjord av Prins Eugen. Anledningen till att jag la märke till tavlan var att vi i prästgården också hade en rätt stor tavla med liknande motiv, dock icke av samma konstnär.

Vi låg i sovsäckar på madrasser på golvet i en stor skola som låg mitt i stan. Ungdomskretsarna från Skellefteå stad och Skellefteå Landsförsamling bodde tillsammans vill jag minnas. Danne var med i den ena kretsen och jag i den andra. Vi hade således blivit tilldelade logi i samma skola. Kanske var det också så att ungdomskören i landsförsamlingen var med. I vilket fall, under en av våra upptäcktsfärder fann vi en burk vitfärg och några penslar i en slöjdsal. På natten (det var under nätter som Dannes och mina busstreck mestadels fick sitt utlopp) när alla sov smög vi oss upp på vinden och hittade en lucka ut på taket. Där tog vi oss ut och vidare mot skolans stora skorsten som var klädd med röd plåt. Där, på alla fyra sidor målade vi med stora bokstäver: ”DENNA SIDA UPP”. Nästa morgon fick Kirunaborna läsa sig till vilken sida som skulle vara upp på stadens ärevördigaste skolhus.

I Skellefteå landskyrkas närhet finns en samling trähus med anor från medeltiden som går under namnet Kyrkstaden, ”bonnstan” i folkmun. Dessa kyrkstäder eller kyrkstugor är en utbredd företeelse kring de äldre kyrkorna utmed övre Norrlandskusten. De har fungerat som samlingsplatser och övernattningsställen i generationer när bönderna drog till marknad vid kyrkhelger i centralorterna och gör så än i dag. I ”bonnstan” i Skellefteå var det framför allt pingst och midsommarhelgerna som stugorna fylldes med folk, folk som kommit till stan för att handla och fira helg. När jag var ung var det särskilt intressant att vistas i ”bonnstan” midsommartid. Då var det marknad, fest och dans med för den delen. En annan sak som intresserade oss grabbar var att man utövade parning av hästar på ett litet torg i utkanten av ”bonnstan”. Att se en brunstig hingst i aktion var något utöver det vanliga. Många var grabbarna som stod där och glodde.

Marknader var dock inte något som det talades särskilt högt om hemmavid. I det ordet ligger sådant som gömmer fylla, njutning, dans och sex och vi var strängt förbjudna att besöka dessa platser. Men just därför! Vad var det första vi gjorde så fort vi kom åt om inte att bege oss till ”bonnstan” för att ta del av det som skedde där!? Nu hör det till att man från kyrkhåll ansträngde sig och med viss framgång sprängde in kyrkliga traditioner för att i ”herrans tukt och förmaning” återerövra dygden i detta ”syndens” näste med gudstjänster m.m. på torget. Kommer inte folket till kyrkan får kyrkan lov att gå till folket i stället.

Landskyrkan med kyrkstaden ”Bonnstan” i bakgrunden

Nåväl! Som här antytts huserade inte enbart fromma bönder i stugorna dessa storhelger. Många unga kärlekspar såg möjligheten att långt från hemmets vakande öga njuta livets goda genom att använda kyrkstugorna som mer eller mindre uttalade kärleksnästen. I dessa sammanhang var det som Danne Stenlund och Anders Lindström dök upp i bilden. Efter att noga spanat in i vilka stugor det möjligtvis kunde dölja sig kärlekskranka individer fick vi så småningom en bild över var vi skulle slå till.

Norrländska försommarnätter är som bekant kyliga. Att krypa ned i en kall säng även om man är två är nåt´ som folk inte gärna gör, inte ens härdade Norrlänningar, såvida nöden inte kräver det. Nej, de flesta stugor hade öppen spis och i den eldade man för att få upp värmen även midsommartid. När lugnet framåt småtimmarna någotsånär lägrat sig över ”Bonnstan” och utvalda objekt sökt sig till sina ”nästen”, då smög sig, likt två tomtar, Stenlund och Lindström upp på taken med var sin masonitskiva i handen för att via skorstenarna utröna var det gick hetast till. Och hettan som åsyftades hade inget med eldstäderna att göra utan avsåg den som uppstått i sänghalmen. Väl medvetna om att ”elden var lös” lades så skivan över skorstenen och hölls där till verksamheten i stugan kunde konstateras ha övergått i hostningar. Då gällde det: bort med skivan och snabbt ned på baksidan för att beskåda hur ett abrupt avbrutet kärlekspar handlöst störtar ut ur rökfylld stuga för att insupa myggspäckad norrländsk sommarnattsluft. Kriminellt eller inte? Effekten gick inte att ta miste på!

Strängt hållna som vi var, inte minst en dag som Långfredag, årets längsta dag vad gällde tråkighet, såg jag med bävan fram mot sådana dagar. Ingenting fick vi göra utom att gå i kyrkan och där gick det ännu långsammare till just denna dag. Till och med kyrkklockorna klingade sorgligare. Nu var det så att föräldrarna paradoxalt nog umgicks med en av stadens rikaste familjer, Familjen Pahlberg, ägare till stadens biografer. I Pahlbergsklanen ingick också familjen Örnkloo. Dess familjeöverhuvud var en i mitt tycke bisarr tandläkare i staden samt sönerna Urban och Ulf, den sistnämnde välkänd redaktör för programmet Boktornet i Sv Radio. Tandläkare Örnkloo, vinterbadare, tillika mycket excentrisk, hyste vi stor skräck för. I hans väntsal fanns stora glasskåp utmed väggarna i vilka förvarades de mest groteska samlingar missbildade käkar och tandproteser. Dessa satt vi barn och fixerade våra ögon på innan det var dags att gå in för behandling, men det är inte det jag skulle berätta om nu.

En gång, hör och häpna, lyckades vi utverka att få gå på bio just en Långfredag. Men det var ingen film vilken som helst, tro inte det. Filmen hette Barabbas och handlar om passionsdramat på Golgata. Titeln var väl inte så upphetsande, men ändå en film, tyckte vi. Dessutom på en Långfredag. Danne och några kompisar till honom från landsförsamlingen skulle också se filmen, så ock en del andra ”busar” från sta´n, därtill jag själv. Det var således bäddat för ett drama av det mera ovanliga slaget, ”värstingarna på plats” skulle man kunna säga.

Salongen var i det närmaste fullsatt av seriösa gudfruktiga män och kvinnor en dag som denna. Vi alla femton, ja det var så många totalt, hade skaffat biljetter över en hel rad som låg i främre delen av salongen. Att sitta långt fram var toppen tyckte vi som var unga. Trots den speciella dagen var det reklamfilm, dock av mera allvarligt slag några minuter innan den verkliga filmen skulle starta. Förmodligen berodde detta mer på filmens karaktär än att det just råkade vara Långfredag.

När så många grabbar fått lov att gå på bio en långfredag, dessutom utan sällskap av föräldrar, skulle det självfallet manifesteras på något sätt. Fantasitorka existerade heller inte vid ett tillfälle som detta: Det hela hade utformats på så sätt att vi inte skulle gå in i samlat utan slinka in i mindre grupper lite då och då under pågående reklamfilm. Ja så blev det. När reklamen således börjat drog sig några in och satte sig. Efter någon minut strulade nästa grupp in och ropade ”Kalle var sitter du?”. ”Hääär” kom så svaret från bänkraden i havmörkret och så begav man sig dit. Längst ut på raden som hade 18 stolar i bredd tvingades självfallet de tre som inte hörde till oss resa sig en andra gång. En viss irritation kunde märkas i salongen men inte mer än att de vanligtvis fåordiga och städade norrlänningarna kunde fortsätta att insupa reklamfilmens budskap. Så var det då dags för nästa gäng att inträda därtill medvetet välja fel rad och tvinga hela den raden resa sig upp för att släppa förbi. Då hördes mummel i salongen och hyssjande och sånt. Väl passerade förbi den fullt stående och skymmande folkhopen kom senkomlingarna så ut på andra sidan för att därifrån träda in i rätta raden och sätta sig med de övriga i gänget.

För den lyhörde kunde en klart irriterande stämning förnimmas i luften, riktad mot bänkrad 15, men lugnet lägrade sig så småningom och ingen av de församlade, utom vi, anade att detta bara var prologen till vad som sedan skulle hända. Danne, den påhittige professorn, jag tror det var han, hade kommit på att vi skulle ha ett snöre med oss att lägga i knäet och hålla i under föreställningen. Vid ett speciellt tillfälle, så var det överenskommet, skulle han eller vem det nu var som satt längst ut i raden, rycka till i snöret. Då skulle vi alla gemensamt börja skratta. Den som sett filmen Barabbas vet att skrattillfällen lyser med sin frånvaro. Men vi hade bestämt att detta skulle ändras på.

När så en av de mest allvarliga filmsekvenserna utspelas på duken rycker den utvalde i snöret varpå hela bänkraden utbrister i en formidabel skrattextas! Norrlänningarna är kända för att ta god tid på sig innan de blir förbannade. Bor man dessutom i en gammalkyrklig väckelsebygd tar det ännu längre tid. Men måttet var nu rågat: Folk reste sig upp och ropade ”Håll tyst”. Vaktmästaren kom farande i mörkret med sin ficklampa och gjorde allt vad som stod i hans makt att stävja uppploppet och lyckades faktiskt lugna ner de upprörda församlade så pass att intresset

för den pågående filmen Barabbas kunde återupptas. Vi hade väl tänkt att denna händelse, regisserad av oss, skulle bli den enda under filmens förlopp. Det visade sig dock att vårt tilltag skulle mynna ut i en final i bästa ”huliganstil” som ingen räknat med.

Filmen Barabbas, grundad på boken med samma namn av Per Lagerkvist, och som visades Långfredagen den 27 mars anno 1957 på Citybiografen i Skellefteå rullade således vidare under städad och med tanke på innehållet solenn form. Så var det dock en i vårt gäng, förmodligen djupt engagerad i vad som utspelade sig på filmduken, som råkat linda det olycksaliga snöret om sitt lillfinger. Utan förvarning var det dock någon, det har aldrig kunnat utrönas vem, som med våldsam kraft rycker till i snöret och närapå sliter av den stackars grabbens lillfinger. Det vrål som därmed, lik en sårad elefants, upphävdes i den andäktiga salongen kunde ha väckt en död. En sprängsalva i Bolidengruvan hade inte haft bättre verkan än detta ångestskri. Inte många har fått uppleva den urkraft som en verkligt uppretad norränning besitter, det måste sägas! Men det har vi! Dessutom i massupplaga. Jag tror att stämningen utanför Pontius Pilatus palats när det en gång begav sig knappast kunde varit värre än det tumult som nu utbröt i filmens tempel på Nygatan i Skellefteå. Filmen avbröts, ljusen i salongen tändes. Vi busar formligen kastades ut och moralens väktare hojtade om Sodom och Gomorra, andra skrek efter pengarna tillbaka. Den föreställningen glömdes av ingen som var med när det hände.

På Storgatan låg en annan biograf, Palladium, som också ägdes av familjen Pahlberg. Där visades ofta matinéer med filmer som ”Lassie” m.fl. Men den film som satte mina känslor mest i svaj och fick mig att gråta av förälskelse var ”Prinsessa på vift” med Audrey Hepburn. O vad jag var förtjust i henne.

Någon gång var vi hemma hos grabbarna Örnkloo. De bodde på Nygatan mitt i stan´ tre trappor upp. Där kunde vi ibland stå på deras balkong och släppa ner påsar fyllda med vatten mitt framför folk som kom och gick på trottoaren. Genom en spegelreflex från ett skyltfönster på motsatta sidan kunde vi följa effekten av våra tilltag utan att upptäckas.

Ett annat otyg, som vi gjorde när vi var många killar, var att lyfta upp bakdelen på en bil och palla under med träbitar så att bakhjulen omärkligt hängde i luften c:a en eller ett par centimeter upp från marken. När ägaren kom och satte sig i sin bil för att köra iväg kunde man få uppleva både det ena och andra. Särskilt intressant var det när ägarna var ett äldre par.

Gittan Örnkloo, fru till den bisarre tandläkaren som jag tidigare berättat om, var en kvinna som kände vår familj väl. Örnkloo´s ingick också i biografägarna Pahlbergs sfär och kan väl sägas hörde till stadens societet. Även om Gittan var mycket god vän till både Anshelm och Margit så tror jag att Anshelm och Gittan hade en alldeles särskild relation som betydde mycket för dem båda. Det hände att de reste till Stockholm tillsammans på något ”sammanträde”, Gittan i egenskap av ”kyrkopolitiker”. Även om vi äldre barn inte förstod allt kunde vi känna att det var något mellan Gittan och far. Hon hade ett ljust och positivt sinnelag, var attraktiv med en varm utstrålning, något som far med all sannolikhet fick tillfälle att njuta av både i sitt offentliga arbete och understundom privat. Detta är något som jag kan känna glädje över så här långt efteråt. Jag gläder mig också mycket åt att Gittan och Margit efter fars död fortsatte att umgås med varandra. Vad jag förstått var Gittan en av de få personer som Margit hade kontakt med under senare år. Oavsett om Gittan och Anshelm hade ett förhållande eller inte så är jag övertygad om att hon är den privatperson utanför familjen som betydde mest för både Anshelm och Margit.

Jag minns när jag hade träffat Ulla Rosendahl, min första fru, och hon följde med upp till Skellefteå på Gunnars studentexamen, eller vad det nu var, så mötte vi just Gittan Örnkloo utanför läroverket och hälsade på henne. Då sa hon något som fick Ullas ögon att dra ihop sig lite: ”Du tar väl hand om Anders nu och är snäll mot honom”. Jag kände mig lite generad. Samtidigt visste jag att Gittan menade väl, hon var en person som mycket väl visste hur det förhöll sig i vår familj. Att Ulla var i behov av någon som var snäll mot henne tänkte hon sig kanske inte, Gittan Örnkloo.

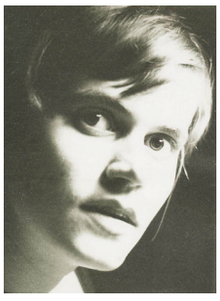
Ulla Rosendahl

Stockholm

På våren 1961 kom jag första gången till Stockholm. Och fick bo på KFUMs Ungemänshem som låg på Snickarbacken 2, en liten gatstump som går in från Birger Jarlsgatan ganska nära

KFUM-huset Snickarbacken 2 i vintrigt Stockholm, t.v.. på tredje våningen låg Ungemänshemmet. Hela byggnaden är numera ett finskt kulturcentrum

Humlegården och Kungliga Biblioteket (KB). Från mitt fönster på Snickarbacken kunde jag blicka ned mot en annan kort gata, David Bagares gata som sträckte sig mot Tunnelgatan. Tunnelgatan är den gata som hyser gångtunneln vilken mynnar ut nära Sveavägen där Olof Palme så brutalt blev mördad. På David Bagares gata låg vid denna tid ett mycket okänt ställe, Chicos bar. Där var det nästan jämt slagsmål, bråk och till och med mord. Några meter längre bort på Tunnelgatan låg ett lika illa beryktat hak som gick under namnet ”Dans för mogen ungdom”. Jag minns en natt då en äldre kvinna som bodde på tredje våningen mitt emot Chico´s, öppnade sitt fönster och skrek ut mot gatan: ”Slå ihjäl varandra bara så blir det några raggare färre”. Gick man trapporna upp där tunneln började kom man till Regeringsgatan och där låg NALEN på ”Gata Regerings 74”, ett sälle som Stockholms borgliga föräldrar med fasa såg sina ungdomar frekventera.

Nalen styrdes med järnhand av den Al Capone liknande, tillika legendariske föreståndaren Topsy Lindblom. På väggen i entrén sattes namnen upp på den eller de besökare som ”misskött” sig och blivit portade på Nalen. När man kom in i entrén fanns ett fönster på vänster sida genom vilket den fruktade Topsy kunde särskåda alla som passerade förbi. Väl innanför entrén låg en typ av foajé där man hängde av sig ytterkläderna. Till vänster låg palatsets stora danslokal där tvenne orkestrar placerade på var kortsida av salen hela tiden avlöste varandra. Topsy var mycket noga med att inga långa pauser fick uppstå mellan uppbjudningarna till dansen. Var där någon orkesterledare som drog ut på tiden visade han genast sin imposanta lekamen med hot i blicken om indraget gage. Från början till slut skulle det vara flyt på dansgolvet och så var det. Här i denna miljö träffade således min bror Erik sin första hustru Maj-Britt som jag berättat om tidigare. Innanför stora salen låg vad som gick under namnet ”Haarlem”. Där inne dväljdes alla jazzälskare och i den miljön växte den dåvarande jazzeliten fram med musiker som: Jan Johansson, Bengt Hallberg, Lasse Gullin, Arne ”Dompan” Domnerus, Monica Zetterlund, Rune Gustafsson, Putte Wickman, Jan Allan, Simon Brehm, Charlie Norman och många, många fler. Under en följd av år kom Haarlem på Nalen att utgöra ”nationalscenen” eller högaltaret för svensk och internationell jazz.

På Snickarbackens Ungemänshem bodde en kille som var belysningsmästare på Nalen. Många kvällar fick jag följa med honom och hjälpa till med lampflytt och ljussättningar. Klockan kunde bli både två och tre på natten innan det var dags att bege sig ned för trapporna igen till rummet på Snickarbacken. Men vilken upplevelse att ha fått vara med och se alla dessa jazzlegender växa fram inom svensk jazzkultur.

KFUM Central på Snickarbacken var ett ställe för sig, en oas mitt i Stockholms city för oss ”lantisar”. Entrén bestod av en magnifik stentrappa som ledde upp till första våningen där föreståndaren som gick under namnet PG huserade. Där fanns en slags reception samt ett par arbetsrum in till vänster. På andra våningen låg ett par rum av vilket det ena var den lokal som KFUMs Kammarkör hade sina repetitioner i. På tredje våningen låg det s k ungemänshemmet och längst upp en stor hörsal som bl.a. KFUMs Manskör använde som repetitionslokal. KFUMs Manskör leddes då av den legendariske körledaren Martin Lidstam som senare togs över av Dan-Olof Stenlund. Ofta satt jag där, lyssnade och iakttog hur Lidstam arbetade med sin kör alltid iförd vit skjorta som han bytte lika ofta som han bytte sånger. Lidstam var en dirigent som svettades ymnigt under sitt arbete men nådde förnämliga resultat.

Ett par våningar under brukade föreningen ”Manskörens Damer”, fruar och sambos, samlas till symöten tiden då herrarna ägnade sig åt sång däruppe. I körens basstämma florerade, då och som alltid i körer av detta slag, mängder av grötmyndiga skämt och herrklubbsliknande uttryck. Ett sådant var att de virkande och stickande damerna i våningen under gick under namnet KFUMs menskör. Jag minns också att man i tidens anda och nykterhetens namn bytte ut texten i Södermans Bondbröllops fuga: ”Öl och brännvin stora muggar vi nu ska få” till det mera, i mitt tycke jolmiga, hycklande och intetsägande: ”Mjölk och honung stora muggar vi nu ska få”. I den del av huset som vette mot Stureplan fanns en tornliknande formation med utsökt vackra runda rum. I ett av dessa satt generalsekreteraren för KFUM som då var Dag Tollin tillika prästman och ytterst ansvarig för verksamheten i huset. Genom dennes

försorg var det som ”Danne” Stenlund och jag själv fick våra stipendier, Danne för studier med Leonard Bernstein i New York och jag för George Guest, och sir David Willcocks i Cambridge i England.

Danne utanför KFUM´s entré

I det s k Ungemänshemmet bodde ett tiotal unga män, komna från landsorten för studier i Stockholm och som på något sätt var anknutna till KFUMrörelsen eller Kristliga Föreningen av Unga Män som förkortningen betyder. De flesta var studerande vid Kungliga Musikaliska Akademien som det hette på den tiden. Dan-Olov Stenlund var en av dem. Martin Lundkvist, sångstuderande, sedemera verksam vid Stora Teatern i Göteborg en annan. Lasse Angerdahl var ytterligare en student som senare blev domkyrkoorganist i Uppsala. Dan-Olov var dock den som kom att påverka KFUM-s Ungemänshem mest den tid jag bodde där. Dels hade han startat KFUMs Kammarkör dels kom han att bli god vän med föreståndaren PG som skötte verksamheten och det betydde bl a att kören kunde ha sina repetitioner, fester, Luciafirande mm där.

Att Danne också kom att prägla atmosfären på hemmet hör också ihop med hans personlighet som bestod i principfasthet men också en ”tjurighet” som redan då var starkt utvecklad. Principfastheten tillika att han kunde bli fruktansvärt sur om man drev gäck med honom gav kamraterna anledning att iscensätta situationer som retade honom. Att limma fast hans tofflor som stod utanför dörren i korridoren var en grej. En annan sak som fick Danne att gå i taket och sura i flera dar var en uppvaktning: på en fest där PG, föreståndaren, lämnade över en present till honom för trogen tjänst med KFUMs Kammarkör. På bordet stod ett föremål övertäckt med ett skynke. Danne var under den här perioden rätt rundnätt om både mage och kropp i övrigt. När PG så låter täckelsen falla visar det sig vara en statyett föreställande en fetlagd Buddha vilken i mångt och mycket liknade ”maestro” himself. Detta föll inte i god jord.

Det tillfälle som jag kanske minns bäst och som nog var det mest elaka i sammanhanget var när Danne i sitt rum hade besök av prästen tillika barndomsvännen Lars Johnsson från Skellefteå. Båda satt inne på Dannes rum, drack kaffe och åt prinsesstårta, något som Dan-Olof var mycket svag för. På ungemänshemmet florerade vid denna tid en bunt ”herrtidningar” allmänt kallat. Martin Lundqvist, sångstudenten, fick för sig att han skulle iscensätta ett spratt. Han tog herrtidningarna och knackade på hos Danne, klev in och sa; ”Här har du och tack för lånet!” varpå han nonchalant slängde tidningsbunten på bordet framför Stenlund och den kaftanklädde prästmannen. Situationen föranledde Stenlund ta till det starkaste kraftuttryck han tillät sig i sin mun, nämligen: ”men farao!” Vad är det här?!” Varpå Martin helt sonika lämnar rummet med orden: ”du sa ju att du ville ha igen dom i dag!” och smäller igen dörren. Hade Danne varit upprörd länge vid tidigare tillfällen tog det nu en vecka innan han blev normal igen.

Militärtjänst i Umeå

Efter denna första korta tid i Stockholm var det dags att återvända till Västerbotten och göra ”lumpen” d.v.s. militärtjänst på I 20 i Umeå. I Umeå fanns vid den här tiden två regementen, I 20 samt K4. K4 som var ett dragonregemente med hästar flyttades 1974 till Arvidsjaur. I 20 med anor från 1500-talet lades ner år 2000. Här, dock, fick jag min rekrytutbildning 1959-1960 när jag var 20 år. Regementets vapensymbol var en s.k. ”vildman med klubba” och det passade väl bra för oss bassar i Västebotten. Många av rekryterna speciellt från Västerbottens inland, hade utpräglat dåliga tänder minns jag. De hade heller aldrig sett en tandläkare, så det som fanns kvar drogs obönhörligt ut vid inmönstringen för att ersättas med proteser. Detta slapp jag dock. Jag vill påstå att jag hade det bra här på I 20, bortsett från att det tog slut med Barbro. Vår plutonchef hette sergeant Viberg och var på det hela mycket bra

Infanteriregementet I 20 i Umeå

Vår pluton på I 20 i Umeå med sergeant Viberg i mitten, själv sitter jag i bilden till vänster om honom

mot oss rekryter. Vad han hette i förnamn minns jag ej, För övrigt var alla förnamn obetydelsefulla i sammanhanget, det var nummer och efternamn som gällde för rekryterna såväl som titel och efternamn för befälen.

Efter några månaders slit med grundutbildning som att hälsa, marschera, gräva och hantera vapen lyckades jag och tre medrekryter: Erik ”Coco” Lunell, Gösta Pettersson och Karl-Gunnar Vincent ordna det för oss så att vi slapp stora delar av tristessen på kaserngården. Vi hade bildat en manskvartett som vi kallade Four Others. Med den som utgångspunkt duperade vi I 20s personalassistent Helge Cardmo om att sätta upp en revy. Sagt och gjort. Cardmo tände på alla stubiner och la ner hela sin själ för att ordna med denna revy! Vi fick frisedel att skriva och öva in en revy med allt vad det innebär samt framföra den för inför tusen mannar på regementet och för stadens publik. Vi kände oss som kungar att få syssla med det här, och inte minst musik. Vi övade in Negro spirituals och skrev texter. Vi fick vara civilklädda på stan där vi också tränade i Folkets Hus sedemera Norrlandsoperans lokaler. Vi hade också en umeprimadonna som vi jobbade ihop med, en riktig ”skönhet” om man säger så. Scenutrustning

Revyns primörer och primadonnor samt I 20s personalassistent tillika regissör Helge Cardmo i mitten

och peruker skaffades från Oscarsteatern i Stockholm. Under tiden som vårt kompani var ute och marscherade satt således vi nere på stan och övade inför vår revy. Det blev stor succé och väl uppmärksammat i ortens lokalpress med bilder och allt. Revyorkestern bestod av Eskil Columbus kvartett.

Karl-Gunnar, Erik ”Coco”, Gösta, Anette och Anders

I Husquarna Singers fanns f.ö. ytterligare en rekryt med, Lennart Forsgren, som kom att bli en framstående musikerprofil i Robertsfors.

Så här såg revyprogrammet ut!

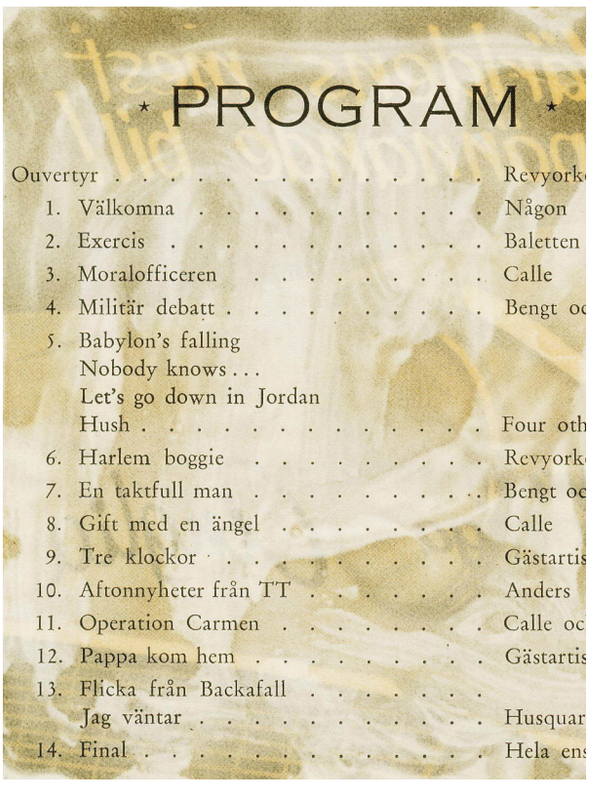

⋆ PROGRAM ⋆

Ouvertyr . . . . . Revyork
1. Välkomna . . . . . Någon
2. Exercis . . . . . Baletten
3. Moralofficeren . . . . . Calle
4. Militär debatt . . . . . Bengt oc
5. Babylon's falling
Nobody knows . . .
Let's go down in Jordan
Hush . . . . . Four oth
6. Harlem boggie . . . . . Revyork
7. En taktfull man . . . . . Bengt oc
8. Gift med en ängel . . . . . Calle
9. Tre klockor . . . . . Gästartis
10. Aftonnyheter från TT . . . . . Anders
11. Operation Carmen . . . . . Calle oc
12. Pappa kom hem . . . . . Gästartis
13. Flicka från Backafall . . . . . .
Jag väntar . . . . . Husquar
14. Final . . . . . Hela ens

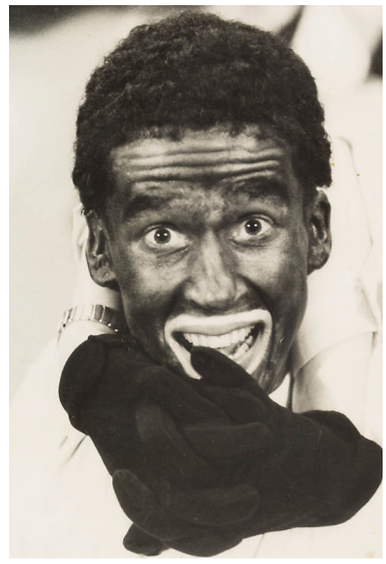

Anders, alias "Yoga" Lindström

Ja, och visst är det sant det man brukar säga om "lunpartiden", att allt man minns är det som var kul. Det tråkiga glömmer man. Så även för mig.

Det var också under militärtjänsten jag fick tillnamnet "Yoga" eftersom jag hade förmågan att lägga armarna runt nacken och knäppa ihop händerna under hakan. Detta var mig till stor nytta när jag vid olika tillfällen uppträdde som pajas eller gjorde monologanförande inför publik, bland annat i ämnet orientering, a la Martin Ljung.

"Yoga"

På vår lucka fanns också en kille med rekrytnamnet 3942 Långström, (han syns sittande längst t.v. på plutonfotot). Plötsligt en morgon fick vi se en hink med vatten som stod uppe på kanten av hans kasernskåp. Ingen fattade varifrån eller hur den kommit dit. Samma sak hände flera gånger varpå vi beslöt sätta vakt och ta reda på vad som var anledningen till mysteriet. Sagt och gjort, vi turades om att sitta nattvakt. Då upptäcktes att denne Långström var sömngångare: Han steg upp i sömnen, gick ut i tvättrummet, tog en hink, fyllde den med vatten, gick in i logementet och placerade den på skåpet så att minst en tredjedel stod utanför kanten. Därefter gick han och la sig igen. Detta hände under det att killen sov och så hade det varit varje gång tidigare förstod vi. Men hur det kom sig att så skedde fick vi aldrig någon klarhet i. Förmodligen något för Siegmund Freud. Långström blev därefter förflyttad till en annan lucka utan skåp.

Underhållaren i ämnet: konsten att orientera.

En gång fick jag följa med denne Långström, bak på hans motorcykel hem till Obbola. När vi kom in i huset där han bodde, satte sig hela familjen, knappt utan att säga ett ord till varandra; morsan, farsan, bror, syster menige soldaten Långström och spelade dragspel i två timmar. Därefter bar det iväg tillbaka till regementet. För mig blev det av någon anledning enda gången jag följde med till Obbola!

Under rekryttiden i Umeå engagerade jag mig även i Umeå stads kyrkokör som då leddes av organisten Birger Eriksson som dessutom var solosångare, en riktig fantombas skulle jag vilja säga. Han hamnade sedemera på Operan och som organist i Lidingö kyrka. Men det jag minns mest från honom var att han var så otroligt lik August Strindberg.

Det var självfallet svårt att avhålla sig från hyss även i denna miljö. Jag vill berätta två saker som fungerade bra, eller med tillfredställande effekt för oss rekryter, kanske utom för en, om man uttrycker sig så:

När post delades ut till mannarna fick vi stå uppställda i korridoren utanför våra luckor. Plutonchefen var den som ropade upp namnen på de rekryter som hade post att hämta. Så fick dessa gå fram, göra givakt och manöver samt få sina brev och sedan träda tillbaka till sin plats i ledet. Nu var det så att vi beslöt spela ett spratt för en kille på luckan. Så när en gång han var på permis plockade vi fram alla tänkbara tidningar och tidskrifter, både från mässen och andra mer eller mindre rumsrena som vi köpt eller hittat på luckan. Ur dessa alster klippte så vi ut talonger på allt sådant som kunde beställas för påseende, prover, kontaktannonser, ja allt vad vi kunde komma på. Vi fyllde i killens nummer, namn samt adress till regementet på alla dessa talonger och skickade in. Efter ett par dar började det: Broschyrer, tandkrämsprover, byggnadsbeskrivningar, testkondomer, kärleksbrev, ja allt fick denna stackars rekryt springa som en jojjo fram och tillbaka i två veckors tid för att hämta och göra givakt/manöver. Straffet för oss andra var att vi tvingades stå uppställda betydligt längre än vanligt, men det var det värt, tyckte vi då.

Ett annat tillfälle var när den kända gruppen The Swe Danes, d.v.s. Ulrik Neuman, Alice Babs, och Svend Asmussen kom till Umeå för att ge konsert. Vi var sent ute, men tre bassar som gärna ville gå på denna konsert. Visserligen var det inte numrerat, men alla biljetter var i stort sett utsålda fick vi veta.
Då fick vi en idé:

När kompanichefen Viberg inte var närvarande gick vi in på kompaniexpeditionen och ringde konsert-arrangören. Presenterade oss och sa att vi var från kasernvakten på I 20 och att vi fått order att ringa och beställa tre biljetter till kvällens föreställning. Överbefälhavaren plus två andra höga militärer var på besök och dom önskade biljetter till kvällens konsert. ”Tyvärr vi har i princip utsålt” var det dröjande svaret, ”men…. vi skulle kunna ställa fram stolar för dem om det går bra”. Visst, vad kostar det? ”Ingenting, så fina gäster bjuder vi på” var svaret. OK det är bra, men vi skickar ändå en ordonnans att hämta tre åtrstående biljetter under eftermiddagen. Biljetterna fixades och hämtades och in kliver tre bassar på kvällen bland alla andra i publiken och sätter sig tillrätta i salongen. Längst fram står tre stolar med karmstöd framställda snyggt och prydligt. När klockan börjar närma sig 19.30 syns några oroliga arrangörer titta sig runt. Klockan blir både 19.30, 19.40. 19.45 sätter showen igång, en kvart försenad och vi fick en härlig kväll med Alice Babs, Svend Asmussen och Ulrik Neuman. Stolarna på podiet stod dock tomma under hela föreställningen.

Bland oss på regementet fanns ett illa omtyckt befäl, överstelöjtnant Brandelius, dock icke Harry! Brandelius var ökänd för sin stränga disciplin och hatad för sitt sätt att behandla rekryterna. Han kom varje morgon ridande på häst till kasernen. Ryktet gick att han varje morgon hemmavid också hade uppställning och avlämning i sin familj. En vinterdag hade han låtit en hel pluton förfrysa fötterna vid en bataljonsövning i Boden. Som straff för detta hade han blivit degraderad till kapten med överstelöjtnants lön, men han valde dock själv att behålla sin titel med kaptens lön. En gång hade en rekryt vid kasernvakten, i sin ambition, skrikit halt åt mässens husmor som sin vana trogen var på väg in genom kaserngrinden på sin cykel. När hon inte stannade rusade rekryten fram och körde sin K-pist in i bakhjulet så tanten stöp och bröt ena benet. För denna handling tilldelades vakten två dagars extra permission av överstelöjtnant Brandelius för uppmärksamhet i tjänsten.

Hur det än var i det militära, vill jag påstå att rekryttiden var nyttig och välbehövlig i den mognadsprocess vi unga grabbar hade att genomgå på vår ”färd” mot att bli vuxna män och samhällsmedborgare.

Med vemod kan jag konstatera att detta försvunnit ur vårt samhällssysten utan att ha erstts med något annat. Jag inbillar mig att det skulle vara bra för ungdomar att, efter grundskola, studentexamen, få lära sig vad det innebär att leva i ett öppet samhälle och vilket ansvar detta innebär och att någon form av ”samhällstjänst” skulle vara bra för alla ungdomar innan man går vidare till arbetsutbildning eller universitet.

Korpral Lindström

Stora Sköndal

Så sökte jag till Diakonanstalten Stora Sköndal, numera Sköndals högskola utanför Stockholm, diakonlinjen, men fick först gå en introduktionskurs avsedd för oss som saknade full student-kompetens.

Väl kommen till Stora Sköndal öppnade sig även en ny värld, dels genom att jag blev med i KFUMs Kammarkör som året innan hade startats på KFUM i Stockholm. Dels öppnades hela Stockholms konsert och musikliv på vid gavel för en Norrlänning som på sin höjd hört en Haydnsymfoni framföras av Skellefteå Musiksällskap.

Huvudbyggnaden Stora Sköndal

På Sköndal fördes ett riktigt skräckregemente av dåvarande föreståndaren Thorsten Levenstam tillika direktor som det heter på kyrkligt språk. Han hade infört närvarotvång vid morgonbönerna och stod själv och räknade in oss vid kyrkdörren. Hade jag haft religiösa grubblerier förut tog dessa nu fart på allvar. Samtidigt fick jag börja spela orgel för Lennart Stripple. Levenstam förkroppsligade den auktoritära och traditionella gudsförljugenhet som jag upptäckt att många ledare inom Svenska Kyrkan företrädde. Utan att kunna formulera riktigt varför, uppstod en klar insikt om att diakon skulle jag inte bli. Året innan hade Kyrkokantorsutbildning startat på Sköndal och den klarsynte föreståndaren för musikutbildningen, Lennart Stripple var den som kom att rikta in kompassen för mig som därmed kom att peka åt vilket håll jag skulle gå, nämligen kyrkokantorsutbildningen på Stora Sköndal. Och Levenstams klassiska uppmaning till elever som inte passade hans inriktning: ”Brother kan paacckka” blev inte verklighet för min del. Verkligheten blev i stället att jag fick två av mina bästa år med all musik som bara strömmade emot mig på Sköndal och hela Stockholm för övrigt därtill lärare som Folke ”forte” Wedar (sång), Lars Egebjär (harmonilära), Lillemor Höjering (piano), Lennart Stripple (kör-orgel) m.fl. Flera år senare skulle jag komma att fortsätta studierna vid Musikhögskolan.

Gemensam orgellektion med Lennart Stripple

Anders vid orgeln

Lennart Stripple

Thorsten Levenstam

Vår grupp:
Adele Ankar
Henry Svensson
(Lennart Stripple)
Elisabeth ?
Hans Nordgren
Tage Sterner
Anders Lindström

Uppspel

Anders med barnen, under-visningsprov

Lars Egebjer, Lillemor Höjering, Lennart Stripple

Servitörerna, däribland: Stripple, Orebeck, Mogård, Doolke

Vi hade också fester på skolan: Här syns lärarna spela och även agera servitörer vilket självfallet uppskattades av studenterna. Även här på Stora sköndal kom jag att bilda en manskvartett med spirituals på repertoaren som rönte stor uppskattning. Och förebilden , nu som tidigare var Golden Gate Quartet. Jag fick även igång en kör, Sköndalskören med studenter även från andra linjer på skolan.

KVARTETTEN *från Sköndalsinstitutet, på bilden ovan fr. v. Anders Lindström, Henry Svensson, Ake Karlsson och Fritz Andersson, har på sista tiden låtit höra av sig när det gäller sång. Man har nämligen — och det med framgång — börjat sjunga Negro spirituals.*

Tiden på Sköndal och musiklinjen där blev ett positivt vägskäl i mitt liv, och musiken från och med nu min professionella inriktning vilket resulterade i Kyrkokantorsexamen. Här fann jag också att kör, och kördirigering var det som skulle kommma att forma min framtid mest. Och om jag ska vara ärlig, så blev körskolan för mig främst Dan-Olof Stenlund och KFUMs Kammarkör (se bild nästa sida).

Måste även berätta om ett par minnen från Sköndal i samband med att jag stannat kvar över en jul för att vikariera. Att åka hem var ju inte tal om och när nu erbjudandet om att få vikariera i Sköndals kyrka under julen kom var det självklart för mig att tacka ja. Efter julbönen hade jag dukat upp lite i min ensamhet på elevrummet. Jag hade även planerat att lyssna på radion, om det var carols från King´s College i England eller midnattsmässa någon annanstans ifrån kommer jag inte riktigt i håg. Men glatt mig hade jag gjort och sett fram mot just detta midnattsprogram. När jag så satt där och njöt som allra bäst, började radioapparaten spraka alldeles förfärligt, och det ville inte sluta. Efter misslyckade försök att få ordning på inställningen, slet jag i ilskan ut kontakten, öppnade fönstret och halade ut radionskrället vilket skedde från sjätte våningen. Skrällen i natten mot marken fick åtskilliga grannar att öppna sina fönster för att se vad som hänt. Och nog hade smällen även väckt folk som låg och sov. Slutet på det hela blev som det heter, att: ”somliga straffar Gud meddetsamma” eller var det djävulen. När jag skulle stänga fönstret, stötte jag till en kaktus som stod på fönsterbrädan så att den föll ner på min nakna fot. I flera dar fick jag plocka kaktustaggar ur foten.

Morgonen därpå, d.v.s. i Julottan skulle jag också spela vilket också skedde, trots min ömma fot. Till saken hörde att det även skulle skulle bli körsång, dock utan föregående rep, detta hade vi klarat av innan. När jag så kommer upp på läktaren, först av alla, trodde jag, sitter tre gubbar på orgelpallen. Hur dom tagit sig dit vet jag inte, men där satt dom, fyllon dessutom från Farsta eller var dom nu kom ifrån, och vägrade flytta på sig. De skulle bestämt delta i Julottan. Efter mångt och mycket lyckades, jag med hjälp några i kören samt vaktmästaren baxa undan gubbarna till stolar som vi placerat vid sidan av orgeln. I och för sig en hyfsad lösning på problemet till sist. Att få ned dem från läktaren var inte tal om! Vad ingen räknat med dock,

Sköndalskören

var att när kören började sjunga ”Stilla Natt” så svagt man må en julnatt, d.v.s. i pianissimo, stämmer de tre fyllona i starkt och med brölande röster: STIILLAAA NAAAAAT, HEELIIGAAAA NAAAAT..... Aldrig tidigare hade den fulltaliga menigheten i Söndals kyrka fått Stilla Natt framförd på ett liknande sätt därtill med en av skolans kantorselever som körledare. I vilket fall har inte denne, varken förr eller senare, anfört en kör som klingade som denna gjorde julmorgonen 1961 i Stora Sköndals kyrka.

KFUMS Kammarkör med Dan-Olof Stenlund i Västeråskatedralen. Min bror Olle och jag står t.v. i basstämman

Fars död

På hösten aviserade fader Anshelm att han skulle komma till Stockholm. Som vanligt tog jag det som en av hans vanliga sammanträdesresor där vi på sin höjd skulle träffas några minuter på Centralen. Döm om min förvåning när han kommer ut till Sköndal och jag förstår att han gjort denna resa i huvudsak för att träffa oss äldre bröder. Han berättade att han hälsat på Erik som då bodde i Farsta och även Olle i Uppsala. Jag såg väl att han verkade trött, men han gladde sig åt att jag nu gick på kantorsutbildningen. Han sa också att han trodde att det skulle gå bra för mig och att jag säkert skulle träffa någon trevlig flicka att bry mig om. Vårt samtal var annorlunda mot alla tidigare tillfällen. Vi skildes med att jag lovade komma till Centralen nästa dag och vinka av honom då han skulle ge sig av tillbaka till Skellefteå igen. Men jag försov mig och missade hans avfärd och minns att jag grät hejdlöst över detta svek. I mitt svårmod med detta detta skrev jag ett brev som han dock aldrig fick men som jag fortfarande har någonstans gömt och förseglat. Två dagar senare fick jag veta att far min fått hjärnblödning och låg för döden på Skellefteå lasarett. Olle och jag tog nattåget upp och kom till lasarettet på eftermiddagen. Margit var där men gav sig senare av hem, om det var av trötthet eller annan anledning kommer jag inte ihåg. Erik var ute på något av världshaven. Men vi satt där, Olle, Gunnar och jag, minns inte om Göran och Karin också var med. Senare på natten dog han och det kändes fint att vi fick vara tillsammans vid detta tillfälle vi som var där.

Anshelm avtackas av biskop Ivar Hylander

Anshelm hade pensionerats bara för någon tid sedan, blivit avporträtterad, avtackad och hunnit avsluta sitt uppdrag som kyrkoherde i Skellefteå S:t Olovs församling. En prästmans epok och verksamhet var avslutad.

Begravningen blev en stor manifestation i kyrkan fylld av folk förrättad av biskopen och musik spelad av dåvarande organisten Ulf Sundman bl.a Bach´s Air och ”Jesu bleibet meine Freude”. Kyrkokören sjöng.

Det kändes märkligt att sitta där längst fram i kyrkan på samma plats som många gånger tidigare bl.a. som konfirmand, men nu i en helt annan situation, dessutom fullständigt avfjärmad från alla andra människor som var där, precis som det ofta är i kyrkan. Man sitter ensam tillsammans

Det blev också ett tillfälle då vi släktingar möttes i sorg. Hur ofta hade vi gjort det i gemensam glädje kan man undra?

Vid detta tillfälle togs också det enda foto som finns med oss alla syskon samlade.

Alla sex barnen Erik, Karin, Gunnar, Göran, Olle och Anders

Ulla Rosendahl, hennes familj, Ludde och Samaritgränd 4

Jag var nu att betrakta som vuxen och mycket riktigt, min far fick rätt. Bara någon månad efter hans död träffade jag Ulla Rosendahl på Maria kyrkogård efter en konsert i Maria kyrka på Söder i Stockholm. Skådespelerskan Britt Örnehed som jag lärt känna genom Eric Grönlund som då var präst i Maria församling hade Ulla med sig. Själv ledde jag kör i Maria, Maria Ungdomskör, som f.ö. var min tredje ”egna” kör efter KGF-kören i Skellefteå. Ulla var/är en äkta stockholmstjej, studerade på Konstfack därtill Britts bästa väninna

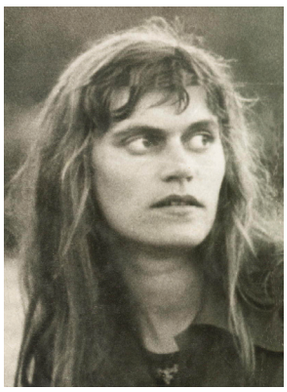

Ulla Rosendahl

Mötet med Ulla och familjen Rosendahl blev en kontrast så stor och omtumlande att jag inte riktigt visste på vilket ben jag skull stå. Här visade sig en öppenhet och ”välkomnande” som jag trodde inte fanns. Trots denna öppenhet kände jag mig generad av att be bordsbön innan vi satte oss till bords hos familjen Rosendahl. Detta var jag ju fostrad till hemifrån utan att riktigt ha förankrat innebörden i detta. Här kändes det verkligen som en ”påklistrad” handling som jag mer och mer inte såg någon mening med. Att saker och ting visade förhålla sig mer annorlunda i den nya familjerelationen än vid mitt första möte fick jag dock erfara senare. Men öppenheten och hjärtligheten gick inte ta miste på. Och även om äktenskapet knakade även för makarna Rosendahls del så fanns där inget smygande eller försök att dölja något utåt som jag var van vid hemmavid. Grälade man så gjordes det så det hördes i hela kvarteret, älskade man så var det glädje och skratt och alltid ”välkommen in i vårt hus”. Sorgen och glädjen vandrade verkligen här tillsammans! Ulla är nr 2 i en syskonskara om två flickor och två pojkar: Lena, Ulla, Mats och Klas.

Efter ganska kort tid blev vi medvetna om att vi skulle få barn, Ludde var på väg, ett kärleksbarn. Vördsamt och på darrande ben anhöll jag hos sjökaptenen Wilhelm Rosendahl om att få gifta mig med hans dotter vilket bifölls och så småningom hölls det bröllop i Adolf Fredriks kyrka. Det blev fullt pådrag med allt som tänkas kan av fest och inbjudna gäster. Det blev på något sätt liksom bara att hänga på och hålla i tåten på det som satts i rullning. Stora bröllopsförberedelser tog vid. Kyrkan, Adolf Fredrik, som var den familjen Rosendahl tillhörde bokades. Ja, så tog själva vigseln vid, vi skred in, Danne Stenlund spelade och KFUMs Kammarkör sjöng. Eric Grönlund vigde och hela Stockholms skeppsredarsocietet och många därtill hade församlats så även Lindströmska familjen. Min äldsta bror Erik var stiligare än någonsin i sin sjökaptensuniform och kunde väl mäta sig med alla gamla ”rävar” till sjökaptener i familjen Rosendahls vänkrets. Och alla andra syskon och släkt i båda familjerna därtill styvmor Margit som levde upp när hon fick beblanda sig med dessa ärevördiga sjökaptener och skeppsredare från när och fjärran. Ja hon kunde till och med unna sig vin, något som tidigare varit en skymf och fullständig omöjlighet. Märkligt nog blev Ulla omedelbart tagen till hennes hjärta något som hennes egen son Gunnar´s Carin tillnärmelsevis inte fick uppleva som ny i familjen. Men så var ju Ulla kommen från en familj där fadern var chef för Waxholmsbolaget, gubevars!

Brudparet pä väg ut i livet från Adolf Fredriks Kyrka

Adolf Fredriks Kyrka Stockholm

Eric Grönlund, Olle och Erik Lindström

Fam Rosendahl: Wilhelm, Mary, Klas, Ulla, Lena, Nils Dahlkvist, Lenas man. Sonen Mats på nästa bild

Mats Rosendahl, Lars Gerdell, Erik Lindström

Tillställningen under kvällen i Sjöfartshuset på Skeppsbron 10 blev en fest att minnas! ”Hör ni gubbar! Vi har några bord en trappa ner som måste flyttas”! Svärfar Wilhelms första kommendering till herrarna när dessa anlänt till festsalen. Väl där nere fanns borden, men det som skulle lyftas var inget annat än groggar som stod färdiga att avsmakas. Styrkta till kropp och själ bar det så upp igen till sjöfartssalen på övre våningarna och festen kunde börja. Ulla vacker som en dag i sin specialsydda brudklänning med brudkrona och allt. Mycken sång, god mat, presenter och många tal med förlösande skratt fick kvällen att rusa iväg och på Strömmen utanför blåste passerande Waxholmsbåtar salut med sina ångvisslor.

På natten kunde vi ta vår lilla lägenhet Samaritgränd 4, en etta på söder, i besittning som gift par. Några månader senare föddes Ludde på Södersjukhuset. Själv hastade jag dit direkt från ett bröllop som jag i egenskap av kyrkomusiker precis spelat på. Jag satt i Södersjukhusets stora vänthall i över två timmar innan jag blev uppsläppt till BB. När Ludde skulle till att sticka ut sitt huvud senare på natten blev jag utvisad från förlossningssalen. ”Nu får äkta mannen vara snäll och gå ut” löd ordern från barnmorskan. Sådan var seden då.

Så småningom fick Ulla och den nyfödde grabben komma hem och det visade sig vara en alldeles utsökt liten krabat. Bruno Ludvig fick han heta och döptes i Maria Magdalena kyrka på Söder, vår dåvarande församling, med Eric Grönlund som doppräst. Till saken hör att Eric varit vår ”familjepräst” i Skellefteå, i vilket fall ofta gäst hos oss och som jag berättat tidigare hölls det alltid fred hemma när han kom. Han kände också till hur det var. Eric var en mycket uppskattad ungdomspräst, men vars tankar och teologi jag i dag mångt och mycket ifrågasätter. Han svarade dock på ungdomars insändarbrev och översatte texter ur bibeln till s.k. modern svenska, vilket gick under namnet ”Raggarbibeln”. För detta blev han känd och var för övrigt en frisk fläkt i kyrkliga ungdomssammanhang.

Bruno Ludvig

Ulla är en härlig och god kvinna med stor personlighet och konstnärlig ådra och att lära känna henne fyllde mig med stor glädje och rikedom även om vi senare, kom att glida ifrån varandra, mest på grund av min omognad skulle jag vilja säga. Hon har ett otroligt välutvecklat bildsinne som fått utlopp i hennes måleri. Redan då var hon oerhört lyhörd för människor, människors stämningar och ansiktsuttryck. När vi möttes var hon elev på Konstfack. Hennes förmåga att göra personporträtt i akvarell och olja, ja även i form av teatermasker är nog hennes främsta konstnärliga uttrycksmedel.

Ludde föddes således några månader efter att vi gift oss. Naturligtvis var det inte lätt för Ulla att både ha studier kvar och samtidigt vara mor. Och här må jag väl säga att min fars tendens att inte bry sig om de husliga bestyren gått i arv något som den unga familjen fick erfara. Jag inbillar mig också att Ulla såväl som min andra hustru Ingvor tillfullo instämmer och förmodligen har mer att tillägga om detta.

Luddeman

Ulla med Ludde i barnvagn på Slussen

Vi bodde flera år i en liten etta på söder och där fick Ludde uppleva sina första år. Han kom till ett härligt dagis uppe på Blecktornsgränd. Hundratals gånger har vi traskat gatorna fram över Hornsgatan upp till toppen av Bastugatan där dagiset låg med utsikt över hela Riddarfjärden. Ludvig var ett barn som ganska ofta blev hämtad sist på dagis. Även om det inte var en medveten vilja att låta honom bli kvar sist var det kanske ett tecken på att föräldrarna borde ha väntat ett tag med att skaffa barn. Vi var båda upptagna med konststudier kvällstid respektive kyrkomusikalisk verksamhet i Sollentuna med bl.a. körverksamhet på kvällarna. Det är lätt att säga nu, men det var nog inte alltid så roligt för Ludde med båda föräldrarna verksamma på olika håll. Men han var, och är fortfarande världens bästa Ludde.

Husvärden där vi bodde var minst sagt skum och det var svårt att få något gjort om man inte gjorde det själv. Nere på innergården kunde vi då och då se maffiga råttor stryka omkring. Gårdsmusikanter dök också upp ibland. En fördel var att bo nära barnsjukhuset Samariten där Ullas familjs närmsta granne Lars Ström var överläkare. Familjen Ström var försedd med tre vackra döttrar: När familjeöverhuvudet Lasse Ström firade en av sina jämna födelsedagar hade Ulla finurligt stulit devisen från Ströms Herrekiperingsaffär vid korsningen Kungsgatan-Sveavägen, eller var det brodern Mats, för att uppvakta urkunderna till dessa vackra döttrar: ”STRÖMS FÖR ALLT FÖR HERRAR!”

I vår lilla lya på Söder hände en farlig grej som kunde ha slutat illa. På vårt skrivbord satt nämligen en pennvässare fastsatt. En dag hade Ludde fått för sig att han i likhet med sina föräldrar skulle vässa en penna. I vilket fall hade han stoppat in en nyvässad penna i vässaren men med spetsen utåt och lämnat den så. Han var väl kanske två eller tre år, i vilket fall så lång att ansiktet nådde precis över bordskanten. Plötsligt springer han mot skrivbordet och får pennan som sitter instucken i vässaren precis en cm från ögat. Hade huvudet varit riktad bara två cm mera åt andra hållet hade han förmodligen varit blind på ena ögat i dag. Ett litet ärr finns kvar fortfarande. Kan man kalla det änglavakt eller tur? Bådadera kanske!

Genom Ulla och familjen Rosendahl kom jag lära känna Stockholm och inte minst Stockholms skärgård. En lycka väl så stor som någon. I skärgården hade familjen sitt sommarhus på ön Viggsö, mellan Värmdölandet och Grinda. Jag tror inte att man kan förstå Stockholm rätt om man inte nalkats staden sjövägen med båt. Vilken skärgårdskultur och rikedom som strömmat mot mig genom familjen Rosendahl och alla färder med båtar ut till ensliga kobbar och skär på Gillöga eller Stora Nassa skärgårdar. Ibland har det varit ”baddarresor” med profilerna Berndt Friberg, Kurt Berggren, Björn Hjälmsäter och andra gamla sjöbassar. Andra gånger till Waxholmsbåtar som

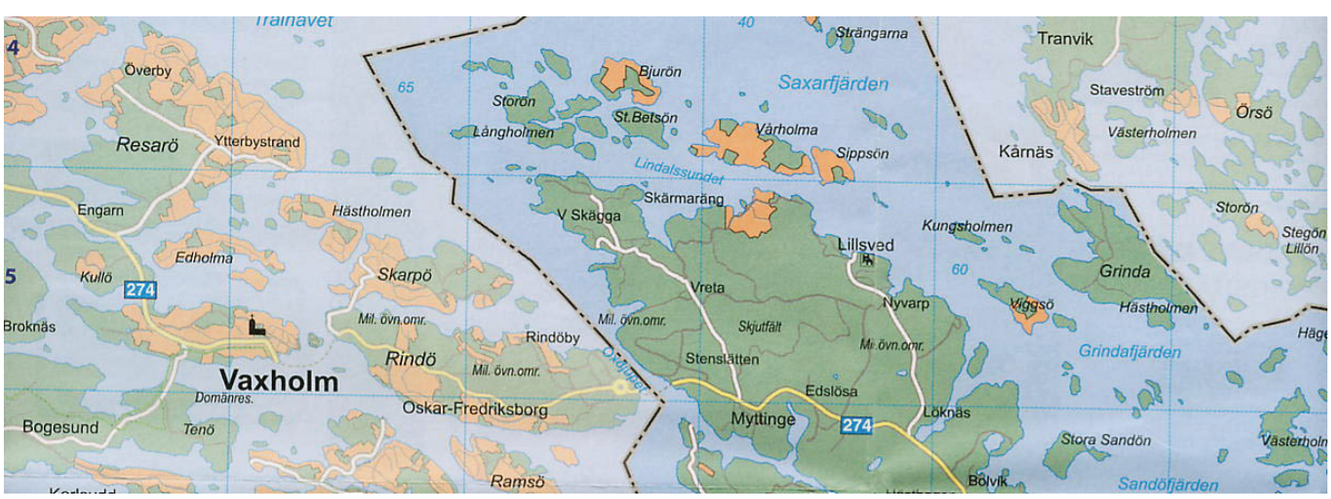

Viggsö i Stockholms mellanskärgård, d.v.s utanför Vaxholm mellan Värmdölandet och Grinda

Klas Ullas yngre bror

kört på grund i skärgår´n. Evert Taube och hans sånger och skärgårdsbeskrivningar låg självfallet familjen Rosendahl varmt om hjärtat!

Wille Rosendals representationsbåt VB

Mitt allra första intryck på Viggsö måste vara typiskt för den miljö som Stockholms skärgård utgör: Efter en härlig kväll med god mat, gott vin, glada skärgårdsdoftande Taubevisor och med ”Wille” och hans banjo ”Adjöss farväl min vän för sista gång” går vi alla till sängs i sommarnatten. Efter en stunds sömn vaknar jag av manskörsång som hörs utanför fönstret. Stiger upp för att utröna vem månne det vara som står och uppvaktar med serenader så här på natten på en skärgårdsö? Ingen människa syns, men sång hördes ändå. Så jag klär mig tyst, smyger ut och går jag ner mot bryggan och hör toner komma farande över vattnet från närbelägen ö i den månbelysta natten. Tar ekan och ror i riktning mot ljudkällan. På grannön sitter familjen Asker; pappa Hilding, sonen Björn med vänner och sjunger manskör och dricker grogg. Från vattnet i min roddbåt stämmer jag in i basstämman på ”Kom du ljuva hjärtevän” och de sjungande ”askarna” överraskas av en tillkommande basröst. På så sätt möttes familjen Asker och jag, vilket skulle ske vid flera tillfällen senare i livet, bland annat med operasångaren Björn.

Natten flyter iväg på sångens vingar, och hemma i huset sover Ulla sin morgonsömn när jag kommer åter, smyger in och kryper åter ned i bädden.

Härliga somrar fick vi uppleva på Viggsö i Stockholms skärgård, ja, och här fick Ludde många av sina barnupplevelser. Iförd sin ”I feel freetröja” dansar han här midsommaren in med andra barn till Benny Andersson, Björn Ulvaeus och Stickkan Anderssons spel på Viggsö.

En av de sista bilderna blir också från sommarparadiset Viggsö, där Ludde hoppar i land på bryggan från en båt med hjälp av en av sina kusiner Åsa, för att, som jag tolkar det, trösta lilla Anna, hans andra kusin som står på bryggan och gråter: ”Hoppar i land, midig och grann” som Evert Taube uttrycker det.

Själv erinrar jag mig Evert Taube, som var så älskad i Familjen Rosendahl och slutar med att citera hans underbara ”Så länge skutan kan gå” och som för mig blivit både ett meditationsobjekt och en lyckopsalm i livet, dessutom, på gamla dar, särskilt tänkvärd:

Så länge skutan kan gå, så länge hjärtat kan slå så länge solen den glittrar på böljorna blå.
Om blott endag eller två så håll tillgodo ändå för det finns många som aldrig en ljusglimt kan få!
Och vem har sagt att just du kom till världen för att få lycka och solsken på färden?
Att under stjärnornas glans bli purrad uti en skans att få en kyss eller två i en yrande dans?
Ja, vem har sagt att just du skall ha hörsel och syn, höra böljornas brus och kunna sjunga!
Och vem har sagt att just du skall ha bästa menyn och som fågeln på vågorna gunga.

Och vid motorernas gång och ifall vakten blir lång, så minns att snart klämtar klockan för dig: ding, ding, dong!
Så länge skutan kan gå, så länge hjärtat kan slå, så länge solen den glittrar på böljorna blå,
så tag med glädje ditt jobb fast du lider, snart får du vila för eviga tider!
Men inte hindrar det alls att du är glad och ger hals så kläm nu i men en verkligt sju-sjungande vals!
Det är en rasande tur att du lever, min vän och kan valsa omkring uti Havanna!
Om pengarna tagit slut, gå till sjöss omigen med karibiens passadvind kring pannan.

Klara jobbet med glans, gå iland någonstans, ta en kyss eller två i en yrande dans!
Så länge skutan kan gå, så länge hjärtat kan slå, så länge solen den glittrar på böljorna blå.

o O o

Sammanfattning

Här slutar beskrivningen som rör tiden fram till dess att jag fyllde 25 år.
Allt jag berättat är sådant som format min uppväxt och präglat relationen till medmänniskorna jag har i dag.

Vid tillbakablickandet till tiden som ung man, utflugen ur hemmet, har jag ofta sett mig själv som en omogen och rastlös personlighet. Men under åren som gått, har jag också hittat fram till en livsbejakelse som är värdefull och fin. Och när jag nu lägger in bilder och ser foton som jag samlat på mig under åren, då må jag självfallet fråga mig: Var min ungdom verkligen så tragisk och misslyckad som jag framställer den. Min ungdom har ju, trots allt, varit ofantligt rik och innehållsfylld, ja även lyckosam. Självfallet tolkar vi, var och en på sitt sätt vad vi upplever under olika faser av våra liv. Jag är övertygad om att om mina syskon skulle skriva, eller skrivit en livsberättelse, skulle deras version se helt annorlunda ut än min. Livet för var och en av oss består av faser som gestaltar sig under en följd av år, där upplevelser, erfarenheter, intryck blandas, konfronteras och faller på plats i form av inskter som vägs samman till livsvisdom.

Perioden jag beskrivit, omfatter endast 25 år av en tid om 78 som jag haft förmånen av att vara i livet. Således endast en tredjedel av mitt liv, men som jag ser det, en mycket viktig peridod vad gäller livsdananing och personlighetsutveckling.

Det som skulle kunna benämnas som det kristliga arvet från barndomen är något jag fortfarande tampas med, även om jag i dag tycker mig ha kommit fram till en väl så genomtänkt trygghet i sammanhanget. I och med detta vill jag dock påstå att Svenska kyrkan fostrat mig till ateist. Trots det vill jag kalla mig kristen, eftersom Jesusgestalten i egenskap av förebild betytt mycket för mig, och som jag i viss mån har att tacka min uppväxt för. Som ett av många föredömen, kanske det främsta har han visat hur vi må förhålla oss till varandra, människor emellan.

Jag skulle kunna fortsätta att berätta om mitt liv, men för ögonblicket finns ingen sådan ambition, inte heller att skriva vidare om alla fantastiska upplevelser jag varit med om tiden efter 25. Om detta och mycket mer, t.ex. körverksamheten finns att läsa på min hemsida: www. kummelbyforlag.se. Där finns även reflektioner kring tro, kyrka, gudsbegrepp m.m., ja. över huvud taget sådant som jag sysslat med fram till nu. I familje- och relationshänseende har ju också mycket hänt efter de unga åren, som att jag varit gift med Ingvor Stagling och med henne fått tvillingarna Tove och Filip, två härliga personligheter som är vuxna nu, och som betytt och betyder mycket för mig, men även i dessa sammanhang inneburit att jag lämnat den nära familjegemenskapen och gått vidare i nya livs- och gemenskapsformer.

I min nuvarande tillvaro lever jag tillsammans med Ulla Karlsson, min käresta, och som är den person jag kommit närmast i livet vad gäller sund, positiv, mänsklig och andlig gemenskap, samtidigt som vi båda erbjuder varandra fullständig frihet att vara den vi är. I den andan blomstrar kärleken utan andra yttre band. Till detta vill jag dock säga att i de relationer jag haft med Ulla Rosendahl och Ingvor Stagling, Luddes, Tove och Filips mammor, att ni har betytt mycket för mig. Inget skulle glädja mig mer om, efter alla omständigheter, att jag även betytt något för er. Jag vill tro det!

Att barndomsmiljön för mig upplevts familjärt destruktiv, ser jag som att det berodde på olyckliga omständigheter. Men där fanns även vilja till kärlek som på ett förunderligt sätt visat sig överleva, även i den stora norrländska prästgård som var mitt hem. Det gör att jag heller inte känner bitterhet. Jag skulle inte vilja haft ett annorlunda liv!.

Låt mig sluta berättelsen, som jag började, genom att rikta mig till min bror Olle, min bästebror, som inte finns längre, men ändå finns via hans familj och efterkommande barn och inte minst i sinnet via hans påverkan och betydelse för mig! På bilden här håller han Ludde i sin famn. Ludde är i dag en av Stockholms främsta glasmästare. Två härliga barn har han, Wille och Siri tillsammans med Sussi, barnbarn således, som nu börjar bli vuxna, på väg ut i livet, ja, även Tove och Filip, mina yngsta barn är vuxna nu.

Bilden på Olle med Ludde i famnen får bli en symbol om att livet går vidare, Vi är ju alla insatta i ett tidens stora sammanhang vilket också gör att vi får möjlighet att blicka framåt.

Ludde i Olles famn